



1951

# η φύση

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 169

ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2021

**ΕΕΠΦ 1951-2021**  
Σε σταθερή τροχιά για  
την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση  
και την εκπαίδευση για την αειφορία

# η φύση

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 169  
ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2021



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ  
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

Νίκης 20, 105 57 Αθήνα  
Τηλ.: 210-3224944, 210-3314563, FAX: 210-3225285  
E-mail: info@eepf.gr - Ιστοθέση: www.eepf.gr

## ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: **Νίκος Πέτρου**  
Αντιπρόεδρος: **Αλέξια Νικηφοράκη**  
Γεν. Γραμματέας: **Σταμάτης Σκαμπαρδώνης**  
Αναπλ. Γεν. Γραμματέας: **Σπύρος Μπισακούλης**  
Ταμίας: **Ιωάννης Πεχλιβανίδης**  
Έφορος Εκδηλώσεων: **Ντόναλντ Μάθιους**  
Μέλη: **Βέρα Βορύλλα, Σοφία Καινούργιου, Χρήστος Κατσαρός, Πέτρος Μπλέσιος**

Επίτιμος Πρόεδρος: **Γιώργος Σφήκας**

## ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

**Σμαράγδα Αδαμαντιάδου, Μίλτος Γκλέτσος, Χρήστος Κατσαρός, Ντόναλντ Μάθιους, Νίκος Πέτρου, Σταμάτης Σκαμπαρδώνης, Μαρία Ρουσομουστακάκη.**

Εκδότης - Υπεύθυνος ύλης  
**Σταμάτης Σκαμπαρδώνης, Νίκης 20, 105 57 Αθήνα**

Τα ενυπόγραφα άρθρα αντιπροσωπεύουν τις απόψεις των συγγραφέων και όχι αναγκαστικά της Εταιρίας.

Επιμέλεια έκδοσης: **Σταμάτης Σκαμπαρδώνης**

Σελιδοποίηση - επεξεργασία  
**Άρης Βιδάλης**

Τιμή Τεύχους 4 ΕΥΡΩ  
Στα μέλη διανέμεται δωρεάν.

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:  
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ  
Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1951-2021, 70 χρόνια Περιβαλλοντική Εκπαίδευση με την ΕΕΠΦ . . . . . Στ. Σκαμπαρδώνης	3
Περιβαλλοντική Εκπαίδευση . . . . . Α. Νικηφοράκη, Σ. Καινούριου . . . . . Μ. Ρουσομουστακάκη & Χ. Παπαζήση	6
25 χρόνια στον ρυθμό των «Νέων Δημοσιογράφων για το Περιβάλλον» . . . . . P.J. Marcellino	9
FEE 40 χρόνια εμπειρίας στην περιβαλλοντική εκπαίδευση . . . . . P. K. Sharma	11
Η βάση για υπεύθυνους πολίτες και εμπνευσμένους ηγέτες . . . Δ. Θ. Αυγερινούλου	13
Συνεργασία της ΕΕΠΦ με θεσμικούς φορείς εκπαίδευσης του ΥΠΑΙΘ . . . . . Χ. Παπαζήση	14
Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης . . . . .	14
Το συναρπαστικό ταξίδι της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και οι πρωταγωνιστές της . . . . .	17
Το φυλλάρακι . . . . . Μ. Ρουσομουστακάκη	25
«Οικολογικά Σχολεία» . . . . .	26
«Μαθαίνω για τα Δάση» . . . . .	32
«Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον» . . . . .	37
«Οι Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου» . . . . .	43
«Φύση χωρίς Σκουπίδια» . . . . .	46
Βιβλιοπωλείο της ΕΕΠΦ . . . . .	49
Τα πρώτα ευρήματα στην περιοχή του Εθνικού Πάρκου Σχινιά - POSBEMED2 . . . . . Χ. Αγάογλου	50
SocioCoast - Ένα νέο έργο Interreg ξεκίνησε! . . . . . Ε. Ντέκα, Χ. Αγάογλου	51
LIFE Primed . . . . . Χ. Γεωργιάδης	52
«Γαλάζια Σημαία» . . . . . Δ.Ν. Βουρδουμπά	53
«Green Key» . . . . . Ν. Αντωνοπούλου, Μ. Συρίγου	55
«Τα φαναράκια του Αιγαίου» . . . . . Κ. Μάγος	57
Διομήδης Χατζίδης, 1922-2021 . . . . .	61
Εκδρομές και πανδημία - Δωρεές . . . . .	62
Εγγραφές μελών . . . . .	63

Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης έχει ως αποστολή της να ενημερώνει και να ευαισθητοποιεί τόσο τους Έλληνες, όσο και αυτούς που αγαπούν την Ελλάδα, για τη φυσική κληρονομιά της χώρας μας και να δραστηριοποιείται για την προστασία της.



## **ΕΕΠΦ 1951-2021. Σε σταθερή τροχιά για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και την εκπαίδευση για την αειφορία**

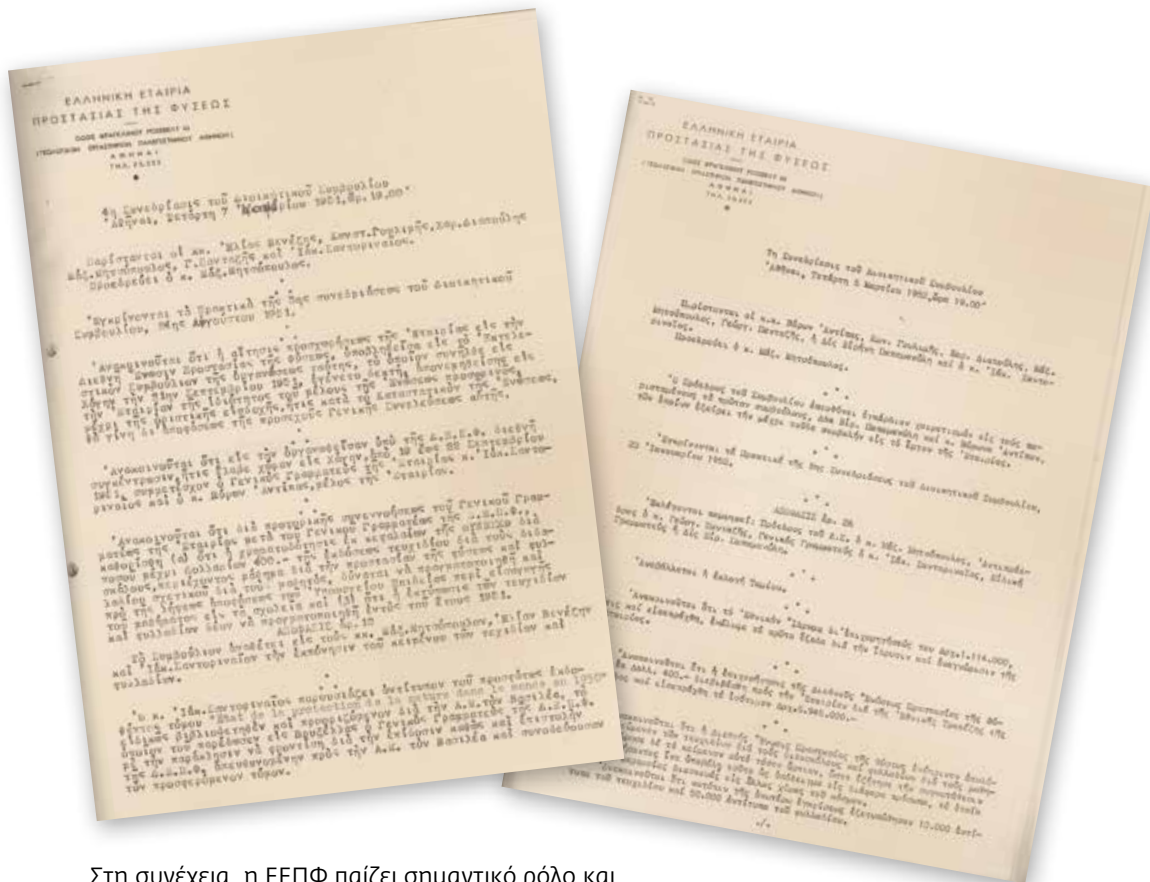
Διαβάζοντας ξανά την διακήρυξη από την ίδρυση της ΕΕΠΦ νιώθω και πιστεύω το νιώθουμε οι περισσότεροι σαν να μην πέρασε μια μέρα. Σαν να γράφτηκε χθες μετά τις καταστροφικές πυρκαγιές του καλοκαιριού, μετά τις αλλαγές στη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών, σαν να γράφτηκε μετά την καταστροφική παρέμβαση για την εκτροπή του Αχελώου. Εκείνη η διακήρυξη αναφέρει μεταξύ των άλλων ότι «*Η ελληνική Φύσις έχει υποστεί τρομακτικές καταστροφές και εις το παρελθόν αλλά κατά την τελευταία δεκαετία ...και ότι είναι πλέον καιρός να εκδηλωθεί το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης δια να διασωθεί το πολύ μικρό μέρος που υπολείπεται ανέπαφον από την φύση της χώρας μας και να κληροδοτηθεί εις τα επερχόμενα γενεάς*». Ένα κείμενο εξαιρετικά επίκαιρο και σήμερα, που σήμαινε τον κώδωνα του κινδύνου και έκανε τους εμπνευσμένους αυτούς ανθρώπους με πρωτοβουλία του Ιάκωβου Σαντοριναίου να ιδρυσουν την Εταιρία μας στις 11 Απριλίου του 1951. Ήδη από την εναρκτήρια συνεδρίαση το Διοικητικό Συμβούλιο αποφασίζει και προωθεί, σε συνεργασία με την IUCN, την έκδοση ενημερωτικού υλικού «... για τὸν Ἕλληνα Δάσκαλο μὲ στοιχεῖα χρήσιμα γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ θέματος τῆς προστασίας τῆς φύσεως...» και το αποστέλλει σε όλα τα σχολεία του Κράτους, Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Παραθέτουμε τις σημαντικές αποφάσεις 11 και 12 για το συγκεκριμένο θέμα του Διοικητικού Συμβουλίου της 7-11-1951:

ΑΠΟΦΑΣΙΣ ἀρ. 11

«Τὸ Συμβούλιον λαμβάνει γνῶσιν τῆς προσφορᾶς τῆς Διεθνοῦς Ἐνώσεως Προστασίας τῆς Φύσεως (Δ.Ε.Π.Φ.) διὰ τὴν χρηματοδότησιν ἐκ κεφαλαίων τῆς ΟΥΝΕΣΚΟ διὰ ποσοῦ μέχρι Δολλαρίων 400 τῆς ἐκδόσεως εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν τευχιδίου διὰ τοὺς διδασκάλους περιέχοντος μάθημα διὰ τὴν προστασίαν τῆς φύσεως καὶ φυλλαδίου σχετικοῦ διὰ τοὺς μαθητάς, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα προσφάτως πραγματοποιηθείσης παρομοίας ἐκδόσεως εἰς ἰταλικὴν γλῶσσαν, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας θὰ δεχθῆι νὰ καταστήσῃ τὸ μάθημα ὑποχρεωτικὸν εἰς τὰ σχολεῖα μέσης ἢ κατωτέρας ἐκπαίδευσεως καὶ ὅτι ἡ ΕΕΠΦ θὰ ἀναλάβῃ τὴν προσαρμογὴν τοῦ κειμένου, τὴν ἐκδοσὶν τῶν τευχιδίων καὶ φυλλαδίων καὶ τὴν διανομὴν των. Τὸ Συμβούλιον λαμβάνει γνῶσιν ὅτι διὰ τὴν πραγματοποίησιν παρομοίας ἐκδόσεως ἐνδιαφέρεται καὶ τὸ Ἐθνικὸ Ἴδρυμα, τὸ ὁποῖον εἶναι κατ' ἀρχὴν διατεθειμένον νὰ ἀναλάβῃ τὰ ἔξοδα διανομῆς τῶν τευχιδίων εἰς τοὺς διδασκάλους καὶ τῶν φυλλαδίων εἰς τοὺς μαθητάς.»

ΑΠΟΦΑΣΙΣ ἀρ. 12

«Τὸ Συμβούλιον ἀναθέτει εἰς τοὺς κκ. Μάξ. Μητσόπουλον, Ἡλίαν Βενέζην καὶ Ἰακ. Σαντοριναῖον τὴν ἐκπόνησιν τοῦ κειμένου τῶν τευχιδίων καὶ φυλλαδίων.»



Στη συνέχεια, η ΕΕΠΦ παίζει σημαντικό ρόλο και παίρνει σημαντικές πρωτοβουλίες για την προστασία του περιβάλλοντος. Δεν είναι τυχαίο ότι εκπροσωπεί τη χώρα μας ο γενικός γραμματέας Βύρων Αντίπας και υπογράφει στο Ραμσάρ του Ιράν την διεθνή συμφωνία « περί προστασίας των υγροτόπων». Μεταξύ πολλών άλλων, ο Αντίπας εκπροσωπεί την Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Διάσκεψη για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Rueschlikon, στην Ελβετία το 1974), στη Διεθνή Διάσκεψη για τη Διατήρηση των Υγροτόπων (Heiligenhafen στη Γερμανία το 1975) και το 1978 στη Γενική Συνέλευση της Διεθνούς Ένωσης για την Προστασία της Φύσης (IUCN) στο Ασκαμπάντ του Τουρκμενιστάν. Την ίδια περίοδο έχουν ξεκινήσει οι διεργασίες για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Το 1972 συνέρχεται στη Στοκχόλμη η πρώτη διακυβερνητική διάσκεψη για το περιβάλλον και τον άνθρωπο η οποία οργανώθηκε από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών. Στη διάσκεψη της Στοκχόλμης γίνεται επίσημα η πρώτη αναφορά στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (ΠΕ) και η διεθνής κοινότητα αναγνωρίζει την αναγκαιότητα να προωθηθεί η ΠΕ ως η καλύτερη και πειστικότερη απάντηση στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Ακολουθούν σημαντικοί σταθμοί: στην Aix-en-Provence της Γαλλίας τον Οκτώβρη της ίδιας χρονιάς, το Συνέδριο του Βελιγραδίου τον Οκτώβρη του 1975 και το 1977 η πρώτη διακυβερνητική διάσκεψη για την ΠΕ στην Τυφλίδα.

Στις αρχές της δεκαετίας του '90 καθιερώνεται και επίσημα στην Ελλάδα από το Υπουργείο Παιδείας η ΠΕ και καθιερώνεται ο θεσμός του Υπευθύνου ΠΕ σε κάθε νομό της χώρας κάτι το οποίο, σε συνδυασμό με τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΚΠΕ), θα προωθήσει τις επόμενες δεκαετίες την υπόθεση της ΠΕ. Η ΕΕΠΦ μπαίνει δυναμικά και ξεκινάει από τη σχολική χρονιά 94-95 να υλοποιεί πιλοτικά το πρόγραμμα « Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον» σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (τότε FEEE) και μετέπειτα διεθνές FEE, με βασικούς στό-

χους την κατανόηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων καθώς και τη χρήση βασικών εργαλείων των νέων τεχνολογιών. Την ίδια περίοδο ξεκινούσε πιλοτικά και το πρόγραμμα «Οικολογικά Σχολεία» με στόχο την ευαισθητοποίηση αλλά και την αλλαγή στάσης των μαθητών/τριών σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον μέσα από συμμετοχικές διαδικασίες στη λήψη των αποφάσεων. Μέσω της ΕΕΠΦ, η Ελλάδα ήταν μεταξύ των πρώτων τεσσάρων χωρών στις οποίες ξεκίνησαν πιλοτικά και τα δύο προγράμματα. Παράλληλα, το 1996 η ΕΕΠΦ οργανώνει και το δικό της εθνικό πρόγραμμα «Φύση χωρίς Σκουπίδια», που ξεκινά ως προσπάθεια για τον περιορισμό των απορριμμάτων και στη συνέχεια αποκτά ως βασικούς άξονες την μείωση, την ανακύκλωση και την επαναχρησιμοποίηση των υλικών. Το 1999 η ΕΕΠΦ ξεκίνησε το δεύτερο εθνικό της πρόγραμμα «Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου» με σκοπό την ανάδειξη των τοπικών πράσινων γωνιών μέσα από την παρατήρηση των φυτών, των ζώων, την ανακάλυψη των αλληλοεπιδράσεων και του ρόλου τους στα οικοσυστήματα. Τέλος, το 2000, η ΕΕΠΦ ανέλαβε και το τρίτο διεθνές πρόγραμμα του FEE «Μαθαίνω για τα Δάση», του οποίου η φιλοσοφία συνοψίζεται στην πρόταση «Πηγαίνω στο Δάσος και μαθαίνω από αυτό για αυτό».

Η ΕΕΠΦ σταθερά λοιπόν όλα αυτά τα χρόνια με τα πέντε προγράμματα, αλλά και με τις παράλληλες δράσεις σε συνεργασία με το ΥΠΑΙΘ, την εκπαιδευτική κοινότητα, και σε στενή συνεργασία με όλους τους εμπλεκόμενους στην ΠΕ μέσα από τις συντονιστικές επιτροπές των Δικτύων, ευαισθητοποιεί τους μαθητές σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, ενθαρρύνει δράσεις σε συνεργασία με την τοπική κοινωνία και συμβάλλει αποφασιστικά με την διοργάνωση μαθητικών συνεδρίων και επιμορφωτικών σεμιναρίων στην προώθηση της ΠΕ και της Εκπαίδευσης για την Αειφορία.

Μιας εκπαίδευσης που πρέπει να είναι προσανατολισμένη σε αξίες και οράματα και να βασίζεται σε δημοκρατικές και συμμετοχικές διαδικασίες που προωθούν τον μετασχηματισμό του σχολείου και της κοινωνίας. ■

*Σταμάτης Σκαμπαρδώνης*





## Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Ένας από τους πρώτους ορισμούς της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΠΕ) είναι αυτός που διατυπώθηκε ήδη από το 1970 στη Διεθνή Συνάντηση Εργασίας στη Νεβάδα των ΗΠΑ και την περιγράφει ως: «τη διαδικασία αναγνώρισης αξιών και διασαφήνισης εννοιών, έτσι ώστε να αναπτυχθούν οι αναγκαίες δεξιότητες και στάσεις για την κατανόηση και εκτίμηση των σχέσεων ανάμεσα στον άνθρωπο, τον πολιτισμό του και το βιοφυσικό του περιβάλλον. Κατ' επέκταση η ΠΕ συνεπάγεται άσκηση στη λήψη αποφάσεων και στη διαμόρφωση από το άτομο ενός κώδικα συμπεριφοράς γύρω από τα θέματα που αφορούν στην ποιότητα του περιβάλλοντος».

### Εξ αρχής προτεραιότητά μας η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Μπορεί λοιπόν να αντιληφθεί κανείς τη θεμελιώδη σημασία του άρθρου 3.στ του Καταστατικού της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης που συμπληρώνει φέτος τα 70 χρόνια από την ίδρυσή της, όπου ρητά αναφέρεται ότι η ΕΕΠΦ «προάγει την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση σε όλες τις βαθμίδες μέσω προγραμμάτων και δικτύων, τα οποία η ίδια οργανώνει ή/και στα οποία συμμετέχει και στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών με κάθε πρόσφορο τρόπο». Επίσης, ότι «προάγει την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση των ενηλίκων με κάθε

πρόσφορο τρόπο».

Έτος 1951 και οι πρωτοπόροι που ίδρυσαν την Εταιρία μας, άνθρωποι βέβαια όλων των επιστημών και των γραμμάτων, σηματοδοτούν, όταν γενικότερα η κοινωνία δεν γνώριζε καν τη λέξη Περιβάλλον, ότι στις προτεραιότητές μας πρέπει να βρίσκεται η εκπαίδευση για το περιβάλλον.

### Στοκχόλμη το 1972

Τελικά όμως, το έναυσμα για την ανάπτυξη της παγκόσμιας κίνησης για την ΠΕ αποτέλεσε η Διεθνής Διάσκεψη που πραγματοποιήθηκε στην Στοκχόλμη το 1972 υπό την αιγίδα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών με θέμα το περιβάλλον και τον άνθρωπο. Η διάσκεψη αυτή υπήρξε ορόσημο, όχι μόνο γιατί αναγνώρισε την αξία της ΠΕ, αλλά και γιατί εδράωσε την αντίληψη της παγκόσμιας διάστασης των περιβαλλοντικών προβλημάτων και των θεμάτων ανάπτυξης και ακόμα για τις θέσεις που διατυπώθηκαν προκειμένου να αντιμετωπιστεί συνολικά το θέμα του περιβάλλοντος. Εδώ είναι αλήθεια πως πρέπει να σταθούμε σε αυτό που είπε ο Whaler (1985) ότι, δηλαδή, «η ΠΕ είναι ίσως το μοναδικό γεγονός στην ιστορία της εκπαίδευσης για το οποίο υπήρξε συναίνεση σε παγκόσμιο επίπεδο. Ο ενθουσιασμός συνοδεύτηκε από την αίσθηση του επείγοντος για τη διάδοση της και ίσως δεν υπάρχει άλλο παράδειγμα στην ιστο-

ρία της εκπαίδευσης σε διεθνή κλίμακα, που ένας όρος ο οποίος εκφράζει ένα σύμπλεγμα ιδεών, έχει διαδοθεί από χώρα σε χώρα με τέτοια ταχύτητα».

Η διακήρυξη της διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών, αναγνωρίζει ότι τα περιβαλλοντικά προβλήματα ξεπερνούν τα εθνικά σύνορα και ότι θέματα όπως ο υπερπληθυσμός, η εξάντληση των φυσικών πόρων, ο πλούτος, η φτώχεια, η υπερ-κατανάλωση, η ρύπανση, η αστικοποίηση, ο πόλεμος και οι εξοπλισμοί, είναι άμεσα συνδεδεμένα με το ευρύτερο περιβαλλοντικό πρόβλημα. Επίσης αναγνωρίζει το δικαίωμα όλων των κατοίκων του πλανήτη για ισότιμη πρόσβαση στους φυσικούς πόρους και το δικαίωμα όλων στην ανάπτυξη.

### Πέντε δεκαετίες

Πέρασαν από τότε πέντε δεκαετίες. Βαδίζουμε ήδη στην τρίτη δεκαετία του 21ου αιώνα που είχε χαρακτηριστεί από τον καθηγητή Norbert Reichel (1995) ως «Οικολογικός Αιώνας». Είχαμε λοιπόν ελπίσει ότι οι επόμενες γενιές θα είχαν την ευκαιρία και τη διάθεση να αλλάξουν τον κόσμο, όχι μόνο δίνοντας λύση στο κλιματικό πρόβλημα, αλλά ακολουθώντας άλλο δρόμο στο κυνήγι για την ανάπτυξη και την ευημερία, λιγότερο εντατικό, λιγότερο καταστροφικό, πιο ανθρώπινο, πιο βιώσιμο. Αποδειχτήκαμε όμως μάλλον υπεραισιόδοξοι και δεν λάβαμε υπόψη μας ότι νοιάζεται για το περιβάλλον του ο άνθρωπος που γνωρίζει την αξία του. Γνωρίζει όμως, μόνο εκείνος που έχει εκπαιδευτεί, ενημερωθεί και ευαισθητοποιηθεί. Όσο δε πιο νωρίς μαθαίνει κάτι, τόσο πιο καλά το μαθαίνει, το ενστερνίζεται ως τρόπο ζωής και το υιοθετεί ως αυτόματη και πάγια συνειδητή συμπεριφορά.

Στην οικογένεια της Εταιρίας μας και ειδικά για όσους από εμάς ασχολούμαστε με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, αυτό είναι το ακράδαντο πιστεύω μας. Τα προγράμματα που δημιουργούμε

με τη συνεργασία των εμπνευσμένων εκπαιδευτικών από όλη τη χώρα, που συνεργάζονται μαζί μας, ριζώνουν βαθιά στις καρδιές των μικρότερων κυρίως μαθητών των νηπιαγωγείων και των δημοτικών σχολείων. Πιστεύουμε δε ακράδαντα ότι αυτά τα παιδιά θα γίνουν πολύ πιο ολοκληρωμένες ευαίσθητες και σωστές προσωπικότητες, που θα ζουν με γνώμονα υψηλές αξίες και βασικό στόχο την κοινωνική ευθύνη.

Δυστυχώς η δικιά μας γενιά φαίνεται ότι δεν μπόρεσε και όχι δεν θέλησε να φανεί αντάξια και να ανταποκριθεί στην πλειοψηφία της στις παραπάνω προϋποθέσεις, κριτήρια και χαρακτηριστικά. Γι' αυτό είναι ώρα πια, χωρίς καμιά καθυστέρηση να ακούσουμε τη φωνή του μαθητή, του ενημερωμένου μαθητή, του Μαθητή-Αυριανού Πολίτη και, ακόμα καλύτερα, Αυριανού Ηγέτη. «Θέλω τον κόσμο μας όπως τον ονειρεύτηκα!». Θέλουμε τον κόσμο μας όπως τον ονειρευτήκαμε.

### Σε ποιον κόσμο θέλεις να ζήσεις;

Αλήθεια, μήπως είναι καιρός να ρωτήσουμε τον εαυτό μας «Σε ποιον κόσμο θέλεις να ζήσεις;». Να αναρωτηθούμε όμως και όλοι μαζί «Σε ποιον κόσμο θέλουμε να ζήσουμε;» Και, είναι άραγε θέμα επιλογής; Οι απαισιόδοξοι θα έλεγαν ΟΧΙ, είναι θέμα επιβολής. Οι αισιόδοξοι λένε ΝΑΙ, σίγουρα! Οι άνθρωποι με όραμα, όλοι εμείς που πιστεύουμε ότι ο άνθρωπος είναι ένα κοινωνικό ον, με θετικές καταρχήν καταβολές, που αντιδρά στη βία, στην καταπίεση, στην καταστροφολογία και που, εάν υποστηριχτεί κατάλληλα σε δύσκολες συγκυρίες, δεν μπορεί παρά να αναπτύξει θετική συμπεριφορά μέσα στο κοινωνικό σύνολο που καλείται να λειτουργήσει.

Το θετικό αυτό ον, ο άνθρωπος-πολίτης παρουσιάζει ιδιότητες (τιμιότητα-υπευθυνότητα-σεβασμό κ.λπ.) που συμβάλλουν στη δημιουργία μιας κοινωνίας που λειτουργεί εύρυθμα, ηθικά και απο-



τελεσματικά. Επειδή όμως η κοινωνία είναι ένα σύνολο ατόμων (ανθρώπων-πολιτών) που δεν αρκεί να παρουσιάζουν ατομικά θετικά χαρακτηριστικά, χρειάζεται οπωσδήποτε η λειτουργία της να βασίζεται και να εξασφαλίζει την τήρηση κανόνων και βασικών ηθικών αξιών όπως:

- Κοινωνική αλληλεγγύη
- Κοινωνική δικαιοσύνη
- Ελευθερία
- Συνεργασία

Θα μπορούσε βέβαια κανείς να πει ότι όλα αυτά δεν είναι ρεαλιστικά, ότι περιγράφουν μια ουτοπική κατάσταση. Και σε τελευταία ανάλυση, θα μπορούσα να συμφωνήσω και εγώ, σε κάποιο βαθμό, γιατί δυστυχώς τα άτομα και οι κοινωνίες δεν λειτουργούν «εν κενώ». Στις κοινωνίες υπάρχουν και τα αρνητικά στοιχεία που δεν λειτουργούν με βάση τους κανόνες και τις ηθικές αξίες, όπως τις περιγράψαμε πιο πάνω. Ο άνθρωπος βρίσκεται συχνά μόνος του, να αντιμετωπίζει δυσκολίες και δυσάρεστες καταστάσεις. Και τότε, ανάλογα με τις δυνάμεις του και τις αντοχές του, άλλοτε υποκύπτει, άλλοτε συμβιβάζεται και άλλοτε, τις λιγότερες πιθανώς φορές, αντιστέκεται. Επειδή οι κοινωνίες είναι σύνολα, υπάρχει διαρκής αλληλεπίδραση

Εκ μέρους της Συντακτικής Επιτροπής και της Επιτροπής Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων ευχαριστούμε θερμά τη **Χριστίνα Θεοδωρίκα** και τη **Θεοδώρα Πολυζωίδου** υπεύθυνες συντονισμού των εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την πολύτιμη βοήθειά τους και την ουσιαστική συμβολή τους στο παρόν τεύχος.

*Σταμάτης Σκαμπαρδώνης*

μεταξύ των μικρότερων κοινωνικών ομάδων, που λειτουργούν στο πλαίσιο τους, όπως η οικογένεια, το σχολείο κ.ά.

## Περιβαλλοντική Εκπαίδευση για την Αειφορία

Εδώ λοιπόν ερχόμαστε να τονίσουμε και πάλι τη σημασία της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ή της –με ευρύτερο νόημα– Εκπαίδευσης για την Αειφορία, που κατ' εξοχήν στοχεύει στην αλλαγή τρόπου σκέψης και συμπεριφοράς των μαθητών/τριών προς μια κατεύθυνση που θα τους επιτρέψει να δημιουργήσουν ή να επαναπροσδιορίσουν το όραμα για μια παγκόσμια, δημοκρατική κοινωνία που θα βασίζεται πραγματικά στη δικαιοσύνη και την αλληλεγγύη. Μια κοινωνία που θα θέτει στο επίκεντρο τον άνθρωπο, ως ελεύθερη θετική προσωπικότητα, αλλά και ως ενεργό πολίτη που θα πράττει, θα συμπεριφέρεται και θα διεκδικεί, με σεβασμό όμως στον συνάνθρωπο, στη φύση και στις φυσικές συνθήκες.

Άρα τελικά είναι θέμα επιλογής! Και στόχος μας, να στηρίξουμε τα νέα παιδιά, τους αυριανούς ενεργούς πολίτες, αλλά και τους αυριανούς εμπνευσμένους ηγέτες να επιλέξουν ουσιαστικά, αλλά και να εργαστούν σκληρά για να διαμορφώσουν τον κόσμο στον οποίο θέλουν να ζήσουν!

Αυτή είναι για μας η μεγάλη πρόκληση... και η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, η Εκπαίδευση για την Αειφορία, η Εκπαίδευση για τη Δημοκρατία, είναι η μόνη λύση!

*Για την Επιτροπή Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων  
Αλέξια Νικηφοράκη, συντονίστρια  
Σοφία Καινούριου, Μαρία Ρουσομουστακάκη  
και Χριστίνα Παπαζήση, μέλη της επιτροπής*







## 25 χρόνια στον ρυθμό των «Νέων Δημοσιογράφων για το Περιβάλλον»

P.J. Marcellino

Δεκατέσσερις μήνες μέσα στην πανδημία της COVID- 19, κάθουμαι μπροστά σε ένα πάνελ με κόκκινα και πράσινα κουμπιά σε ένα παράξενα περιτριγυρισμένο από πλεξίγκλας και κοινωνικά απομονωμένο δωμάτιο ελέγχου στο Τορόντο. Κοιτώντας την γιγαντιαία οθόνη τοίχου του τηλεοπτικού στούντιο, στην οποία η ζωή μεταδίδεται ζωντανά από 136 κάμερες, παρακολουθώ την πραγματικότητα να διαδραματίζεται λες και όλα είναι φυσιολογικά εκεί έξω. Δεν είναι.

Καθώς ξεκινώ αυτό το κείμενο, αναπολώντας την καριέρα μου και το ένα τέταρτο του αιώνα που πέρασα ως πρεσβευτής των Νέων Δημοσιογράφων, σκέφτομαι πως τόσοσ καιρός έχει περάσει από τότε που έμεινα στο ίδιο μέρος για πάνω από ένα χρόνο. Αυτό είναι μια μακρόχρονη κληρονομιά της θητείας μου στους «Νέους Δημοσιογράφους για το Περιβάλλον», η οποία ενστάλαξε μέσα μου μια έντονη αεικινήσια και μια ακόρεστη περιέργεια για τον κόσμο. Επιπλέον, επιστρέφοντας σίτι στον Καναδά στις 11 Μαρτίου του 2020, αντιλήφθηκα πως όλα άλλαξαν μπροστά στα ίδια μας τα μάτια. Κατά τη διάρκεια του προηγούμενου μήνα, ταξίδεψα διασχίζοντας τη Δυτική Αφρική, ύστερα στην Λισαβόνα και το Παρίσι, για συναντήσεις με σκοπό την προετοιμασία της παραγωγής ενός επικείμενου – όμως ξαφνικά σταματημένου– τηλεοπτικού δρώ-

ματος σχετικά με τα περιβαλλοντικά δικαιώματα στο Δέλτα του Νίγηρα. Αυτή η σύνδεση, επίσης, με ταξιδεύει 25 χρόνια πίσω.

### Γυρίζοντας τον κόσμο ως νέος δημοσιογράφος για το περιβάλλον

Το 1995, ήδη μαθητής και δημοσιογράφος στην βραβευμένη εφημερίδα του πορτογαλικού σχολείου μου, θυμάμαι να γράφω για την ιστορία του περιβαλλοντικού ήρωα Ken Saro-Wiwa, του ηγέτη μιας φυλής Νιγηριανών των οποίων η γη λεηλατήθηκε από εταιρείες πετρελαίου. Έγινα μέλος των «Νέων Δημοσιογράφων για το Περιβάλλον» Πορτογαλίας το 1995 στα δεκαέξι μου χρόνια, λίγους μήνες αφού είχε ξεκινήσει η εφαρμογή του Προγράμματος στην Ευρώπη, τρία χρόνια μετά το Συνέδριο του Ρίο, και μόλις έγινα ένας νεαρός δημοσιογράφος στην εφημερίδα του σχολείου μου. Ενθαρρυσμένος από δυνατούς μέντορες και υποστηριζόμενος από την καίρια προσέγγιση του εθνικού Προγράμματος, θα συνέχιζα κάνοντας αίτηση και θα επιλεγόμουν για τη δεύτερη διεθνή αποστολή των «Νέων Δημοσιογράφων για το Περιβάλλον»: Αποστολή του ερευνητικού πλοίου «Antarctica» στην Νορβηγία.

Για έναν έφηβο, αυτή ήταν η απόλυτη εμπειρία. Από την Λισαβόνα στον μικροσκοπικό κα-

ταυλισμό της Άνω Αρκτικής στο Λονγκιαρμπιέν, στο Αρχιπέλαγος Σβάλμπαρντ, χρειάστηκε ένα διήμερο ταξίδι πέντε πτήσεων. Και μετά πέντε ώρες με ski-doo, βαθιά μέσα σε μια περιοχή πολικών αρκούδων. Επάνω στο σκάφος πολικής έρευνας «Ανταρκτική», επτά τολμηροί επιστήμονες αποκάλυψαν σε εμάς, του Νέους Δημοσιογράφους, τις αρχές της παγκόσμιας ωκεάνιας κυκλοφορίας και τα αποτελέσματά της στην κλιματική αλλαγή, και ύστερα ένα αναδυόμενο προβληματισμό.

Είναι δύσκολο να αντιληφθεί κανείς την πίεση εκείνων των ημερών, αλλά είναι αρκετό να πω πως συνεχίζω να αναπολώ τον καιρό που ήμουν στην Αποστολή του «Antarctica» ως το θεμέλιο της ενηλικιώσής μου – το μέρος όπου εδραιώθηκαν τα ενδιαφέροντά μου στην αφήγηση, την τεχνολογία, τον φουτουρισμό, τα περιβαλλοντικά θέματα και, ναι, το μέρος όπου ξεκίνησα το επάγγελμα και την μελλοντική μου καριέρα στη δημοσιογραφία, την παγκόσμια δημόσια πολιτική και τη σκηνοθεσία.

Τα ακόλουθα χρόνια (δεκαετίες στην πραγματικότητα) παρέμεινα εμπλεκόμενος με τους «Νέους Δημοσιογράφους για το Περιβάλλον» με μυριάδες τρόπους. Αρχικά μέσω της δουλειάς μου στο γραφείο στη Λισαβόνα, ύστερα ως μέντορας σε πολυάριθμες αποστολές και εργαστήρια, κατευθύνοντας τα εκπαιδευτικά βίντεο και τους οδηγούς δράσεων που οι νεότεροι ομόλογοί μου ακόμα χρησιμοποιούν, εισάγοντας ομιλίες σε εκδηλώσεις, σχεδιάζοντας και καθοδηγώντας εκπαιδευτικές συνεδριάσεις και υπηρετώντας ως κριτής. Πιο συγκεκριμένα, τα τελευταία 7 χρόνια, είχα το προνόμιο να είμαι μόνιμο μέλος της κριτικής επιτροπής του Διεθνούς Διαγωνισμού των Νέων Δημοσιογράφων, όπου έχουμε εντοπίσει και προωθούμε νέες τάσεις στην παραγωγή των μίντια.

### **Τώρα και στην έρευνα για τον Άρη**

Οι «Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον» με πήγαν από το Σβάλμπαρντ στη Σαγκάη, από την Λισαβόνα στη Λυών, από το Βουκουρέστι στο Μπέλφαστ και από τις Αζόρες στην Κοπεγχάγη. Με έβαλαν επίσης στον δρόμο που θα με οδηγούσε στο να ζήσω σε περισσότερες από δέκα χώρες και να δουλέψω σε πάνω από τριάντα κατά τη διάρκεια της καριέρας μου, και πίσω στον Αρκτικό Κύκλο πάνω από μια ντουζίνα φορές ως παραγωγός ταινιών/σκηνοθέτης. Τώρα με πηγαίνει στον (αναλογικό) Άρη. Το 2019, η Αμερικανική Mars Society



ανακοίνωσε την επιλογή μου ως Ντοκιμενταρίστα του Πληρώματος #238 στον Σταθμό Έρευνας για τον Άρη στην Έρημο της Γιούτα (MDRS), έναν από τους πολλούς αναλογικούς οικότοπους έρευνας για τον Άρη σε διάφορα μέρη της Γης. Πολίτες-αστροναύτες, και πραγματικοί μελλοντικοί αστροναύτες, συμμετέχουν σε αυτές τις αποστολές για να βοηθήσουν να συγκεκρινθώ η γνώση και η εμπειρία που θα πάει μια μέρα τους ανθρώπους στον Άρη. Ως επίσημος αφηγητής του πληρώματος και διαμένων καλλιτέχνης, ο ρόλος μου είναι να διηγούμαι τις

εμπειρίες μας στο MDRS #238. Επομένως, τον Ιανουάριο του 2022, 27 χρόνια αργότερα, θα φοράω και πάλι το σηματάκι του ΥΡΕ. Όταν η πανδημία ανάγκασε ένα μέλος του πληρώματος να εγκαταλείψει, η προσπάθεια για επικοινωνία με το Δίκτυο «Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον» για να βρεθεί νέος επιστήμονας ήταν παιχνιδάκι. Μέσα σε λίγες εβδομάδες μπορέσαμε να επιβεβαιώσαμε ότι θα έχουμε την Marta Cortesão, μια νέα αστροβιολόγο από τον Γερμανικό Σταθμό Εξερεύνησης του Διαστήματος, ως την νέα επιστήμονα του πληρώματος. Έτσι το 25% αυτού του πληρώματος του αναλογικού βιότοπου του Άρη θα έχουμε προϋπηρεσία στους Νέους Δημοσιογράφους. Νέα ύψη!

Κλείνοντας τον κύκλο, η ιστορία του Ken Saro-Wiwa που είχα γράψει για την εφημερίδα του Λυκείου μου όταν για πρώτη φορά έγινα μέλος των «Νέων Δημοσιογράφων για το Περιβάλλον», είναι τώρα στο στάδιο της προετοιμασίας της παραγωγής ως μια μικρής διάρκειας τηλεοπτική σειρά, ένα οικολογικό-πολιτικό θρίλερ βασισμένο σε αληθινή ιστορία. Το έχω γράψει και έχω κάνει και την παραγωγή σε συνεργασία με μια βραβευμένη με Όσκαρ ομάδα παραγωγής στην Γαλλία, Δυτικοαφρικανούς παραγωγούς-κλειδιά, και τον παγκοσμίως αναγνωρισμένο περιβαλλοντολόγο και ακτιβιστή για τα ανθρώπινα δικαιώματα Δρ. Owens Monday Wiwa (αδελφό του Ken Saro-Wiwa).

Δεν είναι ότι σκέφτομαι τους «Νέους Δημοσιογράφους για το Περιβάλλον» κάθε μέρα. Είναι απλά το ότι η ολιστική φύση του Προγράμματος των «Νέων Δημοσιογράφων για το Περιβάλλον» δημιουργεί ένα στέρεο θεμέλιο πάνω στο οποίο προστίθενται πολλές εμπειρίες οι οποίες ενθαρρύνονται από αυτό το μεγάλο παγκόσμιο δίκτυο. Είναι αυτό που λέμε «μια φορά Νέος Δημοσιογράφος για το Περιβάλλον, για πάντα Νέος Δημοσιογράφος για το Περιβάλλον».



## **FEE 40 χρόνια εμπειρίας στην εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη και την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση**

Pramod Kumar Sharma, Γενικός Διευθυντής Εκπαίδευσης

Το Ίδρυμα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (FEE) με 40 χρόνια εμπειρίας στην εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη και την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, συντονίζει διεθνώς πέντε προγράμματα με σκοπό την εκπαίδευση τμημάτων της κοινωνίας πάνω σε θέματα βιωσιμότητας. Τα προγράμματα «Green Key» και «Γαλάζια Σημαία» συνεργάζονται με ενδιαφερόμενους στον τουριστικό τομέα ως οικολογικά σήματα ποιότητας για την προώθηση δράσεων για την αειφορία, και ειδικότερα για την εκπαίδευση καταναλωτών να κάνουν επιλογές με χαμηλό οικολογικό αποτύπωμα. Τα προγράμματα που εστιάζουν στη νεολαία στοχεύουν στην παροχή



ολοκληρωμένων εμπειριών στους μαθητές ως αριανούς πολίτες. Το πρόγραμμα «Οικολογικά Σχολεία» το καταφέρνει μέσα από την μάθηση που επιχειρεί να συνδέσει το αναλυτικό πρόγραμμα με τη μέθοδο project, εμπλέκοντας όλη τη σχολική κοινότητα («whole-school approach»). Το πρόγραμμα «Μαθαίνω για τα Δάση» παρέχει εμπειρίες εκπαίδευσης στο ύπαιθρο, ώστε να δημιουργήσει διαβίωση σχέσεις με την φύση για δράση με σκοπό την διατήρησή της. Το πρόγραμμα «Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον» παρέχει ευκαιρίες για την ανάπτυξη ηγετικών δεξιοτήτων και αποτελεί την φωνή του περιβάλλοντος για τους νέους που αναζητούν βαθύτερες και ευ-

ρύτερες δεσμεύσεις μέσα από διάφορα εργαλεία των κοινωνικών μέσων.

Όλα τα προγράμματα καταρχήν διασφαλίζουν ότι οι συμμετέχοντες παίρνουν μέρος στην διαδικασία μάθησης/διδασκαλίας. Η μεθοδολογία διασφαλίζει ότι οι εκπαιδευόμενοι θα λάβουν ενημερωμένες αποφάσεις/δράσεις πάνω σε πραγματικά ζητήματα αειφορίας, ενώ θα συνεργάζονται με τις κοινότητές τους σε πολιτισμικά κατάλληλες συνεργατικές λύσεις. Ως μια εκπαιδευτική διαδικασία, ολόκληρη η εμπειρία έχει σχεδιαστεί με τρόπο που ενθαρρύνει τον προβληματισμό σχετικά με προσωπικές υποθέσεις, γνώσεις, και εμπειρίες, με σκοπό την ανάπτυξη κριτικής σκέψης και την παρότρυνση του ατόμου να είναι ανοιχτό σε αλλαγές.

### **Το FEE αντλεί τη δύναμή του από τα μέλη του σε όλη τη Γη**

Η δύναμη του FEE αντλείται από τα μέλη του, τα οποία χειρίζονται τα προγράμματα σε καθημερινή βάση. Όπως συμβαίνει και με οποιοδήποτε καλό δίκτυο, η πολυεπίπεδη μάθηση αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της προσέγγισής που επιτυγχάνουμε μέσα από τις συχνές συναντήσεις των εθνικών μας χειριστών και τη σύνδεση των ιστοτόπων μας ώστε να μοιραζόμαστε ιστορίες που μας εμπνέουν, κάτι που αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της έρευνάς μας γύρω από τα περίπλοκα ζητήματα της αειφορίας. Η προσέγγιση αυτή έχει φέρει κοντά προγράμματα με διαφορετικά αρχικά πλαίσια. Καθώς τα περιβαλλοντικά ζητήματα και οι λύσεις τους είναι δυναμικά, πιστεύουμε στη συνεχή εξερεύνηση, δοκιμή και την κοινή χρήση καινοτομιών στο πλαίσιο των μεθοδολογιών που αναπτύσσονται από καθένα από τα προγράμματα. Η παρακολούθηση και η αξιολόγηση έχουν καθοριστική σημασία για τα προγράμ-

**Το FEE μέσω του στρατηγικού του σχεδίου GAIA 2030 έχει εντοπίσει και δώσει προτεραιότητα στην κλιματική αλλαγή, την απώλεια της βιοποικιλότητας και τη ρύπανση ως τους κυρίους στόχους του έργου μας.**

μάτα μας και σκοπεύουμε να συνεργαστούμε περισσότερο με ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης προκειμένου να προσφέρουμε εμπειρίες μέσα από προγράμματα πρακτικής άσκησης και έρευνας.

### **GAIA 2030- προτεραιότητα στην κλιματική αλλαγή, την απώλεια της βιοποικιλότητας και τη ρύπανση**

Πιστεύουμε ότι μέσω των περισσότερων από 100 μελών μας που εδρεύουν σε 77 χώρες, μπορούμε να πετύχουμε αξιοσημείωτη βελτίωση. Τα σχέδια δράσης που αναπτύσσονται για να πραγματοποιηθεί το GAIA 2030 είναι φιλόδοξα και θα χρειαστεί οι εμπλεκόμενοι –το κοινό, οι μαθητές, τα σχολεία και τα πανεπιστήμια, οι εκπαιδευτικοί, οι περιβαλλοντικοί και άλλοι μη κυβερνητικοί φορείς, οι κυβερνήσεις, οι επιχειρήσεις και οι τοπικές κοινότητες– να συνεργαστούν μεταξύ τους προκειμένου να αναζητήσουν και να εφαρμόσουν λύσεις. Θα χρειαστεί μια στρατηγική για την ανάπτυξη ικανοτήτων των ενδιαφερόμενων στην επισιτήμη που εξηγεί αυτά τα ζητήματα και στηρίζει τις προτεινόμενες δράσεις ώστε να έχουν ουσιαστικό αντίκτυπο. Αυτό μας ώθησε να δημιουργήσουμε μια διαδικτυακή πλατφόρμα διδασκαλίας και μάθησης που ονομάζεται FEE Academy. Το περιεχόμενο των μαθημάτων αναπτύσσεται λαμβάνοντας υπόψη ότι πρέπει να εμπλέκει τους μαθητές σε δραστηριότητες και εργασί-

ες με εφαρμογή στο πραγματικό περιβάλλον. Καθώς διατίθεται θαυμάσιο περιεχόμενο σε βίντεο και σε άλλες μορφές από κορυφαία ιδρύματα, εστιάζουμε περισσότερο στην επιμέλεια παρά στη δημιουργία στο πλαίσιο των στρατηγικών σχεδίων και προγραμμάτων του FEE.

Ανυπομονούμε να παίξουμε καταλυτικό ρόλο μέσω των θετικών μας ενεργειών!



# Η οριζόντια διάχυση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση: Η βάση για υπεύθυνους πολίτες και εμπνευσμένους ηγέτες

Δρ Διονυσία - Θεοδώρα Αυγερινοπούλου \*



Ο όρος «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση» εισήχθη διεθνώς τη δεκαετία του 1960, όταν άρχισαν να οξύνονται τα περιβαλλοντικά προβλήματα και αναδείχθηκε ολοένα πιο έντονη η ανάγκη για ευαισθητοποίηση, πληροφόρηση και λήψη αποφάσεων. Με την ευρεία έννοια, η

Περιβαλλοντική Εκπαίδευση αφορά την αέναη εκπαίδευση όλων των ηλικιών και βαθμίδων εντός και εκτός σχολικού πλαισίου, προάγοντας την ολιστική θεώρηση για το περιβάλλον, και κατέχει σημαντικό ρόλο για τη διαμόρφωση ενεργών πολιτών.

Στην Ελλάδα, η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση έχει ήδη εισαχθεί στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Ελλείπει, ωστόσο, η οριζόντια εισδοχή της στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, καθώς παραμένει διάχυτη η αντίληψη ότι τα περιβαλλοντικά ζητήματα άπτονται, πρωτίστως, των φυσικών, αλλά και πολιτικών επιστημών, όπως αποτυπώνεται στον οδηγό σπουδών σημαντικού αριθμού Τμημάτων και μεταπτυχιακών προγραμμάτων της Επικράτειας. Στα προγράμματα σπουδών περιλαμβάνονται μεν μαθήματα σχετικά με το περιβάλλον, όπως δίκαιο περιβάλλοντος, οικονομική περιβάλλοντος, κ.ά., αλλά απέχουν από τη διαθεματική προσέγγιση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Οι σύγχρονες ανάγκες και αντιλήψεις επιτάσσουν την εισαγωγή εξειδικευμένων περιβαλλοντικών μαθημάτων σε όλους τους τομείς, όπως τις οικονομικές και κοινωνικές επιστήμες, ακόμη και σε σχολές, όπως η φιλολογία και οι ξένες γλώσσες με την ανάγνωση διεθνούς κύρους περιβαλλοντικών κειμένων.

Κάθε Πανεπιστημιακό Τμήμα θα πρέπει να έχει τουλάχιστον ένα περιβαλλοντικό μάθημα σε συσχέτιση με το αντικείμενο σπουδών του, αλλά και ένα γενικό μάθημα εισαγωγής. Στόχος των μαθημάτων αυτών θα είναι οι φοιτητές κάθε επιστημονικού τομέα να γίνουν κοινωνοί και γνώστες των βασικών περιβαλλοντικών προβλημάτων, στο πλαίσιο της επιστήμης που ακολουθούν, και να αποκτήσουν περιβαλλοντική συνείδηση και μέσω της δια βίου εκπαίδευσης.

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση πρέπει να δια-

πνέει όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης για τη διαμόρφωση ενεργών πολιτών και εμπνευσμένων ηγετών. Η Τριτοβάθμια Εκπαίδευση προετοιμάζει άτομα, που στο μέλλον θα είναι νέοι επιστήμονες, στελέχη στην αγορά εργασίας, γονείς και πολίτες, οι οποίοι πρέπει απαραίτητα να έχουν συνειδητοποιήσει την αναγκαιότητα της βιωσιμότητας και να έχουν αναπτύξει περιβαλλοντικές αξίες. Τα εξειδικευμένα περιβαλλοντικά μαθήματα σε Πανεπιστημιακό επίπεδο μπορούν να διαδραματίσουν σημαίνοντα ρόλο στην ανάπτυξη οικολογικής συνείδησης των φοιτητών, επιτρέποντας την κατανόηση εις βάθος της περιβαλλοντικής γνώσης και διαμορφώνοντας «ενεργούς φορείς» αυτής. Θα επιτρέψουν, κυρίως, την εξειδίκευση επιστημόνων στα περιβαλλοντικά ζητήματα, οι οποίοι, εφοδιασμένοι με τα κατάλληλα εργαλεία, θα μπορέσουν να αποτελέσουν μέρος της «λύσης» στην προσαρμογή και την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και να διασυνδεθούν με το «επιχειρείν».

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση είναι ένα πολυδιάστατο αντικείμενο και πολυδιάστατη πρέπει να είναι και η διδακτική του προσέγγιση. Η αλλαγή του μοντέλου στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, με περαιτέρω διάχυση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και της περιβαλλοντικής πληροφόρησης, οριζόντια, σε όλα και όχι μόνο σε εξειδικευμένα Τμήματα είναι αναγκαία.

Η ευαισθητοποίηση και η ενεργοποίηση όλων των κοινωνικών ομάδων και εκφάνσεων κρίνεται απαραίτητη για την επίτευξη του στόχου της μετάβασης σε ένα μοντέλο βιώσιμης ανάπτυξης με την προστασία του περιβάλλοντος να τίθεται ως κύριο μέλημα των πολιτών και των επιχειρήσεων. Η ενίσχυση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης τόσο στην Τριτοβάθμια, όσο και στις υπόλοιπες εκπαιδευτικές βαθμίδες, θα αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα για την επίτευξη των στόχων αυτών.



\* Δρ Διονυσία-Θεοδώρα Αυγερινοπούλου, Βουλευτής Ν. Ηλείας, Δ.Δ. Πρόεδρος της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Περιβάλλοντος της Βουλής,

# Συνεργασία της ΕΕΠΦ με θεσμικούς φορείς εκπαίδευσης του ΥΠΑΙΘ

## 1) Διευθύνσεις Εκπαίδευσης

Οι Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης αποτελούν αποκεντρωμένες Υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων και υπάγονται στις Περιφερειακές Δ/νσεις Εκπαίδευσης. Στις Διευθύνσεις Εκπαίδευσης υπάγονται οι υπεύθυνοι Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης για την προώθηση των προγραμμάτων σχολικών δραστηριοτήτων στον τομέα αυτό.

Η ΕΕΠΦ συνεργάστηκε και συνεργάζεται με επιτυχία με πολλές Διευθύνσεις Εκπαίδευσης, όπως η Δ/νση Α'/θμιας Εκπαίδευσης Β' Αθήνας, η Δ/νση Β'/θμιας Εκπαίδευσης Β' Αθήνας, η Δ/νση Β'/θμιας Εκπαίδευσης Αχαΐας. Κάθε δίκτυο έχει στη Συντονιστική Επιτροπή του έναν Υπ. Π.Ε από κάποια Διεύθυνση Εκπαίδευσης, που συμμετέχει στον προγραμματισμό του δικτύου κάθε σχολικής χρονιάς, καθώς και στην οργάνωση σεμιναρίων.

## 2) Περιφερειακά Κέντρα Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού (ΠΕ.Κ.Ε.Σ.)

Τα ΠΕΚΕΣ υπάγονται στις Περιφερειακές Δ/νσεις Εκπαίδευσης και έχουν ως βασικό έργο τους την παιδαγωγική και επιστημονική καθοδήγηση των σχολικών μονάδων ευθύνης τους. Δια των Συντονιστών/ριών Εκπαιδευτικού Έργου Εκπαίδευσης για την Αειφορία τα ΠΕΚΕΣ υποστηρίζουν, ενθαρρύνουν και παρακολουθούν οργανωμένες Δράσεις των σχολικών μονάδων για την Αειφορία, αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες, δραστηριότητες και συνεργασίες με θεσμικούς, επιστημονικούς και άλλους φορείς.

Η ΕΕΠΦ συνεργάζεται με επιτυχία με ΠΕΚΕΣ, όπως το 2ο ΠΕΚΕΣ Αττικής, συνδιοργανώνοντας θεματικά σεμινάρια Εκπαίδευσης για το Περιβάλλον και την Αειφορία για εκπαιδευτικούς της Α'/θμιας (Προσχολικής και Δημοτικής) και της Β'/θμιας Εκπαίδευσης. Συχνά οι ΣΕ των δικτύων έχουν Συντονιστή/ρια για την Αειφορία, που συμμετέχει στον προγραμματισμό του δικτύου κάθε σχολικής χρονιάς, καθώς και στην οργάνωση σεμιναρίων.

*Χριστίνα Παπαζήση*

*Συντονίστρια Εκπ/κου Έργου Εκπαίδευσης για την Αειφορία, 2ο ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Αττικής*

## Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΚΠΕ) είναι φορείς εκπαίδευσης, που έχουν τη δυνατότητα να αποτελέσουν την αρχή και τη βάση μιας μελλοντικής κοινωνίας που σέβεται και προστατεύει τη φύση.

Μέσω της δράσης των ΚΠΕ, αναπτύσσονται, προωθούνται και υλοποιούνται πρότυπες μέθοδοι εκπαίδευσης με γνώμονα τη διαφύλαξη του Περιβάλλοντος και την Αειφόρο Ανάπτυξη. Επιδιώκεται επίσης η εποικοδομητική προσέγγιση νέων γνώσεων, ανάπτυξη κριτικής σκέψης, καλλιέργεια αξιών και ολιστική θεώρηση του περιβάλλοντος.

Η ΕΕΠΦ συνεργάστηκε και συνεργάζεται με επιτυχία με πολλά ΚΠΕ μέσω των δικτύων της. Κάθε δίκτυο έχει στη Συντονιστική Επιτροπή του ένα ΚΠΕ το οποίο συμμετέχει στον προγραμματισμό του δικτύου κάθε σχολικής χρονιάς, καθώς και στην οργάνωση σεμιναρίων.

Αξιοσημείωτη είναι η συνδιοργάνωση σεμιναρίων, όπως τα σεμινάρια που πραγματοποιήθηκαν εδώ και χρόνια με το ΚΠΕ Ιεράπετρας, το ΚΠΕ Αγιάς, το ΚΠΕ Θέρμου, το ΚΠΕ Ελευσίνας.

Το 2007 η ΕΕΠΦ συνδιοργάνωσε με το ΚΠΕ Λαυρίου εκδήλωση για τη βράβευση των Οικολογικών Σχολείων στις εγκαταστάσεις του, ενώ το 2018 η Εταιρία φιλοξένησε στο ΚΠΕ Λαυρίου τη διεθνή συνάντηση των Εθνικών Χειριστών (ΝΟΜ) του διεθνούς Δικτύου «Μαθαίνω για τα δάση».

*Σοφία Καινούριου*

### ΚΠΕ που συνεργάστηκαν με την ΕΕΠΦ

ΚΠΕ Λαυρίου	ΚΠΕ Κέρκυρας
ΚΠΕ Μακρινίτσας	ΚΠΕ Ομηρούπολης Χίου
ΚΠΕ Κρεστένων	ΚΠΕ Καστρίου Αρκαδίας
ΚΠΕ Μουζακίου	ΚΠΕ Ελθασσόνας
ΚΠΕ Ελευσίνας	ΚΠΕ Ιεράπετρας
ΚΠΕ Αργυρούπολης	ΚΠΕ Μεσσολογγίου
ΚΠΕ Δραπετσώνας	ΚΠΕ Θέρμου
ΚΠΕ Στυλίδας-Υπάτης	ΚΠΕ Βελεβεντού
ΚΠΕ Κισσάβου - Μαυροβουνίου	ΚΠΕ Βερτίσκου

## Μια μακροχρόνια, ειλικρινής, και γόνιμη σχέση

Με ιδιαίτερη χαρά, χαιρετίζουμε τη συμπλήρωση 70 χρόνων προσφοράς και δράσεων της ΕΕΠΦ.

Μεταξύ του ΚΠΕ Στυλίδας-Υπάτης και της ΕΕΠΦ έχει αναπτυχθεί μια μακροχρόνια, ειλικρινής, γόνιμη και συνεχώς εξελισσόμενη συνεργασία. Αποτέλεσμα αυτής της συνεργασίας είναι η από κοινού υλοποίηση σημαντικού αριθμού δράσεων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης για μαθητές και εκπαιδευτικούς, στην περιοχή ευθύνης μας. Οι δράσεις αυτές έχουν πραγματοποιηθεί από πλευράς ΚΠΕ στο πλαίσιο των προγραμμάτων του «Το δασικό περιβάλλον της Οίτης» και «Άγρια πανίδα σε κίνδυνο» και από πλευράς ΕΕΠΦ στο πλαίσιο του Προγράμματος «Μαθαίνω για τα δάση» και του έργου LIFE ForOpenForests «Διατήρηση δασών και δασικών ανοιγμάτων προτεραιότητας στον εθνικό δρυμό Οίτης και στο όρος Καλλίδρομο της Στερεάς Ελλάδας». Τα αποτελέσματα του ανωτέρω έργου προσέφεραν γνώση, νεότερα επιστημονικά δεδομένα και σύγχρονη διαχειριστική αντίληψη αυτών των ιδιαίτερων για την περιοχή μας οικοσυστημάτων. Στοιχεία απαραίτητα για τον εμπλουτισμό και την περαιτέρω εξέλιξη των σχετικών μας προγραμμάτων.

Θεωρώντας βέβαιη την για πολλά ακόμη χρόνια προσφορά της ΕΕΠΦ σε όλους τους τομείς που δραστηριοποιείται, ευχόμεστε δύναμη και καλή συνέχεια στο ελπιδοφόρο έργο σας.

*Για την Παιδαγωγική Ομάδα  
Παναγιώτης Κουτμάνης*

## Συνεργασία ΚΠΕ Λαυρίου και ΕΕΠΦ

Το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Λαυρίου και η ΕΕΠΦ συνεργάζονται σχεδόν από τα πρώτα έτη ίδρυσης του ΚΠΕ Λαυρίου (σχ. έτος 2005-6), καθώς η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση είναι κοινός τους στόχος. Σταχυολογώντας αναφέρουμε:

Τη 17η Νοεμβρίου 2007 πραγματοποιήθηκε στον ιδιαίτερο χώρο το ΚΠΕ Λαυρίου (πρώην Γαλλική Εταιρεία Μεταλλείων και τώρα Τεχνολογικό Πολιτιστικό Κέντρο Λαυρίου - ΤΠΠΛ) η εκδήλωση για τη βράβευση των οικολογικών σχολείων με ιδιαίτερη επισημότητα αλλά και ζωντάνια, με την παρουσία και τα έργα των μαθητικών ομάδων.

Εκπρόσωπος του ΚΠΕ συμμετέχει από το σχολικό έτος 2011-12 στη Συντονιστική Επιτροπή του δικτύου σχολείων «Οι πράσινες γωνιές της γειτονιάς μου» που συντονίζει η ΕΕΠΦ.

Στις 20-22 Απρίλη 2018 υλοποιήθηκε στους χώρους του ΚΠΕ και του ΤΠΠΛ τριήμερη συνάντηση στην οποία συμμετείχαν 40 εκπαιδευτικοί και στελέχη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, η ετήσια διεθνής συνάντηση των χειριστών του Προγράμματος Μαθαίνω για τα Δάση - Learning About Forests. Στη συνάντηση συμμετείχαν εθνικοί χειριστές από Βέλγιο, Βουλγαρία, Κύπρο, Τσεχία, Δανία, Ιρλανδία, Δετονία, Μαλαισία, Μάλτα, Μογγολία, Ολλανδία, Β. Ιρλανδία, Ρωσία, Τανζανία, Τουρκία, ΗΠΑ και Ελλάδα. Στα πλαίσια του σεμιναρίου πραγματοποιήθηκαν εκπαιδευτικές δράσεις που συντόνισαν μέλη της παιδαγωγικής ομάδας του ΚΠΕ Λαυρίου στον Εθνικό Δρυμό Σουβίου και στον ναό του Ποσειδώνα.

*Ειρήνη Μιχαηλίδου  
Αν. Υπεύθυνη ΚΠΕ Λαυρίου*





## Να συνεχίσει η ΕΕΠΦ να παίζει έναν ουσιαστικό ρόλο στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση

Η συνεργασία μου με την ΕΕΠΦ ξεκίνησε το 2008 με την ιδιότητα του μέλους της Παιδαγωγικής Ομάδας του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Μεσολογγίου, μέσα από τα εκπαιδευτικά της προγράμματα, και έκτοτε συνεχίστηκε ανελλιπώς. Μόνο θετικές εμπειρίες έχω να θυμηθώ από αυτή τη συνεργασία. Άνθρωποι με γνώση του αντικείμενου, ενδιαφέρον για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, έγκριτες εκδόσεις και πλούσια δράση. Μια από αυτές και η διοργάνωση του 2ου θερινού σχολείου με τίτλο «Όνειρο στο κύμα» στη Σκιάθο το 2016, στο πλαίσιο του διεθνούς Δικτύου Μαθαίνω για τα Δάση (Learning About Forests).

Από 1-5 Ιουλίου το νησί του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη είχε μεταμορφωθεί σε ένα ζωντανό εργαστήριο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης για 35

εκπαιδευτικούς από όλη την Ελλάδα. Εργαστήκαμε πάνω σε νέες πρακτικές περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης, εκπαίδων σε θέματα και αλλαγής συμπεριφοράς των μαθητών σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον, και συγκεκριμένα το δάσος, εμπνευστήκαμε από τον ομώνυμο τίτλο του διηγήματος του Σκιαθίτη συγγραφέα Παπαδιαμάντη, σχεδιάσαμε και δημιουργήσαμε στο πεδίο με ζωντανό υλικό από το δάσος στον υγρότοπο των Κουκουναριών και απολαύσαμε πολιτιστικές διαδρομές και εμπειρίες, «διαβάζοντας» το νησί με τη ματιά της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Εύχομαι η ΕΕΠΦ να συνεχίσει και στο μέλλον το σημαντικό και πολυσχιδές έργο της και να εξακολουθήσει να παίζει έναν ουσιαστικό ρόλο στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση. Θέλω να ευχηθώ στα άξια μέλη της να έχουν υγεία και με την ίδια πάντα διάθεση και έμπνευση να υπηρετούν τους σκοπούς της.

**Όλγα Γιαννακογεώργου**  
Υπεύθυνη Κέντρου Περιβαλλοντικής  
Εκπαίδευσης Μεσολογγίου





# Το συναρπαστικό ταξίδι της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και οι πρωταγωνιστές της



## Θυμάμαι, ναι, θυμάμαι τον Βύρωνα Αντίπα, έναν θαυμάσιο άνθρωπο!

Στις αρχές της δεκαετίας του 1970, η αγάπη και οι ανησυχίες μου για τη φύση και το περιβάλλον, με την ευρύτερη έννοια του όρου, οδήγησαν τα βήματά μου στην ΕΕΠΦ. Εκεί, με μεγάλη χαρά και συγκίνηση, συνάντησα έναν υπέροχο άνθρωπο, ένα μυθικό πρόσωπο για μένα, τον αείμνηστο Βύρωνα Αντίπα. Υπήρξε ιδρυτικό μέλος και Γενικός Γραμματέας της ΕΕΠΦ, πρωτοπόρος, ακούρατος, δυναμικός και λίαν αποτελεσματικός!

Για ένα χρονικό διάστημα είχα τη χαρά και την τιμή να συνεργαστώ μαζί του, επισκεπτόμενος το γραφείο του και γραφείο της ΕΕΠΦ, στην οδό Κυδαθηναίων (Πλάκα) και στην οδό Αναγνωστοπούλου (Κολωνάκι). Πέρασαν λίγα χρόνια και από το 1980 ένας νέος θεσμός, η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση εμφανίζεται και ανακινεί τα ήρεμα νερά της ελληνικής εκπαίδευσης.

Το 1985, στο 2ο Λύκειο Κηφισιάς πραγματοποιήσαμε ένα πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με θέμα «Γνωριμία με την Κηφισιά». Με μεγάλη προθυμία, χαρά και χαρακτηριστική



ευγένεια ο Βύρων Αντίπας ανταποκρίθηκε στην πρόσκληση να μας παρουσιάσει μια ταινία της ΕΕΠΦ με θέμα το φυσικό περιβάλλον και την ανάγκη προστασίας του.

Ακόμη ηχούν στα αυτιά μου τα χειροκροτήματα των παρισταμένων μετά το πέρας της ομιλίας του. Ταπεινός, διακριτικός, σεμνός και ευγενής ήλθε, κόσμησε την εκδήλωση και μετά αποχώρησε το ίδιο διακριτικός και αθόρυβος.

Ήταν ένας θαυμάσιος άνθρωπος!

**Γεώργιος Κούσουλας**

*π. Υπεύθυνος Π.Ε. ΔΔΕ Β' Αθηνών*

## 70 χρόνια δράσης και προσφοράς της ΕΕΠΦ

70 χρόνια μιας υπεύθυνης πορείας, μέσα σε ένα δύσκολο ανθρωποκεντρικό περιβάλλον, με στόχο την αειφορία, τη χρησιμοποίηση πορείας του ανθρώπου προς μια αξιοβίωτη ανάπτυξη.

Μια αρμονική συνεργασία, η οποία ξεκίνησε πριν αρκετά χρόνια και, μέσα από διάφορες θέσεις ευθύνης, μου πρόσφερε τη δυνατότητα να αντιληφθώ το μέγεθος της προσφοράς!

Μια προσφορά των χιλιάδων εθελοντών, οι οποίοι κάτω από συνετή και ουσιαστική καθοδήγηση και με Σεβασμό προς το Περιβάλλον, το υπέρτατο οικολογικό αγαθό που δόθηκε στον άνθρωπο, πρόσφεραν γνώσεις, δημιουργικότητα, δράση και ελπίδα για ένα αύριο με οικολογικό κάλλος σε αρμονία με την ανθρώπινη Ηθική Ανάπτυξη.

Εύχομαι στην ΕΕΠΦ να συνεχίζει να δείχνει το Φως, γιατί η πορεία εξακολουθεί να είναι δύσκολη.

Θα είμαστε δίπλα σας, συνοδοιπόροι στον δύσκολο αλλά όμορφο αγώνα σας!

**Δρ Μαρία Ν. Σωτηράκου**

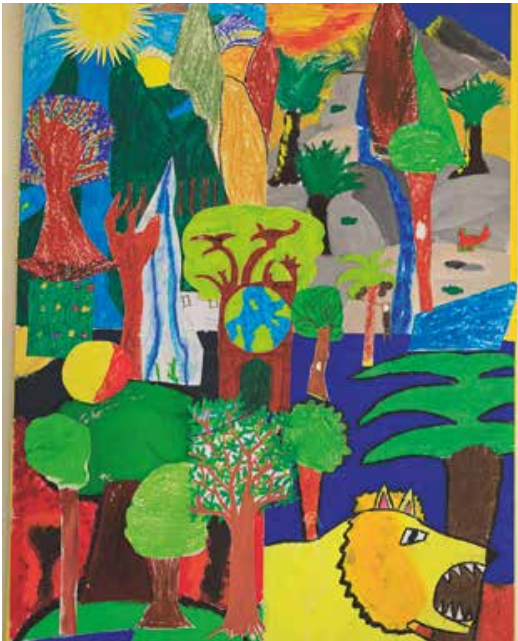
## Η ΕΕΠΦ αναδείχθηκε σε κορυφαία για την προστασία της ελληνικής φύσης εταιρία

Ξεφυλλίζοντας την ειδική έκδοση για τα 65χρονα της ΕΕΠΦ από την αξέχαστη εκδήλωση στο Μουσείο Μπενάκη, στέκομαι πάντα στα ονόματα των πρώτων οραματιστών και ενεργών πολιτών, οι οποίοι με επιμονή και γνώση και με τους άξιους συνεχιστές τους την ανάδειξαν σε κορυφαία για την προστασία της ελληνικής φύσης εταιρία. Ως υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης είχα την ευκαιρία να προωθήσω τις δράσεις και τα δίκτυά της ΕΕΠΦ στα σχολεία Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αθήνας, να σφυρηλατήσω φιλίες με ανθρώπους της που τη στηρίζουν εκ των έndon, να συμμετάσχω ως μέλος στις μεστές περιεχομένου εκδηλώσεις της. Παραγωγική πιστεύω και η συνεργασία μας από τις θέσεις που υπηρέτησα στο Υπουργείο Παιδείας, αρχικά ως υπεύθυνη για την παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού ΠΕ σχετικά με το παιδαγωγικό πακέτο Οικολογικά Σχολεία που ανέλαβε η ΕΕΠΦ με το ΕΚΠΑ, και κατόπιν ως προϊσταμένη της Διεύθυνσης ΣΕΠΕΔ (Επαγγελματικού Προσανατολισμού και Εκπαιδευτικών Δραστηριοτήτων), γνωρίζοντας την ποιότητα του έργου της. Πάντα βέβαια δίπλα μου η έκδοσή της *Η ελληνική χλωρίδα στο μύθο, στην τέχνη, στη λογοτεχνία* του Ελ. Μπάουμαν.

**Έφη Φουσέκη-Παπαηροκοπού**

π. Σχολική Σύμβουλος ΠΕ

π. Προϊσταμένη Διεύθυνσης ΣΕΠΕΔ Υπ. Παιδείας



## Υψητεώντας το όραμα

«ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ»... Αποστολή συμπυκνωμένη σε αυτές τις έννοιες. Έννοιες που αντανακλούν έμπνευση, δράση, ευαισθητοποίηση. Έννοιες που συνθέτουν το όραμα της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης.

Εμπνευσμένοι πρωτοπόροι σχεδίασαν δράσεις που ενέπνευαν και άλλους πολλούς για την εκπλήρωση της στοχευμένης αποστολής...

Τυχερή κι εγώ, εμπνεύστηκα από αυτούς και προσπάθησα μέσα στα χρόνια να ανταποκριθώ στο κάλεσμα και να υλοποιήσω δραστηριότητες που ιδιαίτερο σκοπό και στόχο έχουν την Εκπαίδευση για την Αειφορία.

Η συμμετοχή μου στην υλοποίηση των προγραμμάτων της ΕΕΠΦ μου δώρισε ιδιαίτερες χαρές, μεγάλη ικανοποίηση και αμέτρητες γνώσεις.

Ιδιαίτερη η χαρά και η ικανοποίησή μου κάθε φορά που οι μαθητές μου ανέλαβαν πρωτοβουλίες και λειτουργούσαν ως υπεύθυνοι και ενεργοί πολίτες, προκειμένου να αντιμετωπίσουν με επιτυχία προβλήματα που αντιμεύχονταν την προστασία της φύσης. Μεγάλη η ικανοποίησή μου επειδή η ευαισθητοποίησή τους για την αναγκαιότητα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος τους κατέστησε κοινωνούς και ικανούς πολλαπλασιαστές του μεγάλου οράματος.

Ξεχωριστή η χαρά μου για τις ευκαιρίες που είχα, σε εθνικό και διεθνή επίπεδο, να εμπλουτίσω τις γνώσεις μου κατά την αλληλεπίδρασή και τη στενή συνεργασία μου με τους υπευθύνους χάραξης και υλοποίησης πολιτικής, που στόχο έχει την προστασία του περιβάλλοντος.

Εξαιρετικά μεγάλη είναι η ευγνωμοσύνη μου προς την ΕΕΠΦ, γιατί η συμμετοχή μου στα προγράμματά της, εθνικά και διεθνή, έκανε τη ζωή μου πιο πλούσια σε γνώσεις, πιο πλούσια σε εμπειρίες, μα πάνω απ' όλα πιο πλούσια σε συναισθήματα!

*Ευχαριστώ από καρδιάς!*

**Διονυσία Παπαδοπούλου**

## Μια δημιουργική συνεργασία

Ευλογημένη και δημιουργική υπήρξε η περίοδος που συνεργαζόμουν εγώ και «το σχολείο μου» με την ΕΕΠΦ. Γιατί;

Διότι:

1. Τα δίκτυα της ΕΕΠΦ και οι δραστηριότητές τους είναι απλές και στηρίζονται στην επιστημονική γνώση.
2. Είναι κατανοητές από τα παιδιά του νηπιαγωγείου και αρμολούν και σε μαθητές γυμνασίου και λυκείου.
3. Προάγουν τον σεβασμό όχι μόνο για το περιβάλλον αλλά και για τον άνθρωπο ανεξαρτήτως φύλου και χρώματος.
4. Αναπτύσσουν το πνεύμα συνεργασίας. Αποδέχονται τη διαφορετικότητα και αναδεικνύουν τα θετικά στοιχεία της.
5. Καλλιεργούν τη φαντασία και τη δημιουργικότητα.
6. Πάντα, σε κάθε δυσκολία, ένα μέλος του δικτύου ή της ΕΕΠΦ βρίσκεται δίπλα σου και σε βοηθά να προχωρήσεις ένα βήμα ακόμη.

Θα θυμάμαι με ευγνωμοσύνη και εκτίμηση τους ανθρώπους με τους οποίους συνεργάστηκα μέσω των δικτύων της ΕΕΠΦ.

*Κλεοπάτρα Χατζηκώστα*

## ΕΕΠΦ μια εταιρία με όραμα την προστασία της φύσης

Όσοι λοιπόν «αγαπάμε» και «νοιαζόμαστε» για την «Προστασία της Φύσης», βρήκαμε φιλόξενο χώρο και βήμα να καταθέσουμε την εθελοντική μας προσφορά στο κοινό όραμα. Για μένα το ξεκίνημα ήταν το 1991, όταν στην προσπάθειά μου για την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των μαθητών και μαθητριών μου «συναντηθήκαμε» με την ΕΕΠΦ για να υποστηρίξουμε το Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης «Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον» και την πρώτη μαθητική εκπαιδευτική αποστολή στον Βόρειο Πόλο για τη μελέτη της μείωσης της στοιβάδας του όζοντος. Αυτή ήταν η αρχή για ένα μακρύ ταξίδι, το οποίο συνεχίστηκε μέσα από μια σειρά καινοτόμων δράσεων και πρωτοβουλιών, πάντα υποστηρίζοντας το «όραμα» της προστασίας της Φύσης.

Εφέτος, η ΕΕΠΦ γιορτάζει τα 70 χρόνια της και όλοι εμείς σήμερα αναστοχαζόμαστε το έργο που έχει προσφέρει, τιμάμε τους ανθρώπους που συνέβαλαν σε αυτή τη μεγάλη, διαρκή, συστηματική και επίπονη προσπάθεια που δεν τελειώνει ποτέ, αφού οι προκλήσεις και οι περιβαλλοντικές απειλές είναι πάντα παρούσες.

Καλή συνέχεια στο ταξίδι, με προσήλωση στον σκοπό, την «Προστασία της Φύσης!»

*Δρ Γεωργία Φέρμελη*

*Σύμβουλος Α΄ Φυσικών Επιστημών  
στο Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής*



## Το υπέροχο ταξίδι μαθητών με αναπηρία στα προγράμματα της ΕΕΠΦ!

Η ενημέρωση, η ευαισθητοποίηση, η ανάδυση των συναισθημάτων των Ατόμων με Αναπηρία και το δικαίωμά τους να συμμετέχουν ισότιμα σε κάθε είδους δραστηριότητες επιτυγχάνεται αποτελεσματικά μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων, προγραμμάτων αειφόρου ανάπτυξης κ.λπ. και της ένταξης των σχολείων Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης σε αντίστοιχα δίκτυα.

Η ΕΕΠΦ με τα δίκτυά της ενισχύει τα σχολεία ΕΑΕ και τα «προσκαλεί-προκαλεί» να εκφραστούν μέσω των περιβαλλοντικών προγραμμάτων, των δράσεων και των διαγωνισμών που διοργανώνει.

Το σχολείο μας (Ε.Ε.Ε.ΕΚ. Αγίου Νικολάου) είχε την ευκαιρία να συμμετάσχει σε δύο διαγωνισμούς-δράσεις του Δικτύου Φύση Χωρίς Σκουπίδια: στον διαγωνισμό Συγγραφής Περιβαλλοντικής Ιστορίας με τίτλο «Τα σκουπίδια γράφουν ιστορία» και στον διαγωνισμό Συγγραφής Περιβαλλοντικής Ιστορίας με τίτλο «Το μέταλλο ποτέ δεν παύει να ζει, περιμένει να του δώσεις μια νέα μορφή».

Ήταν ένα εγχείρημα δύσκολο, ασχέτως τελικού αποτελέσματος, επειδή μαθητές και μαθήτριες με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες και Αναπηρίες έπρεπε να διαγωνιστούν ισάξια με συμμαθητές τους που φοιτούσαν στα σχολεία Γενικής Αγωγής.

Και ακριβώς εδώ κρύβεται το μεγάλο μας μυστικό. Η ίση μεταχείριση δημιουργεί στους μαθητές ενσυναίσθηση και αισθήματα αποδοχής χωρίς να νιώθουν οίκτο και χωρίς να βιώνουν αισθήματα «λύπησης».

Μαθητές με προβλήματα τύφλωσης, με προβλήματα ακοής, με νοητική υστέρηση, με αυτισμό, με σύνδρομο Down έπρεπε να εκφραστούν και το αποτέλεσμα της δημιουργίας τους να είναι αντα-

γωνίσσιμο. Φυσικά, για να επιτευχθεί αυτό, έπρεπε να υπερβούν τον ίδιο τους τον εαυτό.

Σε αυτή τη φάση, ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Καλείται να «αποκωδικοποιήσει» τις ιδέες των μαθητών του, να τις καταγράψει και να τις προσαρμόσει σε ένα κοινό πλαίσιο, όπου όλοι θα μπορούν να τις κατανοήσουν. Πρέπει να «παντρέψει» τις αναπηρίες και τις ιδιαιτερότητες κάθε μιας ξεχωριστά. Να αναπτύξει στάσεις αποδοχής και σεβασμού στο διαφορετικό μέσα στην ίδια την ομάδα. Να βοηθήσει τους μαθητές ανεξαρτήτου αναπηρίας να αλληλεπιδράσουν και να συνεργαστούν!

Για να επιτευχθούν αυτά, χρησιμοποιήθηκαν μέθοδοι ικανές να ενισχύσουν την ενσυναίσθηση της ομάδας, να δημιουργήσουν αλλαγή νοοτροπιών, να ενδυναμώσουν τη συνοχή και το πνεύμα της.

Ξεκαθαρίζουμε ότι οι μαθητές με αναπηρία μπορούν να διδαχτούν και να μάθουν τα πάντα. Οι μαθητές, π.χ., με προβλήματα όρασης μπορούν να «δουν» ό,τι τους ενδιαφέρει με τα μάτια των εκπαιδευτικών τους. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν εύκολα να γίνουν το «αυτί» για τον μαθητή με προβλήματα ακοής, να μεταγράψουν σε απλή και κατανοητή γλώσσα ένα κείμενο ή έναν ορισμό για τα άτομα με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες, να μεταφέρουν σε όλους αυτό που δεν μπορούν να εκφράσουν.

Επειδή στην Ειδική Αγωγή, εκπαιδευτικοί και μαθητές είναι Ένα...

*Γιώργος Μαυροειδής  
Γεωπόνος Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης  
Ε.Ε.Ε.Κ. Αγίου Νικολάου*



## Σημαντικές παρεμβάσεις στα μεγάλα οικολογικά θέματα της πατρίδας μας

Από το 1995 μέχρι το 2015 οργανώθηκαν συνεχείς περιβαλλοντικές δράσεις στο ΤΕΕ/ΕΠΑΔ Ιεράπετρας. Πήραν μέρος πάνω από 1.500 μαθητές και δεκάδες εκπαιδευτικοί. Σήμερα, συναντώντας πολλούς από αυτούς, μου εκμυστηρεύονται τα αξέχαστα χρόνια που πέρασαν στο σχολείο και αιτία ήταν η ΠΕ Πάνω από ένα 40% εφαρμόζουν στη ζωή τους καθημερινές πρακτικές φροντίδας του περιβάλλοντος. Κάνουν ανακύκλωση, έχουν βιολογικές καλλιέργειες, έχουν κομποστοποιητή στο σπίτι ή στο χωράφι τους.

Συμμετείχαμε, ως σχολείο, στα προγράμματα της ΕΕΠΦ Φύση χωρίς Σκουπίδια, Νέοι Δημοσιογράφοι, Μαθαίνω για τα Δάση. Βραβευτήκαμε ως Νέοι Δημοσιογράφοι, λάβαμε μέρος σε διακρατικές συνεργασίες με Κύπριους μαθητές, επισκεπτόμενοι και την Κύπρο, ασχοληθήκαμε με όλα σχεδόν τα οικοσυστήματα της περιοχής μας, το δάσος του Σελάκανου, το νησί της Χρυσής (Γαϊδουρονήσι), τον υγρότοπο των Μπραμιανών. Θυμάμαι, το 1998, στις 17 Νοέμβρη, προς τιμήν της εξέγερσης του Πολυτεχνείου, στα πλαίσια του Προγράμματος Φύση χωρίς Σκουπίδια, τοποθετήσαμε σαν Περιβαλλοντική ομάδα του ΤΕΕ/ΕΠΑΔ Ιεράπετρας, για πρώτη φορά, κάδους ανακύκλωσης χαρτιού στην πόλη. Μαζέψαμε εκείνη τη σχολική χρονιά, με 4 κάδους μόνο και με τους μαθητές να κάνουν τη διακομιδή, πάνω από 20 τόνους χαρτιού, που απεστάλησαν στην Αθήνα για ανακύκλωση, αφού πουθενά τότε στην Κρήτη δεν είχε ξεκινήσει η ανακύκλωση.

Προσωπικά, είχα μια εξαιρετική συνεργασία με όλα τα στελέχη της Εταιρίας, συμμετείχα σε συνελεύσεις της, αν και διαμένω στην Κρήτη, εκλέχτηκα στο ΔΣ της ΕΕΠΦ, διετέλεσα για πάνω από 10 χρόνια εθελοντής ελεγκτής ακτών που βραβεύονται με Γαλάζια Σημάια, ασχολήθηκα με το Green Key. Σε ευχαριστώ και εγώ προσωπικά αλλά και εκ μέρους των εκατοντάδων μαθητών και εκπαιδευτικών, ΕΕΠΦ, για το παιδαγωγικό έργο που προσφέρετε αλλά και τις παρεμβάσεις σου στα μεγάλα οικολογικά θέματα της πατρίδας μας.

**Παύλος Δασκαλάκης**

*συνταξιούχος εκπαιδευτικός, πρώην Δ/ντης του ΚΠΕ Ιεράπετρας-Νεάπολης*

## Πλούσιος ο απολογισμός της συνεργασίας μας με την ΕΕΠΦ

Στην 70χρονη πορεία της ΕΕΠΦ στην προστασία του περιβάλλοντος και της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, το γραφείο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ν. Μεσσηνίας συνεργάστηκε, για πάνω από μία δεκαετία, με την ΕΕΠΦ στο πλαίσιο των Δικτύων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Μαθαίνω για τα Δάση και Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον. Συνδιοργανώθηκαν δύο θερινά σχολεία στον πανέμορφο Ταΰγετο με τη συμμετοχή μαθητών και εκπαιδευτικών από την Ελλάδα, την Κύπρο και την Γερμανία. Οι συμμετέχοντες, μέσα από πλήθος βιωματικών δραστηριοτήτων, γνώρισαν το φυσικό, το πολιτιστικό, το ιστορικό και το λαογραφικό περιβάλλον της Μεσσηνίας. Αντάλλαξαν γνώσεις και εμπειρίες, έκαναν φιλίες που διαρκούν έως σήμερα. Επίσης, αναδασώσεις, σεμινάρια εκπαιδευτικών, μαθητικοί διαγωνισμοί, μαθητικά συνέδρια ήταν κοινές δράσεις που έδωσαν την ευκαιρία σε πλήθος μαθητών και εκπαιδευτικών να ευαισθητοποιηθούν σε θέματα περιβάλλοντος.

Στα συνεχώς εντεινόμενα περιβαλλοντικά προβλήματα οι μελλοντικές δράσεις της ΕΕΠΦ αποκτούν ιδιαίτερη σημασία. Καλή συνέχεια, αγαπητοί μου φίλοι.

**Σταυρούλα Αλεξανδροπούλου**

*πρώην Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης  
Δ/θμιας Ν. Μεσσηνίας*

## Το όμορφο ταξίδι μας με συνοδοιπόρο την ΕΕΠΦ

Ως εκπαιδευτικός, και τα τελευταία χρόνια ως διευθύντρια, υλοποιώ με πολύ μεράκι περιβαλλοντικά προγράμματα, προσπαθώντας να μεταλαμπαδεύσω την αγάπη μου για το περιβάλλον στους μαθητές μου. Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση προετοιμάζει τους μαθητές σε αυριανούς πολίτες υπεύθυνους και ενεργούς απέναντι στα προβλήματα που ταλανίζουν τον πλανήτη μας.

Σε αυτό το όμορφο ταξίδι μας έχουμε συνοδοιπόρο την ΕΕΠΦ, καθότι το σχολείο μας έχει ενταχθεί εδώ και χρόνια στα διεθνή και τα εθνικά θεματικά δίκτυα της Εταιρίας. Στο πλαίσιο της αगाστής συνεργασίας μας, λαμβάνουμε την ενθάρρυνση να συνεχίσουμε τις δράσεις μας, τη στήριξη με πλούσιο εκπαιδευτικό υλικό, καθώς και τις τόσο ενδιαφέρουσες προτάσεις της ΕΕΠΦ για την υλοποίηση των προγραμμάτων μας, που άλλοτε αναφέρονται στο «Δάσος», άλλοτε στη βιοποικιλότητα της «Αυ-

λής και της Γειτονιάς μας», άλλοτε σε οικολογικές δράσεις. Σε αναγνώριση της δουλειάς μας, έχουμε βραβευτεί τέσσερις φορές από την Εταιρία.

Είμαστε ευγνώμονες γι' αυτή τη συνεργασία και ευελπιστούμε στη μελλοντική συμπόρευσή μας σε αυτό το ελκυστικό ταξίδι.

**Χριστούλα Τσελίκα**

*Διευθύντρια του Δημοτικού Σχολείου Ωρεών Ευβοίας*

## Αποκτώντας περιβαλλοντική συνείδηση μέσα από τα προγράμματα της ΕΕΠΦ

Με την κλιματική αλλαγή, μέσω της αύξησης του φαινομένου του θερμοκηπίου και της υπερθέρμανσης του πλανήτη να συνιστά απειλή παγκόσμιας κλίμακας, η ενίσχυση των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης είναι παραπάνω από επιβεβλημένη. Κατά τη διάρκεια των μαθητικών μου χρόνων είχα την τύχη και την ευκαιρία ν' αποκτήσω περιβαλλοντική συνείδηση και «πράσινες» συνήθειες μέσω των εν λόγω προγραμμάτων υπό την πολύτιμη καθοδήγηση της τότε δασκάλας μου κας Σοφίας Καινούργιου. Η εθελοντική μας συμμετοχή σε πρωτοβουλίες όπως η δενδροφύτευση, το φωτογραφικό λεύκωμα φυτών με την καταγραφή των χαρακτηριστικών τους, οι υπαίθριες διαλέξεις ειδικών και οι εκστρατείες καθαριότητας διευκόλυναν την εκ του σύνεγγυς γνωριμία μας με τη φύση, ενισχύοντας την ευαισθητοποίηση και τον σεβασμό μας για το περιβάλλον. Η σημασία της δημιουργίας και της θεμελίωσης από την παιδική ηλικία μιας θετικής περιβαλλοντικής κουλτούρας και ενός περιβαλλοντικού ήθους αποτελεί πλέον κοινή παραδοχή.

**Στέργιος Φωτόπουλος**

\*Ο Στέργιος Φωτόπουλος εργάζεται στη Γενική Διεύθυνση Επικοινωνίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και είναι υποψήφιος Διδάκτορας Επικοινωνίας και Ευρωπαϊκής πολιτικής στο Ελεύθερο Πανεπιστήμιο Βρυξελλών. Οι απόψεις που εκφράζονται είναι του γράφοντα και δεν αντιπροσωπεύουν απαραίτητα την επίσημη γνώμη της ΕΕ.



## Ενώνουμε τη φωνή μας για ένα καλύτερο μέλλον

2005-2021: Δεκαέξι χρόνια συνεχούς συμμετοχής του Αρσακείου Νηπιαγωγείου Ψυχικού στα προγράμματα και στις δράσεις της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης.

16 χρόνια σημαντικών εμπειριών ζωής, των παιδιών και των νηπιαγωγών, με στόχο ένα καλύτερο μέλλον για τη Γη μας, ένα καλύτερο μέλλον για όλους μας. 16 χρόνια, 4.446 παιδιά, 30 νηπιαγωγοί, 8 βραβεύσεις. Και συνεχίζουμε...

Ευθύνη μας ήταν, είναι και θα είναι η ευαισθητοποίηση –με βιωματικό τρόπο– των παιδιών μας, ώστε να συμβάλλουμε στη διαμόρφωση των Ενεργών Πολιτών του Αύριο. Στη διαμόρφωση των πολιτών εκείνων οι οποίοι θα εργαστούν συστηματικά με κέφι, με ζωντάνια, με εφευρετικότητα, με πίστη στο όραμα ότι αξίζει να συμβάλλουν στην αλλαγή και την προστασία του πλανήτη μας.

Μαζί με την ΕΕΠΦ ενώνουμε και εμείς τη φωνή μας και γινόμαστε αναπόσπαστο κομμάτι μιας παγκόσμιας συλλογικής συνείδησης για την επίτευξη ενός καλύτερου μέλλοντος για τον πλανήτη μας.

**Άννα Νικολοπούλου**

*Διευθύντρια του Αρσακείου Νηπιαγωγείου Ψυχικού*



## Ένα μεγάλο ευχαριστώ για την αστείρευτη ενέργεια και συνδρομή

Η προσωπική μας επαφή μας με τα προγράμματα της ΕΕΠΦ ξεκίνησε πέντε χρόνια πριν, όταν αναλάβαμε τον Όμιλο Περιβάλλοντος και Κηπουρικής στο σχολείο μας που ήταν ήδη μέλος στο Δίκτυο των Οικολογικών Σχολείων από το 2009. Έχουμε ζήσει με τους μαθητές μας συγκινητικές στιγμές σε βραβεύσεις και δράσεις, στη συνεργασία μας με σχολείο της Πορτογαλία, στις δενδροφυτεύσεις, στη διαμόρφωση του κήπου μας και του χώρου κομποστοποίησης, στο περιβαλλοντικό μονοπάτι που χαράξαμε στο δάσος και στις ώρες που φωτογραφίζαμε τη φύση γύρω μας και γράφαμε τραγούδια, ποιήματα και Οικο-Κώδικες, σε ώρες που μαζεύαμε ελιές και κάναμε λάδι, που μαθαίναμε στα παιδιά για τα βότανα και την αξία τους, στις ατέλειωτες στιγμές επαφής, ανθρώπινης και με τη φύση, που τόσο μας λείπουν... Και έπειτα στην απίστευτη εμπειρία από το Θερινό Σχολείο στην Αλόνησο που τα ονόματα στα έγγραφα έγιναν άνθρωποι γνωστοί, ο Σταμάτης, η Σοφία, η Βέρα, η Χριστίνα, η Θεοδώρα, και όπου συνειδητοποιήσαμε ότι ανήκουμε σε μια μεγάλη οικογένεια και το μικρό μας το μωρό είναι αυτή η μαγική, μοναδική και τόσο όμορφη Γη που θέλουμε να διατηρήσουμε ζωντανή και να τη βλέπουμε να λάμπει στα μάτια και στις καρδιές των μαθητών μας. Ευχαριστούμε ΕΕΠΦ, για αυτό το συναίσθημα του «ανήκειν» και την αστείρευτη ενέργεια και διάθεσή σας να είστε δίπλα μας!

**Μαριάνθη Γιαννακοπούλου - Γρηγόρης Τζουβίστας**  
Δημοτικό Σχολείο Κολλεγίου Αθηνών

## Όλοι μαζί με αισιοδοξία και πείσμα για έναν κόσμο καλύτερο

Ευχές γι' αυτούς και αυτές που ίδρυσαν την ΕΕΠΦ, αλλά και όσους σήμερα εργάζονται έμμισθα ή εθελοντικά. Ευχές για τα δύο διεθνή προγράμματα Γαλάζια Σημαία και Green Key, που μας έμαθαν να μελετάμε προσεκτικά πριν βουτήξουμε στα νερά των θαλασσών μας και υποστηρίζουν τη βιώσιμη ανάπτυξη στον τουρισμό, καθώς και για όλα τα προγράμματα σε εξέλιξη της προστασίας βιοτόπων και της ανάδειξης της βιοποικιλότητας.

Ευχές για τα εκπαιδευτικά προγράμματα, 3 διεθνή και 2 εθνικά, που άνοιξαν παράθυρα συνεργασίας των εκπαιδευτικών σε όλη τη Γη, πρόσφεραν εκπαιδευτικό υλικό, οδήγησαν σε ευγενή άμιλλα των μελών με αποτέλεσμα την αναβάθμιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε ουσιαστική βιωματική συμμετοχική πράξη εμπλοκής όλης της εκπαιδευτικής κοινότητας, εκπαιδευτικοί, μαθητές, γονείς, μαζί με την κοινωνία, δήμοι, ΜΚΟ, κοινωνία των πολιτών κ.ά.

Ευχές για τους/τις συναδέλφους που συμμετέχουμε στα προγράμματα της ΕΕΠΦ, που καθημερινά αγωνιούμε για όλα τα περιβαλλοντικά ζητήματα και προσπαθούμε με ευφάνταστους και δημιουργικούς τρόπους να εμψυχώσουμε στους μαθητές και στις μαθήτριές μας όχι μόνο την αγάπη για τη φύση –την αγάπη και τον σεβασμό στη ζωή– αλλά και την ενεργοποίησή τους σε δράσεις. Για μας που συναντιόμαστε στα σεμινάρια της Εταιρίας, στις εκδηλώσεις βράβευσης, στις δράσεις και στις εκδρομές και το χαμόγελο βρίσκεται πάντα ζωγραφισμένο στα πρόσωπά μας γιατί, αν έχουμε κάτι που μας διακρίνει, αυτό είναι η αισιοδοξία και το πείσμα για έναν κόσμο καλύτερο!

**Βασιλική Στρατάκη**

Εκπαιδευτικός, 1ο Δημοτικό Σχολείο Ν.Ιωνίας



## Μαζί με την ΕΕΠΦ συμβάλλουμε στη γαλούχηση των αυριανών ενεργών πολιτών

Τα Εκπαιδευτήρια Δούκα εντάχθηκαν στην οικογένεια της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης πριν από 10 χρόνια. Κάθε χρόνος συνεργασίας έφερε το σχολείο μας πιο κοντά σε αυτό που εμείς ονομάζουμε «σχολείο του μέλλοντος». Γιατί το μέλλον δεν συναρτάται μόνο με την τεχνολογική ανάπτυξη. Συναρτάται, πρωτίστως, με την αειφορία και τη βιώσιμη ανάπτυξη, έννοιες που το έργο της ΕΕΠΦ έχει καταστήσει μέρος της περιβαλλοντικής αγωγής που σταθερά παρέχουμε στο σχολείο μας. Η στήριξή σας έχει υπάρξει πολύτιμη! Η συνεχής και πολυπρισματική ενημέρωση, η επιμόρφωση μέσα από τα σεμινάρια που διοργανώνονται υπό την αιγίδα της ΕΕΠΦ και η εμπειριστατωμένη αξιολόγηση του έργου μας έχουν καταστήσει το σχολείο μας πρότυπο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Κάθε σχολική χρονιά μας βρίσκει όλο και πιο έτοιμους να προσφέρουμε στα παιδιά βιωματική γνώση στα θέματα του περιβάλλοντος και να συμβάλλουμε στη γαλούχηση των αυριανών ενεργών πολιτών, των μελλοντικών μελών της κοινωνίας των πολιτών. Ευχόμαστε από καρδιάς να συνεχίσετε για ακόμη περισσότερα χρόνια να εμπνέετε με το έργο σας ολόκληρη την εκπαιδευτική κοινότητα!

**Ελένη Ζαχαράτου**

Συντονίστρια ΟΕ Περιβαλλοντικών Δράσεων  
Εκπαιδευτριών Δούκα

## Πολλαπλά οφέλη από τα περιβαλλοντικά προγράμματα

Από μικρό παιδί έζησα κοντά στη φύση, στη βόρεια Εύβοια. Στην Αθήνα, η ενασχόληση με περιβαλλοντικά προγράμματα αποτελεί φυσική συνέχεια της εμπειρίας μου. Με αυτό τον τρόπο το μεράκι και η αγάπη μου για το φυσικό περιβάλλον εκδηλώθηκαν στον μέγιστο βαθμό.

Τα προγράμματα ξεκινούν από τα ενδιαφέρο-

ντα των μαθητριών/τών μου. Ζούμε ωραίες στιγμές με συναδέλφους, επιστήμονες και τον πατέρα Γεώργιο, που έρχονται στην τάξη μας και μας παρουσιάζουν θέματα σχετικά.

Η αυλή του σχολείου μας γίνεται χώρος μάθησης και ευχαρίστησης, με τις φυτεύσεις, τις καλλιέργειες φυτών και δέντρων. Μέσ' από αυτές τις δράσεις αποκομίζουμε σημαντικές γνώσεις και εμπειρίες, χρήσιμες και ωφέλιμες για τη ζωή μας.

Έχουμε επισκεφθεί τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης του νομού μας. Εκεί παρακολούθησαμε ενδιαφέρουσες παρουσιάσεις. Τα παιχνίδια, τα εργαστήρια και οι επισκέψεις στο πεδίο αποτέλεσαν το κέντρο των δραστηριοτήτων μας. Η θεωρία εφαρμόστηκε και οι δράσεις μας παρουσιάστηκαν ολόπλευρα.

Σε αυτά τα προγράμματα έχουμε πλούσιο υλικό, συμπαραστάτες και κάθε είδους βοήθεια σε όλα μας τα βήματα τους ανθρώπους της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης και τους υπεύθυνους/ες Σχολικών Δραστηριοτήτων της Α' Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Αθήνας. Τους ευχαριστώ από τα βάθη της καρδιάς μου.

Η υλοποίηση περιβαλλοντικών προγραμμάτων μάς προσφέρει πολλαπλά οφέλη και συστήνω ανεπιφύλακτα στους εκπαιδευτικούς την ενασχόληση με τέτοια προγράμματα.

**Γιώργος Μπέμπελος**

Δάσκαλος 130ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών

## Όσα έμαθα ως μαθήτρια τα κάνω πράξη ως δασκάλα

Πώς μαθαίνει ένα παιδί να ανακυκλώνει τα απορρίμματα, να μειώνει την κατανάλωση του νερού και να εξοικονομεί ηλεκτρική ενέργεια όταν ίσως ακόμη και οι λέξεις του είναι αγνώστες; Ως μαθήτρια βρήκα την απάντηση με δασκάλους εμπυχωτές και γονείς συμμετοχούς, κάνοντας την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση βίωμα. Ανακυκλώσαμε απορρίμματα του προαυλίου, φροντίσαμε φυτά της γειτονιάς μας, τραγουδήσαμε και παίξαμε θεατρικά δράματα υπενθυμίζοντας στους ενήλικες να αγαπούν τη φύση. Όσα μάθαμε παρέμειναν όμορφες αναμνήσεις και έχουν γίνει καθημερινές πρακτικές με έναν αβίαστο τρόπο, ώστε να προστατεύσουμε τη Γη που μας περιβάλλει και το ίδιο να κάνουν και οι επόμενες γενιές τυχερών μαθητών!

Και όλα αυτά μέσα από τα εξαιρετικά προγράμματα της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης με δασκάλα την κυρία Σοφία Καινούργιου.

**Ελένη Καφούρου**

σήμερα αναπληρώτρια δασκάλα  
και τότε μαθήτρια του 4ου Δημοτικού  
Σχολείου Αγίας Παρασκευής Αττικής







## Το φυλλαράκι

«Το φυλλαράκι» της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης (ΕΕΠΦ) με τις «Περιβαλλοντικές ενισθησιές», και με βασικό σύνθημα «Φύση - Γνώση - Προστασία», ήταν περιοδικό 34 σελίδων που απευθυνόταν σε εκπαιδευτικούς.

Ξεκίνησε το 2005 και συνέχισε με μέσο όρο 2 τευχών ανά έτος μέχρι το 2011, οπότε και σταμάτησε η έντυπη έκδοσή του, με στόχο την ψηφιακή μορφή του.

Ήταν ένα καλαίσθητο έντυπο, που προσέγγιζε με θετική διάθεση θέματα που ενδιέφεραν τους εκπαιδευτικούς και κατ' επέκτασή τους μαθητές.

Αποτέλεσε το φυλλαράκι όλων μας που το σχεδιάσαμε, ασχοληθήκαμε με αυτό 6 χρόνια αλλά και των εκπαιδευτικών που το αγκάλιασαν και μετέφεραν στις σελίδες του εμπειρίες, πληροφορίες, μηνύματα για την προστασία του περιβάλλοντος,

από και προς κάθε γωνιά της Ελλάδας.

Στις σελίδες του, περιελάμβανε παρουσιάσεις-άρθρα για προγράμματα και δίκτυα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και φύλλα εργασίας, δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, πανελλήνιες εκστρατείες πληροφόρησης, μαθητικά συνέδρια, μαθητικούς διαγωνισμούς, εκθέσεις, εκδηλώσεις βραβεύσεων εκπαιδευτικών και μαθητών, συμμετοχές εκπροσώπων δικτύων σε διεθνείς συναντήσεις, ημερίδες, σεμινάρια με βιωματικά εργαστήρια, επιστημονικά άρθρα, βιβλιοπαρουσιάσεις, κ.ά.

«Το φυλλαράκι» ήταν το φυλλαράκι μας και έτσι θα το θυμόμαστε, ελπίζοντας να αναβιώσει μια μέρα.

**Μαρία Ρουσομουστακάκη**

Συνταξοδούχος Εκπαιδευτικός Τμήματος Βιολογίας  
Παν/μίου Αθηνών. Μέλος του ΔΣ της ΕΕΠΦ  
-σε διάφορες θέσεις- 1996-2009





# Οικολογικά Σχολεία

**Ένα δίκτυο, μια παγκόσμια οικογένεια  
με 16 εκ. μαθητές και 1,5 εκ. εκπαιδευτικούς**

Το ταξίδι των Οικολογικών Σχολείων ξεκίνησε πριν 26 χρόνια με διεθνή συντονιστή το Ίδρυμα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Foundation for Environmental Education - FEE) και Εθνικό χειριστή στην Ελλάδα την ΕΕΠΦ. Το Δίκτυο είναι εγκεκριμένο από το ΥΠΙΑΙΘ και συντονιστικός φορέας είναι η Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Β' Αθήνας. Ένα διεθνές δίκτυο, μια παγκόσμια οικογένεια με 16 εκ. μαθητές και 1,5 εκ. εκπαιδευτικούς σε 70 χώρες σε όλο τον κόσμο. Στην Ελλάδα συμμετέχουν εκατοντάδες σχολεία σε όλη την επικράτεια και σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης

## Στόχοι και σκοποί του Δικτύου

Ο στόχος του είναι η ευαισθητοποίηση, η εκπαίδευση και η αλλαγή στάσης των μαθητών/τριών σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον μέσα από συμμετοχικές διαδικασίες στη λήψη των αποφάσεων, στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή των δράσεων, ώστε τα σχολεία να γίνουν κοινότητες αειφορικής διαχείρισης και συμβίωσης. Το Δίκτυο Οικολογικά Σχολεία είναι εναρμονισμένο με τους 17 Στόχους της Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ και ο σκοπός του Δικτύου στοχεύει στην καλλιέργεια περιβαλλοντικής συνείδησης, στην αλλαγή στάσεων και συμπεριφορών και βοηθάει μαθητές και εκπαιδευτικούς στα σχολεία:

- Να βελτιώσουν το περιβάλλον του σχολείου.

- Να μειώσουν τα απορρίμματα που δημιουργούν και να κάνουν εξοικονόμηση στους φυσικούς πόρους, όπως ενέργεια και νερό.
- Να επαναχρησιμοποιήσουν υλικά και να κάνουν ανακύκλωση.
- Να μειώσουν συνολικά το οικολογικό τους αποτύπωμα.
- Να εμπλέξουν την τοπική κοινωνία και να αναπτύξουν κοινές πρωτοβουλίες και δράσεις.
- Να αναδείξουν το ρόλο του σχολείου στην τοπική κοινωνία.
- Να ενδυναμώσουν τις σχέσεις μεταξύ διαφορετικών σχολείων στην Ελλάδα και σε όλο τον κόσμο.

## Μεθοδολογία του Δικτύου

Η μεθοδολογία του Δικτύου βασίζεται στα 7 βήματα-στάδια που οι μαθητές και οι μαθήτριες έχουν τον κύριο και αποφασιστικό ρόλο. Σε κάθε σχολείο συγκροτείται η Περιβαλλοντική Επιτροπή ένα κύτταρο Δημοκρατίας, που αποτελείται από μαθητές, εκπαιδευτικούς, γονείς και εκπρόσωπο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Γίνεται η Έρευνα του σχολικού χώρου που αναδεικνύεται η πραγματική κατάσταση του σχολείου και διαμορφώνεται το Σχέδιο Δράσης. Η παρακολούθηση της εφαρμογής του Σχεδίου Δράσης και η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων μας επιτρέπει να διαπιστώνουμε το βαθμό επίτευξης των στόχων. Βασικό στοιχείο είναι πάντα η σύνδεση του Προγράμματος με το αναλυτικό πρόγραμμα, καθώς και η ενημέρωση και εμπλοκή όλης της σχολικής κοινότητας. Ο Οικοκόδικας είναι το καταστάλαγμα όλης της δουλειάς και αποδεικνύει με σαφή και ευρηματικό τρόπο τη δέσμευση του σχολείου για τη βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων στα θέματα που έχει επιλέξει. Όταν το σχολείο ολοκληρώσει ένα σημαντικό κομμάτι των δραστηριοτήτων και φέρει σε πέρας το σχέδιο δράσης επιβραβεύεται με τον τίτλο του «Οικολογικού Σχολείου» και την «Πράσινη Σημαία» που φέρει το σήμα του Προγράμματος. Μέχρι σήμερα εκατοντάδες σχολεία έχουν βραβευθεί με την «Πράσινη Σημαία» σε μα-



ζικές εκδηλώσεις- βραβεύσεις που έχουν γίνει τα προηγούμενα χρόνια στο Μουσείο Μπενάκη αλλά και σε ΚΙΠΕ με την μαζική συμμετοχή μαθητών και εκπαιδευτικών. Στις βραβεύσεις φαίνεται ο παλμός αλλά και το πάθος μαθητών και εκπαιδευτικών για το κοινό όραμα. Και όπως αναφέρει χαρακτηριστικά η Αντιόπη Φραντζή στο αφιέρωμα παρακάτω « όλα αυτά τα χρόνια εξακολουθώ να εντυπωσιάζομαι από τις συμμετοχές των σχολείων, από την ακούραστη προσπάθεια των εκπαιδευτικών να συμμετέχουν να υποστηρίζουν το Δίκτυο, να έρχονται με υπερηφάνεια στις γιορτές βράβευσης...» Γιατί πραγματικά οι εκδηλώσεις βράβευσης των Οικολογικών Σχολείων και με την συμμετοχή της «θεατρικής ομάδας Πάροδος» και του Ηλία Πίτσικα ήταν πάντα μια γιορτή, μια ηθική ανταμοιβή, ένα μπράβο κι ένα χειροκρότημα για τη συνέχεια του ταξιδιού.

### **Εκπαιδευτικό υλικό και επιμόρφωση εκπαιδευτικών**

Το εκπαιδευτικό υλικό για το νερό, την ενέργεια, τα απορρίμματα, το αειφόρο σχολείο και την αυλή των Οικολογικών Σχολείων έπαιξε και παίζει σημαντικό ρόλο στη δουλειά των Οικολογικών Σχολείων. Οι άμεσοι στόχοι της εξοικονόμησης ενέργειας, νερού, αλλάζουν τον τρόπο ζωής και συμβάλλουν αποφασιστικά στην αναθεώρηση του τρόπου χρήσης τους στην καθημερινή ζωή του σχολείου. Επίσης η μείωση των απορριμμάτων, η επαναχρησιμοποίηση των υλικών, η ανακύκλωση και γενικά η διαχείριση των απορριμμάτων στο σχολείο συμβάλλει στη διαμόρφωση καθαρών και όμορφων τάξεων αλλά και του προαυλίου. Αλλάζει το «μέσα» και το «έξω» του σχολείου. Είναι σημαντική λοιπόν η εμπλοκή όλης της σχολικής κοινότητας για την επιτυχία των στόχων της περιβαλλοντικής επιτροπής. Το εκπαιδευτικό υλικό γράφεται για να υποστηρίξει την κοινωνικοποίηση των παιδιών και των νέων, να συμβάλλει στη διαμόρφωση αξιών, στάσεων και κανόνων συμπεριφοράς φιλικών προς το περιβάλλον, να επαναπροσδιορίσει τη θέση του ανθρώπου μέσα στο περιβάλλον και να βοηθήσει στη διαμόρφωση του «υπεύθυνου περιβαλλοντικά πολίτη». Το υλικό αυτό είναι το σημαντικό αναφοράς και η κινητήρια δύναμη για τα σχολεία και τους εκπαιδευτικούς που συμμετέχουν στο Δίκτυο. Επίσης ήταν το βασικό εργαλείο μαζί με τη φιλοσοφία των 7 βημάτων στα σεμινάρια που οργάνωσε όλα αυτά τα χρόνια η ΕΕΠΦ σε συνεργασία με τα ΚΙΠΕ (Αγιάς, Θέρμου, Ιεράπετρας) αλλά και τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης σε (Χίο, Θάσο, Μυτιλήνη, Σύρο). Όπως αναφέρει ο Νίκος Στεφανόπουλος «Τα Οικολογικά Σχολεία επιμόρφωσαν χιλιάδες εκπαιδευτικούς στις βασικές αρχές της ΠΕ και της εκπαίδευσης για την Αειφορία... και είναι



το πρώτο θεματικό δίκτυο στη χώρα που προώθησε την ιδέα ενός αειφόρου σχολείου από 1995...»

### **Το ταξίδι συνεχίζεται....**

Παρόλες τις δυσκολίες λόγω της πανδημίας το ταξίδι των οικολογικών συνεχίζεται. Η Συντονιστική Επιτροπή του Δικτύου επεξεργάζεται μια καινούρια δράση με θέμα: «Μειώνω το Οικολογικό μου αποτύπωμα στο σπίτι και στο σχολείο.» Στόχος της δράσης είναι η ευαισθητοποίηση των μαθητών και μαθητριών και της οικογένειας τους γύρω από την ανάγκη μείωσης του οικολογικού αποτυπώματος τους υλοποιώντας δράσεις για την μείωση του όγκου των απορριμμάτων, την εξοικονόμηση ενέργειας και νερού, κ.ά. στο σχολείο και στο σπίτι. Η Περιβαλλοντική Επιτροπή που παραδοσιακά συνεδριάζει στο σχολείο με φυσική παρουσία, έχει τη δυνατότητα να το κάνει με τηλεδιάσκεψη και παράλληλα η οικογένεια κάθε μαθητή και μαθήτριας να λειτουργήσει σαν περιβαλλοντική επιτροπή για το σπίτι. Με αυτό τον τρόπο δημιουργείται μια πρωτοποριακή γέφυρα από το σχολείο στο σπίτι, εξασφαλίζοντας τη συμμετοχή και της οικογένειας στο στόχο μείωσης του οικολογικού αποτυπώματος. Παράλληλα συνεχίζεται και η διεθνής δραστηριότητα με τις συναντήσεις των εθνικών χειριστών (ΝΟΜ) που οργανώνει κάθε χρόνο το ΕΕΕ, στις οποίες γίνεται η επικαιροποίηση και συζητιέται η στρατηγική των Οικολογικών Σχολείων. Στην επέτειο λοιπόν των 70 χρόνων της ΕΕΠΦ αλλά των 26 χρόνων συνεχούς δράσης των Οικολογικών Σχολείων σας προτείνουμε να γίνετε και εσείς μέλος της μεγάλης αυτής οικογένειας για να ταξιδέψουμε μαζί στα μονοπάτια της φύσης, της γνώσης και της ελπίδας για ένα καλύτερο κόσμο.

*Σταμάτης Σκαμπαρδώνης*





## Το πρόγραμμα «Οικολογικά Σχολεία» έχει αγκαλιαστεί σε όλο τον κόσμο

Με αίσθηση τιμής συμμετέχω στη μεγάλη οικογένεια της ΕΕΠΦ και ειδικά στη Συντονιστική Επιτροπή των Οικολογικών Σχολείων, ενός διεθνούς δικτύου σχολείων που εφαρμόζουν φιλοπεριβαλλοντικές πολιτικές στην καθημερινότητα της σχολικής κοινότητας. Το πρόγραμμα Οικολογικά Σχολεία έχει αγκαλιαστεί σε όλο τον κόσμο από διεθνή σχολεία (international schools) μέχρι μη προνομιούχα σχολεία σε αναπτυσσόμενες χώρες, προσφέροντας τρία βασικά πλεονεκτήματα:

- την ουσιαστική άσκηση αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας μέσω της μεθοδολογίας των 7 βημάτων,
- την ηθική επιβράβευση των συμμετεχόντων σχολείων με την πράσινη σημαία, ένα διεθνώς αναγνωρίσιμο σύμβολο,
- την εξωστρέφεια, δικτύωση και διεύρυνση οριζόντων σε διεθνές επίπεδο.

Στην Ελλάδα η απρόσκοπτη λειτουργία του Δικτύου επί 25 έτη, με τον αποτελεσματικό συντονισμό από την ΕΕΠΦ και την εθελοντική στήριξη από την εκπαιδευτική κοινότητα, καταδεικνύει την ανάγκη για οργανωμένες ολιστικές προσεγγίσεις της αειφορίας. Σε αυτό το πλαίσιο είναι απαραίτητη η συνέχιση και διεύρυνση του Προγράμματος, ώστε να προσφερθεί η δυνατότητα για συμμετοχή στην εμπειρία των Οικολογικών Σχολείων και σε άλλες τόσες χιλιάδες μαθητών και μαθητριών!

*Με τη δέσμευσή μου,*

**Βέρα Βορύλλα**

*Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης  
Δ/νσης Α/θμιας Εκπ/σης Ανατ. Αττικής*

## Η ΕΕΠΦ είναι οι άνθρωποί της

Η ΕΕΠΦ για μένα, εκτός του ότι είναι η μοναδική ΜΚΟ στην Ελλάδα η οποία υλοποιεί ειδικά σχεδιασμένα προγράμματα για τα σχολεία και σπουδαίο επιμορφωτικό αλλά και περιβαλλοντικό έργο, είναι υπέροχες στιγμές, μαθήματα ζωής, χαρές και γέλιο, αγάπη, σεβασμός. Η ΕΕΠΦ είναι οι άνθρωποί της.

Σταθμοί στη συνεργασία μου με την Εταιρία είναι δυο δικοί της άνθρωποι, η κα Σοφία Καινούργιου, και το ΔΘΔ ΠΕ Μαθαίνω για τα Δάση (μπήκα στη ΣΕ στις 15.05.2013), όπως και το 2ο Θερινό Σχολείο στη Σκιάθο, και ο κος Σταμάτης Σκαμπαρδώνης, το ΔΘΔ Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Οικολογικά Σχολεία και το 1ο Θερινό Σχολείο στο Ηράκλειο Κρήτης.

Σας ευχαριστώ για όλα τα υπέροχα χρόνια που μου κάνατε την τιμή να είμαι μαζί σας σε κάποιες διαδρομές αυτού του υπέροχου ταξιδιού σας! Σας ευχαριστώ, Νίκο Πέτρου, Σταμάτη Σκαμπαρδώνη, Σοφία Καινούργιου, Δαρεία Βουρδουμπά, Χριστίνα Θεοδωρίκα, Θεοδώρα Πολυζωίδου, Μαρία Ρουσομουστακάκη και Χαρά Αγάογλου για τις μοναδικές συνεργασίες!

**Βαρβάρα Πετρίδου**

*Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ΔΔΕ Β' Αθήνας & Πρόεδρος της Συντονιστικής Επιτροπής του Διεθνούς Θεματικού Δικτύου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Οικολογικά Σχολεία*

## Στα Οικολογικά Σχολεία βρήκα την ιδέα της ολιστικής σχολικής προσέγγισης

Με την ΕΕΠΦ και το πρόγραμμα Οικολογικά Σχολεία μας συνδέει μια μακρόχρονη σχέση συνεργασίας, που στηρίζεται στην αγάπη και τη δέσμευση για την προστασία του περιβάλλοντος. Στα Οικολογικά Σχολεία βρήκα την ιδέα της ολιστικής σχολικής προσέγγισης με τη μεθοδολογία των επτά βημάτων, που αποτελεί για μένα την πιο ουσιαστική πρόταση για τον μετασχηματισμό ενός εκπαιδευτικού οργανισμού σε αειφόρο μέσα από τη συμμετοχή όλων, τη δημοκρατική λήψη αποφάσεων και την εφαρμογή στην πράξη σχεδίων δράσης με στόχο τη μείωση του οικολογικού αποτυπώματος.

Στα Οικολογικά Σχολεία συνάντησα φίλους και συνεργάτες, δουλέψαμε 25 χρόνια μαζί εθελοντι-



κά ενώνοντας δυνάμεις στην παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού, επιμόρφωσης, σχεδιασμού θερινού σχολείου και τελετών βράβευσης. Είχα τη χαρά να συμμετέχω σε ΝΟΜ, να ανταλλάξω εμπειρίες, να μάθω καινούργια πράγματα και να νιώσω μέλος αυτής της διεθνούς κοινότητας των EcoSchools. Τα Οικολογικά Σχολεία αποτέλεσαν και αποτελούν για μένα ένα κορυφαίο περιβαλλοντικό πρόγραμμα, μια κοιτίδα ανάπτυξης του σχολείου, και θα χαρώ να συνεχίσω να είμαι «πρέσβειρα» αυτής της ιδέας. Ευχαριστώ, ΕΕΠΦ, γι' αυτή την εμπειρία ζωής.

**Μαρία Δημοπούλου**

*Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης  
Α/βάθμιας Εκπ/σης Α'Αθήνας*

## Οι καλύτερες στιγμές μας με τα Οικολογικά Σχολεία

Η γνωριμία μου με την ΕΕΠΦ πραγματοποιήθηκε, κυρίως, με τη συμμετοχή μου στη Συντονιστική Επιτροπή του Προγράμματος Οικολογικά Σχολεία, από την έναρξή του το 1995 έως το 2012. Η φιλοσοφία και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Προγράμματος, που το καθιστούν κατά τη γνώμη μου καινοτόμο και ριζοσπαστικό, δηλαδή ο αυτοδιαχειριστικός του χαρακτήρας, η εμπλοκή της συνολικής σχολικής κοινότητας, η διαμόρφωση στρατηγικής, η συλλογική δράση και η σύνδεση του σχολείου με την τοπική κοινότητα, συνάδουν με τις γενικότερες ανησυχίες μου για ζητήματα που αφορούν τη σχολική ζωή και την κοινωνία.

Ευχαριστώ γι' αυτό την ΕΕΠΦ, γιατί η ενασχόλησή μου με το πρόγραμμα όλα αυτά τα χρόνια αποτελεί δημιουργική περίοδο της ζωής μου, κατά την οποία έδωσα βέβαια αλλά και πήρα σημαντικά εφόδια. Απλά θα αναφέρω ότι ένα μεγάλο μέρος της εξέλιξής μου στον χώρο της ΠΕ το οφείλω στο πρόγραμμα της ΕΕΠΦ.

**Παντελής Μάναλης**

*π. μέλος της ΣΕ των Οικολογικών Σχολείων*

Υ.Γ. Αν με ρωτάγατε ποια είναι η καλύτερη στιγμή που μου έχει μείνει από το πρόγραμμα, θα σας έλεγα αυτή... αμέσως μετά τα σεμινάρια και τα εργαστήρια (Χίος, Ερεσός Λέσβου, Σύρος, Θάσος, Θέρμο, Ιεράπετρα, Αγιά, Μεσολόγγι, Αθήνα, κ.ά.).

## Με τα Οικολογικά Σχολεία διεύρυνα την παιδαγωγική οπτική μου

Με την ΕΕΠΦ και ιδιαίτερα με το διεθνές πρόγραμμα Οικολογικά Σχολεία μας συνδέει μια ιστορία 25 χρόνων. Στα χρόνια αυτά γνώρισα και συνεργάστηκα με άξιους ανθρώπους, δεσμευμένους και δεσμευμένες στο όραμα της προστασίας της φύσης



και του περιβάλλοντος. Με τα Οικολογικά Σχολεία στην κυριολεξία μεγάλωσα. Διεύρυνα την οπτική μου, πειραματίστηκα παιδαγωγικά, προσπάθησα να εμπνεύσω και να υποστηρίξω εκπαιδευτικούς στην προσπάθειά τους να εμψυχήσουν στα παιδιά την αγάπη για το περιβάλλον και την όρεξη για δράση και διεκδίκηση. Όλα αυτά τα χρόνια εξακολουθώ να εντυπωσιάζομαι από τις συμμετοχές των σχολείων, από την ακούραστη προσπάθεια των εκπαιδευτικών να συμμετέχουν, να υποστηρίξουν τα Δίκτυά μας, να έρχονται με περηφάνεια στις γιορτές βράβευσης. Και όλα αυτά παρά τις δυσκολίες που συνεχίζονται σχεδόν ίδιες όλα τα χρόνια: έλλειψη υποδομών, γραφειοκρατία, αδιαφορία από τις δημοτικές αρχές, αντι-περιβαλλοντικά νομοθετήματα και αποφάσεις. Γι' αυτό και αισθάνομαι τυχερή που τόσα χρόνια στην ΕΕΠΦ με συνέπεια και πεϊσμα εξακολουθούμε να υποστηρίζουμε τα ίδια οράματα και να ανανεώνουμε τις προσδοκίες μας για το αειφόρο μέλλον της χώρας μας.

**Αντιόπη Φραντζή**

*Μέλος Συντονιστικής Επιτροπής και Παιδαγωγικής  
Ομάδας Οικολογικών Σχολείων  
Μέλος Διοικητικού Συμβουλίου 2017-2018*





## Μια πρωτοπόρα εκπαιδευτική παρέμβαση

Το Δίκτυο των Οικολογικών Σχολείων αποτελεί μία ουσιαστικά πρωτοπόρο εκπαιδευτική παρέμβαση. Ο αρχικός σχεδιασμός του, ήδη από το μακρινό 1995, προέβλεπε την ολιστική ανάπτυξη της σχολικής κοινότητας, τη συμμετοχή όλων των μελών της και την αειφόρο ανάπτυξη όλων των πτυχών της σχολικής ζωής (συμμετοχική διακυβέρνηση, παιδαγωγική μεθοδολογία, διαχείριση των πόρων και του χώρου, εμπλοκή της κοινότητας, μακρο-



χρόνιος σχεδιασμός κ.λπ.). Τα Οικολογικά Σχολεία αποτελούν μια πολύ πρωτοποριακή, οργανωμένη και θεσμοθετημένη πρόταση για τη μετάβαση από τα μεμονωμένα προγράμματα σχολικών δραστηριοτήτων στην «ολιστική προσέγγιση του σχολείου». Προσέφεραν στην εκπαιδευτική κοινότητα ένα πλαίσιο εφαρμογής όπου η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και στη συνέχεια η Εκπαίδευση για την Αειφορία δεν γίνεται κατανοητή ως ένα πρόσθετο στοιχείο στο σχολείο, αλλά ως ολιστική αλλαγή στη διδασκαλία και μάθηση. Επιπλέον, προσέφεραν πεδίο συνεργασίας των εκπαιδευτικών της σχολικής κοινότητας, δημιουργώντας έτσι μια πολύ σημαντική ρωγμή στην κουλτούρα απομόνωσης και έλλειψης συνεργασίας που χαρακτηρίζει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Για όλους αυτούς τους λόγους, το Δίκτυο των Οικολογικών Σχολείων έχει μια σημαντική παρουσία στα σχολεία μας όχι μόνο με ποσοτικά κριτήρια, αλλά και με ουσιαστική ποιοτική συνεισφορά στην εκπαίδευση.

*Κατερίνα Μναζιγού*  
Εκπαιδευτικός

## Η ΕΕΠΦ θα συνεχίσει δυναμικά να χαράζει νέα μονοπάτια στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Η καθοριστική για μένα στιγμή μου στην ΕΕΠΦ ήταν η συμμετοχή μου στο πρόγραμμα Οικολογικά Σχολεία. Συμμετείχα στην ομάδα που συνέταξε το εκπαιδευτικό υλικό, και η ΕΕΠΦ –πέρα από την τιμή που μου έκανε να με επιλέξει– μου πρόσφερε απλόχερα κάθε δυνατή διευκόλυνση, βοήθεια, ενθάρρυνση αλλά και επιβράβευση. Αναπολώ τις δημιουργικές μας στιγμές, όπου οι σκέψεις και οι ιδέες μας μετουσιώνονταν σε συγκεκριμένες δράσεις και αποτυπώνονταν στο πρόγραμμα, δίνοντάς του έναν άμεσο και καινοτόμο χαρακτήρα.

Το μέγεθος της συνεισφοράς μου μπορεί αντικειμενικά να ήταν μικρό, όμως για μένα, προσωπικά, αυτή η ενασχόληση έχει καταταχθεί στις πιο σημαντικές και δημιουργικές στιγμές της ζωής μου, γιατί μου έδωσε την ευκαιρία να ασχοληθώ με το περιβάλλον και την εκπαίδευση, να προσφέρω κοινωνικό έργο αλλά και να βλέπω τις προτάσεις μας να εφαρμόζονται και να αλλάζουν συμπεριφορές και συνειδήσεις.

Θα θυμάμαι πάντα τα ενθουσιώδη μας σεμινάρια και τις επισκέψεις μας στα σχολεία που «άλλαξαν» εφαρμόζοντας το πρόγραμμα.

Είμαι σίγουρη ότι η ΕΕΠΦ θα συνεχίσει πιο δυναμικά να χαράζει νέα μονοπάτια στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

*Σοφία Πλατανισιώτη*

## Η ΕΕΠΦ να συνεχίσει να προσφέρει στην εκπαιδευτική κοινότητα το σημαντικό της έργο

Τα διεθνή αλλά και τα εθνικά δίκτυα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης που συντονίζει η ΕΕΠΦ αποτελούν σημαντική συμβολή στην προώθηση και καλλιέργεια της οικολογικής συνείδησης χιλιάδων μαθητών και εκπαιδευτικών στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας.

Ειδικότερα, το διεθνές πρόγραμμα Οικολογικά Σχολεία, στο οποίο είχα την τιμή να συμμετέχω ως μέλος της συντονιστικής επιτροπής και της παιδαγωγικής ομάδας, αποτέλεσε τον οδηγό για την ίδρυση και λειτουργία θεματικών δικτύων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με συγκεκριμένο σχέδιο δράσης.

Οι εμπλεκόμενοι στο Πρόγραμμα γνώριζαν εξ αρχής τα συγκεκριμένα βήματα που πρέπει να κάνουν, λειτουργώντας με οδηγό τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Το εθνικό Δίκτυο Οικολογικά Σχολεία επιμόρφωσε χιλιάδες εκπαιδευτικούς στις βασικές αρχές της ΠΕ και της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη, παρήγαγε εκπαιδευτικό υλικό, στήριγμα για κάθε μαθητή και εκπαιδευτικό, συνεργάστηκε με θεσμοθετημένες δομές του Υπουργείου Παιδείας που έχουν ως αντικείμενο την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και, τέλος, είναι το πρώτο θεματικό δίκτυο στη χώρα μας που προώθησε την ιδέα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ενός αειφόρου σχολείου ήδη από το 1995.

Εύχομαι στην Εταιρία να συνεχίσει να προσφέρει το πολύ σημαντικό έργο της επ' ωφελεία της εκπαιδευτικής κοινότητας και της ελληνικής κοινωνίας γενικότερα.

**Νίκος Στεφανόπουλος**  
Υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης  
Δ' Αθήνας Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

## Όπου χτυπούσε δυνατά η καρδιά της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης...

Κάπου στη μνήμη μου έρχονται κάποιες εικόνες μετά από ένα τηλεφώνημα του Σταμάτη, για να καταθέσω σε μερικές αράδες μνήμες... Πρώτη μνήμη... Ένας σεμνός αδύνατος άντρας σε κάποιο συνέδριο για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, μάλλον της ΠΙΕΚΠΕ που ήμουν τότε πρόεδρος της, με πλησιάζει στο διάλειμμα και, δίνοντάς μου το χέρι, συστήνεται: «Είμαι ο Μάθιους Ντόναλντ, είμαι από την ΕΕΠΦ και θα ήθελα να σας απασχολήσω» μου λέει... και μιλήσαμε πάνω από 10 λεπτά. Ήταν η αρχή μιας πορείας συνεργασίας με έντονες στιγμές, με μνήμες, με σεμνάρια σε όλη την Ελλάδα και στο εξωτερικό. Είχα αποδεχθεί την πρότασή του να είμαι στην Οργανωτική και Παιδαγωγική Ελληνική Επιτροπή ενός διεθνούς Δικτύου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης που τότε ξεκινούσε τα βήματά του. Το Δίκτυο Οικολογικά Σχολεία το ξεκίνησα με το 1995. Γνώρισα και συνεργάστηκα με εξαιρετικούς εκπαιδευτικούς, τον Σταμάτη, τον Παντελή, τη Σοφία, τη Ρούλα, την Αντιόπη, την Τούλα, τον Γιώργο, τον Κώστα και περίπου καμιά χιλιάδα εκπαιδευτικούς σε Ελλάδα, Ισπανία, Γερμανία, Ιταλία. Τα παιδαγωγικά προϊόντα πολλά, μοναδικά και κάποια αξεπέραστα έως σήμερα. Συναντήσεις με την Αλίκη σχεδόν σε όλη την Ελλάδα... όπου χτυπούσε δυνατά η καρδιά της ΠΕ στα νηπιαγωγεία, στα δημοτικά, στα γυμνάσια και στα λύκεια.

**Βασίλης Παλλιδιάς**  
Φυσιογνώστης, ΜSc Περιβαλλοντική Βιολογία,  
Σύμβουλος ΠΕ και ΕΑΑ στο MEDIES MIO-ECSDE





# ΜΑΘΑΙΝΩ ΓΙΑ ΤΑ ΔΑΣΗ

Το 1996 το διεθνώς αναγνωρισμένο Ίδρυμα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (FEE) ξεκίνησε στα σχολεία της Ευρώπης ένα δίκτυο με βασική επιδίωξη την ενίσχυση της δασικής συνείδησης και την αύξηση των γνώσεων των μαθητών σε θέματα που αφορούν τα δάση. Σε κάθε χώρα που συμμετέχει δίνεται η δυνατότητα να προσαρμόσει το πρόγραμμα αυτό στις συνθήκες, στις παραδόσεις, στα οικοσυστήματα και στα εθνικά αναλυτικά προγράμματά της. Παράλληλα, όμως, υπάρχει ένα κοινό πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ των εθνικών προγραμμάτων, ώστε να δίνεται η δυνατότητα επικοινωνίας σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος.

Η φιλοσοφία και η γενικότερη στοχοθεσία του Δικτύου συνοψίζεται στην πρόταση «Πηγαίνω στο δάσος και μαθαίνω από αυτό για αυτό». Στοχεύει δηλαδή στη διαμόρφωση των μαθητών και των μαθητριών σε περιβαλλοντικά υπεύθυνους ενεργούς πολίτες και στην υιοθέτηση μιας νέας στάσης ζωής, που θα αποτελέσει θεμέλιο για την επίτευξη μιας αειφορικής κοινωνίας.

Το «Μαθαίνω για τα Δάση» (Learning About Forests - LEAF) δομείται με τέτοιο τρόπο, ώστε

να παρέχεται η ευκαιρία στους εκπαιδευτικούς, στους μαθητές και στις μαθήτριες να βιώσουν το δάσος ως βασικό χώρο μάθησης, ως πηγή συλλογής υλικού και δραστηριοποίησης. Η οργάνωση και ο σχεδιασμός του δεν αφορούν μόνο την έννοια του δάσους ως οικοσυστήματος, αλλά καλύπτουν και ένα μεγάλο εύρος θεματικών εννοιών που έχουν σχέση με αυτό, όπως οι ανθρώπινες δραστηριότητες, οι οικονομικές παράμετροι της αξιοποίησης των δασών, η προστασία της βιοποικιλότητας, η αναζήτηση τρόπων προστασίας και βελτίωσης των δασικών οικοσυστημάτων τοπικά και παγκόσμια.

## 20 χρόνια δράσεων και δημιουργίας

Το Μαθαίνω για τα Δάση έχει να παρουσιάσει πολλές δράσεις στο πέρασμα των 20 χρόνων λειτουργίας του.

- 2001: Το πρόγραμμα ξεκινά με εθνικό χειριστή την ΕΕΠΦ και απευθύνεται σε σχολικές μονάδες Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.
- 2006: Το Υπουργείο Παιδείας εγκρίνει το Δίκτυο και ορίζει συντονιστή τη Διεύθυνση Πρωτοβάθ-





μιας Β΄ Αθήνας. Ταυτόχρονα ορίζει εννεαμελή Συντονιστική Επιτροπή, που περιλαμβάνει υπεύθυνους ΠΕ, ΚΠΕ, μάχιμους εκπαιδευτικούς και στελέχη της ΕΕΠΦ.

### Δενδροφυτεύσεις – ποροφυτεύσεις βελανιδιάς

Το Δίκτυο οργανώνει με τα σχολεία και σε συνεργασία με τις Υπηρεσίες Αναδασώσεων και δήμους δενδροφυτεύσεις και ποροφυτεύσεις βελανιδιάς στον Ταΰγετο, στην Πεντέλη, στον Νέο Βουτζά Αττικής, στα Κύθηρα.

### Θερινά σχολεία

- 2005: Θερινό Σχολείο στον Ταΰγετο
- 2016: Θερινό Σχολείο στη Σκιάθο «Όνειρο στο κύμα».

### Πανελλήνιο μαθητικό διαγωνισμό

- 2016: Διαγωνισμός «Δασο...δημιουργήματα» με εικαστικές δημιουργίες από υλικά του δάσους
- 2020: Διαγωνισμός «Δασο...οικοκώδικας» με δημιουργία αφίσας με κανόνες για σωστή συμπεριφορά στο δάσος.

### Διαβαλκανική συνεργασία

- 2017: «Μαθαίνω για τα δάση, για την κλιματική αλλαγή, αναλαμβάνω δράση» Εκπαιδευτικοί από 4 χώρες (Ελλάδα, Κύπρο, Βουλγαρία, Ρουμανία) ανταλλάσσουν απόψεις, εργάζονται πάνω στο ίδιο θέμα και δημιουργούν σημαντικό εκπαιδευτικό υλικό.

### Βραβύσεις σχολείων και εκπαιδευτικών

Κάθε δύο χρόνια, σε εξαιρετικούς χώρους, όπως μουσεία ή ωδεία, βραβεύονται με λαμπρές τελετές σχολεία και εκπαιδευτικοί των οποίων οι εργασίες έχουν αξιολογηθεί από τη Συντονιστική Επιτροπή του Δικτύου. Από την έναρξη λειτουργίας του Δικτύου στην Ελλάδα το 2001 έχουν συμμετάσχει 586 σχολεία και έχουν βραβευθεί 287 από αυτά.

### Σεμινάρια εκπαιδευτικών

- 2007: Σεμινάριο στην Πεντέλη
- 2009: Τριήμερο σεμινάριο στο δάσος της Οίτης
- 2014: Σεμινάριο στον Υμηττό
- 2015: «Περιβαλλοντικές διαδρομές στον Κιθαιρώνα»
- 2016: Σεμινάριο στην Πάρνηθα
- 2018: Σεμινάριο «Δασικές πυρκαγιές», Αθήνα
- 2020: Σεμινάριο για την κλιματική αλλαγή, Αθήνα
- 2021: Διαδικτυακό σεμινάριο «Καλές πρακτικές σχολείων του Δικτύου»

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών που συμμετέχουν στο Δίκτυο παίζει ουσιαστικό ρόλο στη φιλοσοφία του. Τα σεμινάρια γίνονται σε δασικές

**Ο Δεκάλογος της Δενδροφύτευσης**

1. Η δενδροφύτευση συνιστάται να γίνεται το φθινόπωρο μετά τις πρώτες βροχές και την άνοιξη μετά το λήσιμο του χιονού. Ενδεικτικά προτείνεται η περίοδος από τα τέλη Οκτωβρίου - Μαρτίου.
2. Τα δέντρα που θα φυτευτούν προτιμάμε να είναι κατάλληλα για τη κλιματική περιοχή όπου θα γίνει η δενδροφύτευση. Πρέπει να αποφευχθούν ξηροφιλά ποικιλίες και τα δενδρόφυλλα να είναι υγιή και ανθεκτικά στις χειμάρτες εβροχών και «λυμπετικές συνθήκες του εδάφους».
3. Τα δενδρόφυλλα, πριν από τη φύτευσή τους, πρέπει να διατηρούνται μέσα σε σακουλάκια, σε σκιερό μέρος.
4. Κατά τη διαδικασία της φύτευσης, τα δενδρόφυλλα, θα πρέπει να τοποθετούνται προσεκτικά σε συγκεκριμένο βάθος και βάθος στους λάκκους φύτευσης.
5. Οι λάκκοι στη συνέχεια, γεμίζονται με το χώμα.
6. Πατάμε το χώμα γύρω από το δέντρο.
7. Δημιουργούμε μία λεκανή φύτευσης γύρω από το δέντρο, έτσι ώστε να συγκρατεί το νερό της βροχής και του ποτίσματος.
8. Τοποθετούμε έναν πάσσαλο για να στερεώσουμε το νεαρό δέντρο.
9. Μετά τη δενδροφύτευση, ακολουθεί ουσιαστική παρατήρηση του δενδρόφυλλου που περιλαμβάνει το θανάτωμα, το σκαλωμα και το πότισμα με συγκεκριμένο τρόπο και σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους.
10. Υιοθετούμε το δέντρο!

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ  
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ  
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ  
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ  
ΕΕΠΦ  
Μ  
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ  
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ  
ΜΑΘΑΙΝΩ ΓΙΑ ΤΑ ΔΑΣΗ

Αρμόδιος: Επιμόρφωση και αναβάθμιση της σχολικής κοινότητας σχετικά με την πρόληψη και αντιμετώπιση των δασικών πυρκαγιών, τις πολιτικές και πρακτικές διασποραστίας

**Διεθνές Θεματικό Δίκτυο Π.Ε. «Μαθαίνω για τα Δάση»**

περιοχές και ακολουθώντας το σύνθημα του Δικτύου, Έτσι πραγματοποιήθηκαν σεμινάρια σε Πάρνηθα, Πεντέλη, Κιθαιρώνα, Υμηττό, Οίτη.

### Εκπαιδευτικό υλικό

Το πλούσιο εκπαιδευτικό υλικό του Δικτύου, που συνεχώς ανανεώνεται, στάθηκε πολύτιμο εργαλείο τόσο για τους εκπαιδευτικούς όσο και για τους μαθητές στη γνωριμία τους με το δάσος.

### Ετήσια διεθνής συνάντηση εθνικών χειριστών

2018: Ετήσια διεθνής συνάντηση Εθνικών Χειριστών (NOM) στο Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Λαυρίου

Η Ελλάδα φιλοξένησε στο Λαύριο την ετήσια διεθνή συνάντηση των Εθνικών Χειριστών του Δικτύου με μεγάλη επιτυχία.

Τα χρόνια περνούν και το διεθνές Δίκτυο Μαθαίνω για τα Δάση ξαπλώνεται σε όλες τις ηπείρους, γίνεται παγκόσμιο. Σήμερα 27 χώρες από όλο τον κόσμο συμμετέχουν σε αυτό.

### Σοφία Καινούργιου

Αντιπρόεδρος της ΣΕ του Διεθνούς Δικτύου ΠΕ «Μαθαίνω για τα Δάση»



## Μια συνεργασία με αμοιβαία εκτίμηση, εμπιστοσύνη και κατανόηση

Η συνεργασία μου με την ΕΕΠΦ στο πλαίσιο της Συντονιστικής Επιτροπής του διεθνούς θεματικού Δικτύου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης «Μαθαίνω για τα δάση» μου πρόσφερε πολλαπλές εμπειρίες μέσω της συμμετοχής στη διοργάνωση και υλοποίηση επιμορφωτικών σεμιναρίων αλλά και δράσεων δενδροφύτευσης και σποροφύτευσης σε δασικά οικοσυστήματα της χώρας μας. Ξεχωριστή εμπειρία ήταν η συμμετοχή μου στο 2ο Θερινό Σχολείο του Δικτύου στη Σκιάθο «Όνειρο στο κύμα».

Ιδιαίτερης αξίας ήταν οι εμπειρίες που απέκτησα κατά τη συμμετοχή μου σε κάποιες διεθνείς συναντήσεις του Δικτύου, καθώς είχα την ευκαιρία να έρθω σε επαφή με διδακτικές πρακτικές που εφαρμόζονται σε άλλες χώρες, αλλά και να συζητήσω με τους εκπροσώπους άλλων χωρών κοινά ζητήματα και προβληματισμούς για τη μελλοντική πορεία του Δικτύου. Επίσης πολύτιμη εμπειρία ήταν η συμμετοχή μου στη διοργάνωση και υλοποίηση της διαβαλκανικής πιλοτικής δράσης «Μαθαίνω για τα δάση, για την κλιματική αλλαγή αναλαμβάνω δράση», που έδωσε σε εκπαιδευτικούς από τέσσερις χώρες την ευκαιρία γνωριμίας, ανταλλαγής απόψεων αλλά και συνδιαμόρφωσης εκπαιδευτικού υλικού.

Τέλος, θέλω να τονίσω ιδιαίτερα την άψογη συνεργασία μου με τον πρόεδρο και τα στελέχη της ΕΕΠΦ τα τελευταία 8 χρόνια, που έχω την τιμή να είμαι πρόεδρος της Συντονιστικής Επιτροπής του Δικτύου. Η παραπάνω συνεργασία χαρακτηρίζεται από αμοιβαία εκτίμηση, εμπιστοσύνη και κατανόηση. Εύχομαι στην ΕΕΠΦ να συνεχίσει για πολλά ακόμα χρόνια τη μεγάλη προσφορά της στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση της χώρας μας.

**Δρ Δημήτριος Γκότζος**

*Πρόεδρος ΣΕ ΔΘΔΠΕ «Μαθαίνω για τα δάση»*



## Η ομορφότερη ανάμνηση από τους μαθητές μου ήταν τα περιβαλλοντικά μας προγράμματα

Αγαπητοί φίλοι και συνεργάτες, θα ήθελα να μοιραστώ μαζί σας μια εμπειρία που έζησα ως δάσκαλος, ο οποίος επί σειρά ετών ασχολείται με προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Είναι μία από τις εμπειρίες που μας κάνουν πεισματικά, εμάς τους δασκάλους, να συνεχίζουμε να ασχολούμαστε με εκπαιδευτικά προγράμματα για το περιβάλλον και την αειφορία.

Κατά τη διετία 2004-2005 και 2005-2006 ήμουν στο 4ο Δημοτικό Σχολείο Μεταμόρφωσης. Είχα τα παιδιά της Πέμπτης δημοτικού, με τα οποία συνεχίσαμε τις καινοτόμες δράσεις για το περιβάλλον και κατά την επόμενη χρονιά. Την πρώτη χρονιά ασχοληθήκαμε με τα ρέματα της Μεταμόρφωσης και την επόμενη με την Πάρνηθα. Εκείνη την περίοδο ήταν και η πρώτη φορά που συνεργάστηκα με την ΕΕΠΦ έχοντας την υποστήριξη του Δικτύου.

Έφυγα από το σχολείο την επόμενη χρονιά και, όπως ήταν φυσικό, δεν ξαναείδα τους μαθητές. Ωστόσο εκείνοι, μετά από μια δεκαετία, με αναζήτησαν και με κάλεσαν σε μια συνάντηση επανένωσης, σ' ένα reunion, για να καταλαβαινόμαστε. Εννοείται πως εκείνο που έμενε ως η ομορφότερη ανάμνηση στους παλιούς μου μαθητές ήταν τα περιβαλλοντικά μας προγράμματα. Αυτό όμως δεν είναι περίεργο για κανέναν εκπαιδευτικό, ο οποίος ασχολείται με τέτοιους είδους προγράμματα. Ένας όμως μαθητής, όχι από τους δυνατούς, μιλώντας με όρους βαθμολογικής αξιολόγησης, μου είπε χαρακτηριστικά: «Εγώ, κύριε, ήθελα πάντα να ασχοληθώ με το περιβάλλον, γιατί με είχατε επηρεάσει. Μην έχοντας όμως σπουδές πάνω σε αυτό τον τομέα, έβαλα στο βιογραφικό μου όσες βεβαιώσεις μάς είχατε δώσει στο δημοτικό και κατάφερα να πιάσω την πρώτη μου δουλειά σε μια περιβαλλοντική οργάνωση, κάνοντας το όνειρό μου πραγματικότητα».

Αυτή ήταν η εμπειρία που ήθελα να μοιραστώ σήμερα μαζί σας, γιατί ήταν κάτι που με γέμισε αισιοδοξία ή, καλύτερα, βεβαιότητα ότι πραγματικά τα προγράμματα που υλοποιούμε έχουν αντίκτυπο στις ψυχές και στο μυαλό των μικρών μαθητών μας.

**Γιάννης Βασιλούδης**

Εκπαιδευτικός, 8ο Δημοτικό Σχολείο Αμαρουσίου, μέλος της ΣΕ του Δικτύου «Μαθαίνω για τα Δάση»

## Αντλώ δύναμη από τους κοινούς μας περιβαλλοντικούς και εκπαιδευτικούς στόχους

Μπήκα στη μεγάλη οικογένεια των σχολικών δικτύων της ΕΕΠΦ το 2004 όταν, ως νηπιαγωγός που έκανα τα πρώτα μου βήματα στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, είχα την ανάγκη να υποστηριχθώ τόσο μεθοδολογικά, στην υλοποίηση των προγραμμάτων μου, όσο και πρακτικά, στην εξασφάλιση εκπαιδευτικού υλικού και στον εμπλουτισμό των δραστηριοτήτων που θα υλοποιούσα. Τότε, δεν είχα συνειδητοποιήσει πλήρως ότι αυτό που θα έβρισκα και θα συνέβαλλε ουσιαστικά στο να παραμείνω για περίπου μια εικοσαετία ενεργό και μάχιμο μέλος αυτής της προσπάθειας που σήμερα ονομάζεται «Εκπαίδευση για την Αειφορία» θα ήταν η αίσθηση ότι εντάσσομαι, και πλέον ανήκω, σε μια μεγάλη κοινότητα που μοιράζεται κοινά οράματα για το μέλλον του πλανήτη μας και των ανθρώπων του, ευαισθησίες, ανησυχίες και –γιατί όχι– υπομονή, επιμονή και επιστημονική κατάρτιση. Στην οικογένεια αυτή, όμως, δεν εισήλθα μόνη μου. Συμμετείχα με τους μικρούς μου μαθητές, οι οποίοι ανακάλυψαν στα Δίκτυα της ΕΕΠΦ ένα βήμα επικοινωνίας με άλλα παιδιά, έναν χώρο αναγνώρισης των προσπαθειών τους και διάκρισης και έναν σύμμαχο στις δράσεις τους, μέσα από δεκάδες πρωτοβουλίες στις οποίες συμμετείχαμε, όπως οργανωμένες δενδροφυτεύσεις, μαθητικά συνέδρια, συμμετοχή σε διαγωνισμούς, βραβεύσεις και δημοσιεύσεις. Παραμένω μέλος αυτής της μεγάλης, διεθνούς οικογένειας και αντλώ δύναμη από την αμείωτη προσήλωσή της στους κοινούς μας στόχους περιβαλλοντικούς και εκπαιδευτικούς.

**Αλεξάνδρα Κοσκολού**

Νηπιαγωγός,  
1ο Νηπιαγωγείο Μελισσίων,  
μέλος της ΣΕ του Δικτύου  
«Μαθαίνω για τα Δάση»

## Να συνεχίσει η ΕΕΠΦ να πορεύεται με όραμα που εμπνέει

Η ΕΕΠΦ, από την ίδρυσή της ως τώρα, αφουγκράζεται το σχολείο και εστιάζει σε αυτό. Οργανώνει εκπαιδευτικά προγράμματα που αφορούν το σχολικό περιβάλλον, στη γειτονιά, στο δάσος. Δημιουργεί θεματικά Δίκτυα διευρύνοντας τη συμμετοχή σχολείων. Συνεργάζεται με τους υπευθύνους Σχολικών Δραστηριοτήτων στην ανάγνωση, με κοινό νόημα, των περιβαλλοντικών θεμάτων που επιλέγει να ασχοληθεί η τοπική σχολική κοινότητα. Μέσα στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων των Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης συνδιοργανώνονται δράσεις επιμόρφωσης εκπαιδευτικών. Τέλος, συνεργασίες με φορείς στην Ελλάδα και στο εξωτερικό πλουτίζουν και αναμφίβολα βαθαίνουν τη δεξαμενή ιδεών και καλών πρακτικών. Δημιουργείται, με τον τρόπο αυτό, ένα ακόμα πεδίο έρευνας και συλλογής στοιχείων στη διαδικασία επιλογής του θέματός της για κάθε σχολική μονάδα. Γράφοντας αυτά τα λίγα λόγια για το έργο της ΕΕΠΦ στα 70 χρόνια λειτουργίας της ευχόμαστε να τα εκατοστήσει και να συνεχίσει να πορεύεται με όραμα που εμπνέει και δράση που στηρίζει.

**Γραμματή Μακέλη**

Υπεύθυνη Λειτουργίας ΚΓΠΕ Μακρινίτσας

**Ο Δεκάλογος της δεντροφύτευσης**

**ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΣΩΣΤΗ ΦΥΤΕΥΣΗ**

Διεθνές Θεματικό Δίκτυο Γ.Ε. «Μαθαίνω για τα Δάση»  
Δράση «Ενσωμάτωση και ευαισθητοποίηση της σχολικής κοινότητας σχετικά με την πρόληψη και αντιμετώπιση των δασικών πυρκαγιών, τις πολιτικές και πρακτικές δασοπροστασίας»

## Για ένα καλύτερο μέλλον με ενεργούς μαθητές και πολίτες

Επί εβδομήντα συναπτά έτη η ΕΕΠΦ αναπτύσσει πολύπλευρη δράση σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον και την εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία, καθώς και αγώνες για τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Το έργο της αυτό την έχει καθιερώσει στην ελληνική κοινωνία ως πρωτοπόρο, δυναμική και καινοτόμο.

Ως μέλος του Δικτύου «Μαθαίνω για τα Δάση» και με την άριστη συνεργασία με τα μέλη της ΕΕΠΦ αξιοποιούμε το πλούσιο υλικό και την εμπειρία της από αυτήν τη μακρά πορεία, με στόχο να αποκτούμε νέα γνώση, να εμπνεόμαστε, να ενθαρρύνουμε και να δημιουργούμε κίνητρα στα σχολεία και στους εκπαιδευτικούς μας για συμμετοχή σε δράσεις και ανάληψη πρωτοβουλιών για την προστασία της φύσης και της ζωής.

Όλοι μαζί, για ένα καλύτερο μέλλον με ενεργούς, οικολογικά ευαισθητοποιημένους και υπεύθυνους μαθητές και πολίτες.

### **Ελένη Παναζήση**

*Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου*

*ΠΕΚΕΣ Πελοποννήσου*

*Μέλος της Συντονιστικής Επιτροπής του Δικτύου «Μαθαίνω για τα Δάση»*

## Μας ένωσε η αγάπη για τη φύση και το περιβάλλον

Βρίσκομαι «στην οικογένεια» της ΕΕΠΦ αρκετά χρόνια. Πληροφορήθηκα την ύπαρξή της στις αρχές του 2000 από μια καλή μου φίλη που ήταν πολλά χρόνια μέλος της.

Από την πρώτη στιγμή ένιωσα μια απέραντη αγκαλιά από τα μέλη της Συντονιστικής Επιτροπής και όχι μόνο. Από την πολύχρονη εμπειρία τους απέκτησα γνώσεις τόσο σε θεωρητικό όσο και σε βιωματικό επίπεδο, τις οποίες αξιοποίησα στο έργο μου ως Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης αλλά και ως μάχιμη εκπαιδευτικός.

Συμμετείχα και συμμετέχω στα δίκτυα της Εταιρίας με τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς του σχολείου, όπου υπηρετώ. Όλοι τους υπήρξαν αρωγοί και συμπαραστάτες μου.

Η αγάπη για τη φύση και το περιβάλλον μας ένωσε σε μια κοινή προσπάθεια για την ευαισθητοποίηση όλων, μικρών και μεγάλων, και την προστασία τους για πάντα, μέσα από περιβαλλοντικές παρεμβάσεις.

Γνώρισα αξιόλογους ανθρώπους που υπηρέτησαν και υπηρετούν το έργο της Εταιρίας και απέκτησα καλούς φίλους και συνοδοιπόρους.

Θα συνεχίσω το ταξίδι μου... μαζί τους και μετά την αποχώρησή μου από τη μάχιμη εκπαίδευση.

### **Μαριάννα Χατζημιαχάη**

*Δ/ντρια 13ου Δημοτικού Σχολείου Χαλανδρίου, μέλος της ΣΕ του Δικτύου «Μαθαίνω για τα Δάση»*





# Νέοι Δημοσιογράφοι για το περιβάλλον

## Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον - Παρελθόν, παρόν και μέλλον

Είναι πολύ ωραίο να μπορείς να κοιτάς πίσω σου, ακόμα και 30 χρόνια, και να ξετυλίγονται καθ' όλη τη διάρκεια αυτής της διαδρομής στιγμές δημιουργικές, στιγμές συγκίνησης, στιγμές που οδήγησαν σε μονοπάτια καινοτομίας, στιγμές που διαμόρφωσαν σταθερές ανθρώπινες σχέσεις, και στιγμές που μας έφεραν ως εδώ, πιο ώριμους και πιο έτοιμους να σχεδιάσουμε το μέλλον. Ένα μέλλον που η κοινωνία μας έχει απόλυτη ανάγκη καθώς οι νέοι μας, η επόμενη γενιά, περιμένει να πάρει από εμάς τη σκυτάλη, να ακολουθήσει τα καλά μας παραδείγματα, να διαγράψει τα αρνητικά και να βαδίσει στα μονοπάτια της Ζωής, που θα εξασφαλίζουν τη δικαιοσύνη, τη δημοκρατία, την ευτυχία, τις ίσες ευκαιρίες και εντέλει έναν υγιή και ευτυχισμένο Πλανήτη.

Οι Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον ήταν λοιπόν το πρώτο διεθνές Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα στο οποίο εντάχθηκε η Εταιρία μας, το 1994, και η Ελλάδα ήταν μια από τις τέσσερις πρώτες χώρες στις οποίες έτρεξε πιλοτικά. Κατάλαβαμε αμέσως τη σημασία του για την εκπαίδευση των μαθητών μας. Εκτός των καινοτομιών που έφερνε με τη χρήση των νέων τεχνολογιών, διαπαιδαγωγούσε –πράγμα ιδιαίτερα σημαντικό– τους νέους μας, στο όποιο θέμα επέλεξαν, να συγκεντρώνουν τα σωστά τεκμήρια και, το σημαντικότερο, να αρθρογραφούν χωρίς να καταστροφολογούν, μέσα στο πλαίσιο της δημοσιογραφικής δεοντολογίας.

Διαβάζοντας αυτές τις γραμμές φαντάζομαι να αντιλαμβάνεστε άμεσα τη βαθύτερη σημασία αυτού του Δικτύου, που μας επιτρέπει να αισιο-

δοούμε για μια καλύτερη γενιά δημοσιογράφων, που τόσο έχουμε ανάγκη σαν κοινωνία. Ενός δικτύου-ομπρέλα που μπορεί να αγκαλιάσει τις δράσεις όλων των άλλων Δικτύων, αναδεικνύοντας τον σημαντικό ρόλο της επικοινωνίας με στόχο την ευαισθητοποίηση της κοινωνίας.

Στόχοι του Δικτύου είναι:

- Η κατανόηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και των προβλημάτων της ανάπτυξης.
- Η συνειδητοποίηση της ιδέας της συμμετοχής.
- Η κριτική προσέγγιση της πληροφορίας.
- Η συμμετοχή στη δημιουργία μιας πολύ-πολιτισμικής Ευρώπης.
- Η εργασία σε ομάδες.
- Η επικοινωνία και η διάδοση των αποτελεσμάτων.
- Η δια βίου μάθηση.
- Η χρήση βασικών εργαλείων των νέων τεχνολογιών.
- Ο επαγγελματικός προσανατολισμός.

### Ένα ευέλικτο Δίκτυο σε διεθνές ή/και εθνικό επίπεδο

Οι περιβαλλοντικές ομάδες των Νέων Δημοσιογράφων πραγματοποιούν έρευνες για τοπικά, καταρχήν, περιβαλλοντικά θέματα. Οι μέθοδοι και τα εργαλεία που χρησιμοποιούν είναι η αναζήτηση βιβλιογραφίας, η εργασία πεδίου, οι συνεντεύξεις, η συγγραφή άρθρων, η λήψη φωτογραφιών κ.λπ. Σκοπός τους είναι να ενημερώσουν την τοπική κοινωνία για το περιβαλλοντικό πρόβλημα που ερευνούν με δημοσιογραφικό τρόπο, χρησιμοποι-





### «Σκεφτόμαστε πλανητικά δρώμε τοπικά»

«Πολλοί λένε ότι το μέλλον μας βασίζεται στους νέους. Δεν συμβαίνει το ίδιο και με τον πλανήτη μας. Τα αγαθά που σπαταλάμε αδικαιολόγητα κάποια στιγμή θα εξαφανιστούν και θα αναγκαστούμε να μπούμε στον αγώνα επιβίωσης. Καθημερινά ακούγεται ότι διάφορες μορφές ενέργειας, όπως ο λιγνίτης και το πετρέλαιο σε λίγα χρόνια θα τελειώσουν. Γι' αυτό τον λόγο πρέπει να ενημερωθούμε, να σκεφτούμε και να πάρουμε τα κατάλληλα μέτρα, γιατί το μέλλον εξαρτάται από εμάς. Όλοι μαζί μπορούμε να σώσουμε τον πλανήτη».

(Απόσπασμα από άρθρο μαθητών του 6ου Γυμνασίου Καλαμάτας, υπεύθυνη καθηγήτρια Κωνσταντίνα Παναγάκου, περιοδικό «η φύση», τεύχος 130).

ώντας το κατάλληλο μέσο ενημέρωσης (σχολικό περιοδικό, τοπική εφημερίδα, ραδιόφωνο, τηλεόραση, έκθεση, συνέδριο).

Η περιπέτεια άρχισε στην Εταιρία μας αμέσως μετά τη δημιουργία του Δικτύου σε διεθνές επίπεδο. Ήταν το 1993, όταν έλαβα ένα τηλεφώνημα από την Αλίκη Βαβούρη, την καλή φίλη που έβαλε πρώτη τις βάσεις, και μετά απογείωσε τα εκπαιδευτικά μας προγράμματα. Εγώ εργαζόμουν στην Αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ως Υπεύθυνη του Γραφείου Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης και Ευαισθητοποίησης. Η Αλίκη λοιπόν μου ζήτησε να συμμετάσχω στην πρώτη Συντονιστική Επιτροπή για πρόγραμμα ΠΕ που δημιουργήθηκε στην Εταιρία, στην Επιτροπή των Νέων Δημοσιογράφων, πράγμα που δέχτηκα με μεγάλη χαρά. Αρχίσαμε λοιπόν τη δουλειά, αλλά και τον προβληματισμό.

Ας μοιραστούμε θέματα, κρίσιμα ζητήματα, χαρές από βραβεύσεις, προτάσεις για λύσεις και ένα καλύτερο αύριο.

### «Ο τόπος μου χτες και σήμερα. Περιβαλλοντικά προβλήματα, τρόποι αντιμετώπισης»

«...Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα για τις μεγαλύτερες πόλεις είναι η διαχείριση των στερεών αποβλήτων τους. Αυτό το πρόβλημα αντιμετωπίζει και η πόλη στην οποία ζούμε. Η μακροχρόνια έλλειψη σωστής διαχείρισης έχει δημιουργήσει στην χώρα μας ένα σημαντικότατο πρόβλημα. Στην Ελλάδα σήμερα υπάρχουν 1.200 ανεξέλεγκτες χωματερές, στις οποίες καταλήγουν καθημερινά τα παραγόμενα απόβλητα, χωρίς μέριμνα για τις επιπτώσεις. Αυτό οδηγεί σε αισθητική υποβάθμιση των περιοχών, σε πυρκαγιές κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού και σε ρύπανση εδάφους. Η οδηγία-πλαίσιο για τη διαχείριση απορριμμάτων προϋποθέτει μια σειρά ενεργειών για να υλοποιηθεί.

- πρόληψη-προσπάθεια μείωσης απορριμμάτων
- επαναχρησιμοποίηση
- ανακύκλωση
- ανάκτηση, κομποστοποίηση και ενεργειακή αξιοποίηση με υψηλό βαθμό απόδοσης.

Στην Ελλάδα υποτιμώνται τα πρώτα βήματα όπως πρόληψη και η ανακύκλωση και επικεντρώνεται η όλη διαχείριση στο πού θα θάψουμε και όχι γιατί θα θάψουμε.

(Απόσπασμα από άρθρο μαθητών του Διαπολιτισμικού Γυμνασίου Αχαρνών, περιοδικό «η φύση», τεύχος 134).

### «Βραβεύουμε τα τρία καλύτερα βίντεο στον Εθνικό Διαγωνισμό του 2012»

Τα σχολεία που συμμετείχαν με τα βίντεό τους στο διαγωνισμό ήταν τα εξής: 15ο Δημοτικό Σχολείο Ρεθύμνου, 2ο Δημοτικό Σχολείο Ρεθύμνου, 2ο Γυμνάσιο Κιλκίς, Γυμνάσιο Άστρος Αρκαδίας, Γυμνάσιο Ευκαρπίας, 6ο Γενικό Λύκειο Τρικάλων, 6ο Γυμνάσιο Καλαμάτας, Γενικό Λύκειο Καμπάνη, 2ο ΕΠΑΛ Αμαλιάδας, Ζάννειο Πειραματικό Λύκειο, Ελληνογερμανική Αγωγή, Σύγχρονη Σχολή Αυγυλλέα, Μουσικό Σχολείο Καλαμάτας.



Τα τρία καλύτερα βίντεο που βραβεύτηκαν ήταν:

1ο βραβείο: Ζάννιο Πειραματικό Λύκειο για το βίντεο με τίτλο «Η Γη ραγίζει»

2ο βραβείο: Γυμνάσιο Ευκαρπίας για το βίντεο με τίτλο «Αδράνεια στο! Αδράνη στο!»

3ο βραβείο: 2ο ΕΠΑΛ Αμαλιάδας για το βίντεο με τίτλο «Δραστηριότητες για το πόσιμο νερό»

Επίσης δόθηκαν Έπαινοι στα σχολεία: Γυμνάσιο Άστρους Αρκαδίας, Σύγχρονη Σχολή Αυγουλέα, 15ο Δημοτικό Σχολείο Ρεθύμνου και Μουσικό Σχολείο Καλαμάτας.

Το 2014, το Γυμνάσιο Εγνατίας έλαβε μέρος στον Διεθνή Διαγωνισμό του Δικτύου. Το βίντεο που παράχθηκε κέρδισε τη 2η θέση στην κατηγορία βίντεο 11-14 ετών. Θέμα του: «Κορώνεια: μια ζωντανή είδηση για μια νεκρή λίμνη». Τι μας είπαν τα παιδιά:

«...Θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η προσπάθειά μας έγινε χωρίς να υπάρχει στο σχολείο μας σύγχρονο εργαστήριο πληροφορικής, φωτογραφική μηχανή και βιντεοκάμερα του σχολείου, χωρίς ουσιαστικά τη δυνατότητα να κάνουμε απογευματινές συναντήσεις (μαθητές από διαφορετικά χωριά και χωρίς μέσα μαζικής μεταφοράς τις απογευματινές ώρες), χωρίς να έχουν σύνδεση στο διαδίκτυο από το σπίτι τους πολλοί από τους μαθητές μας, αλλά με πολλή δουλειά, ακόμη περισσότερο ενθουσιασμό και πολύ καλή οργάνωση των ομάδων και συνεργασία των υπευθύνων εκπαιδευτικών.

Ως προς την αξιολόγηση του Προγράμματος, αφήνουμε –ενδεικτικά– να μιλήσουν κάποιοι μαθητές που συμμετείχαν:

“Το να παίρνω συνέντευξη ήταν φανταστικό! Έμαθα πολλά πράγματα για την εποχή εκείνη, την εποχή που η Κορώνεια ήταν ζωντανή”.

“Μου άρεσε πολύ να ακούω πώς ήταν η λίμνη παλιά αλλά νιώθω και θυμό για αυτούς που την κατέστρεψαν! Που δεν προσπά-



θησαν να τη σώσουν! Είναι κρίμα...”

“Γιατί; Είδατε πώς την καταντήσατε; Δεν ντρέπεστε; Εγώ θα ντρεπόμουν στη θέση σας!”

“Όταν έπαιρνα συνέντευξη από αυτούς τους ανθρώπους, ένιωθα συγκίνηση γιατί έχουν ακόμη μέσα στην καρδιά τους τη λίμνη...”

“Το να φωτογραφίζω μια λίμνη που στην ουσία δεν είναι λίμνη, το έκανα γιατί θέλω να μάθουν όλοι το λάθος που έγινα, το έγκλημα...”

“Η μουσική που επέλεξα για το βίντεο αντιστοιχεί ακριβώς στα συναισθήματά μας. Έντονη, δυνατή, με απότομες παύσεις... νομίζω ταίριαξε απόλυτα στις εικόνες”.

(Απόσπασμα από το άρθρο των μαθητών του Γυμνασίου Εγνατίας, π. «η φύση», τεύχος 146).

Και τώρα μετακινούμαστε στη Βόρεια Ελλάδα. Την 1η θέση στο Διεθνή Διαγωνισμό του 2015, στην ηλικιακή κατηγορία άρθρου 15-18 ετών, κέρδισε η μαθήτρια Μαρία Πατρέλη από το ΓΕΛ Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης Ευόσμου Θεσσαλονίκης, με το άρθρο της με τίτλο «Community Gardens: a Solution for a healthy and profitable Life-Style».





Η Μαρία Πατρέλη από τον Εύοσμο Θεσσαλονίκης βιώνει την οικονομική κρίση όπως τα περισσότερα παιδιά της ηλικίας της και στο άρθρο της «Κοινοτικοί κήποι, μια λύση για έναν υγιή και αποδοτικό τρόπο ζωής» προτείνει λύσεις. Αναφέρει μεταξύ άλλων: «...Εν μέσω παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, η Ελλάδα είναι μια χώρα που έχει πληγεί βαθιά σε διάφορες πτυχές της καθημερινής ζωής, ιδίως στα αστικά κέντρα. Το κόστος ζωής έχει αυξηθεί σημαντικά και τα προϊόντα διατροφής έχουν γίνει πιο ακριβά απ' ό,τι στο παρελθόν. Οι άνθρωποι αγωνίζονται για έναν νέο κοινωνικο-οικονομικό μετασχηματισμό και πειραματίζονται με νέες ιδέες και δημιουργικές δράσεις. Οι Κοινοτικοί Κήποι φαίνεται να είναι η νέα τάση στην Ελλάδα, δεδομένου ότι προσφέρουν όχι μόνο μια οικονομική και οικολογική ανανέωση των πόλεων, αλλά και μια υγιή και ψυχική υποστήριξη στους ανθρώπους που εμπλέκονται ... Έχει παρατηρηθεί ότι κυρίως τα άτομα με χαμηλότερο εισόδημα παράγουν τρόφιμα σε σύγχρονα αστικά κέντρα, με ελάχιστη κατανάλωση ενέργειας και χαμηλότερο κόστος παραγωγής και μεταφοράς. Ωστόσο, ο αριθμός των ανθρώπων που εμπλέκονται φαίνεται να αυξάνεται, καθώς όλο και περισσότεροι θέλουν να ελέγξουν τι ακριβώς καταναλώνουν. Όταν κοιτάξετε στέγες κτιρίων, δομές παροχής σκιάς πάνω από χώρους στάθμευσης και κήπους, καταλαβαίνουμε ότι οι άνθρωποι προσπαθούν να αποκτήσουν τα βασικά οργανικά συστατικά για τα τρόφιμα,



για να εξοικονομήσουν χρήματα και ταυτόχρονα να συμβάλουν στην προσωπική πολεοδομία αναδιαμόρφωσης των πόλεων μας. Η αστική γεωργία παρουσιάζεται ως μία από μια σειρά από στρατηγικές για να βοηθήσει στην αντιμετώπιση τόσο της κρίσης, της παχυσαρκίας/διαβήτη, καθώς και τα θέματα της πρόσβασης των τροφίμων, την ασφάλεια και την πείνα...» (Απόσπασμα από το π. «η φύση», τεύχος 149).

Το βραβείο της Μαρίας είναι ένα αισιόδοξο μήνυμα όχι μόνο για την Ελλάδα αλλά και για όλους τους νέους ανθρώπους που αγωνίζονται σε όλο τον κόσμο για μια καλύτερη και δίκαιη κοινωνία.

### «Μην απελευθερώνεις δυνάμεις που δεν μπορείς να ελέγξεις»

Οι μαθητές από το 4ο Γυμνάσιο Πατρών, με την επίβλεψη της καθηγήτριάς τους κας Μαρίας Κανακίδη, έρχονται να μας επισημάνουν τα πορίσματα από την έρευνά τους στο εργοστάσιο Αμιαντίτ στο Δρέπανο Πατρών.

«Ο αμιάντος σαν υλικό φάνηκε από την παρθενική του εμφάνιση μέχρι και τις αρχές του 20ού αιώνα ιδανικός! Οι χρήσεις του έφτασαν τις 3.000 και χαρακτηρίστηκε ως μια από τις καλύτερες και πιο προσοδοφόρες πρώτες ύλες του εμπορίου. Τι είναι όμως ο αμιάντος; Ο αμιάντος είναι πρώτα από όλα ένα φυσικό υλικό που αποτελεί συνδυασμό ορυκτών με βάση το πυρίτιο και το μαγνήσιο σε ινώδη μορφή ...

Η αφορμή αυτής της εργασίας ήταν η ύπαρξουσα κατάσταση στο εργοστάσιο της Αμιαντίτ στο Δρέπανο Πατρών και συγκεκριμένα τα εγκαταλελειμμένα προϊόντα αμιάντου στον προαύλιο χώρο του και οι παράνομες και επικίνδυνες προσπάθειες μεταφοράς τους. Στο πλαίσιο της έρευνάς μας πήραμε συνέντευξη από την κυρία Καρέλλα, μέλος του εκπολιτιστικού συλλόγου της περιοχής. Τα στοιχεία που μας έδωσε είναι συγκλονιστικά. Ιδιαίτερη εντύπωση μας έκανε η στάση της πολιτείας και του κράτους. Από το 1969 μέχρι και το 1984 όλες οι εργασίες στο εργοστάσιο εκτελούνταν χωρίς καμιά προφύλαξη, με αποτέλεσμα στην πλειοψηφία τους οι εργαζόμενοι να μην υπερβαίνουν το 60ό έτος της ηλικίας τους...» (Απόσπασμα από το περιοδικό «το φυλλαράκι», τεύχος 11/2010).

Μια πληθώρα θεμάτων, μια πληθώρα προβληματισμών, επιτυχίες και διακρίσεις για πρωτεύοντα θέματα, σωστά γραμμένα από Νέους Δημοσιογράφους, με προοπτική να μας προσφέρουν αυτό που αναζητούμε στη σωστή ενημέρωσή!

**Αλέξια Νικηφοράκη**

Αντιπρόεδρος του ΔΣ της ΕΕΠΦ  
Υπεύθυνη Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων



## Ένα συναρπαστικό ταξίδι 25 χρόνων, η συνεργασία μου με την ΕΕΠΦ!

Η ΕΕΠΦ κλείνει φέτος τα 70 χρόνια λειτουργίας της και εγώ 25 χρόνια συνεργασίας μαζί της! Αν προσπαθήσω να κάνω ένα μικρό ταξίδι πίσω στον χρόνο θα θυμηθώ την πρώτη μας γνωριμία, τότε που ως καθηγήτρια στο Γυμνάσιο Βραχνηϊκών συμμετείχα για πρώτη φορά στο Δίκτυο «Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον».

Νέα και άπειρη εκπαιδευτικός είχα την τύχη να συμμετέχω στα ευρωπαϊκά σεμινάρια του Δικτύου, το 1996 στο Δουβλίνο της Ιρλανδίας και το 1997 στο Αάρχους της Δανίας. Γύρισα πλουσιότερη σε εμπειρίες, γνώσεις και ψηφιακές –άγνωστες για τους περισσότερους εκείνη την εποχή– δεξιότητες. Επέστρεψα και συνδέσα –ανήκουστο για τα χρόνια εκείνα– τους μαθητές του σχολείου μου, ως νέους δημοσιογράφους, με Ευρωπαίους συμμαθητές τους μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου!

Και τα χρόνια κύλησαν και η συνεργασία μας εξελισσόταν ολοένα και περισσότερο. Συμμετείχα πια στη Συντονιστική Επιτροπή του Δικτύου «Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον» και από το 2013 έχω τη χαρά να είμαι πρόεδρος της. Σε άριστο κλίμα συνεργασίας προγραμματίζουμε τις δράσεις του Δικτύου, οργανώνουμε σεμινάρια, διαγωνισμούς για το καλύτερο άρθρο, φωτογραφία ή βίντεο με περιβαλλοντικό περιεχόμενο, συζητούμε και ανταλλάσσουμε απόψεις σε θέματα που αφορούν τη λειτουργία και ανάπτυξη του Δικτύου. Εκπροσώπησα την ΕΕΠΦ σε ετήσιες συναντήσεις εθνικών χειριστών των Νέων Δημοσιογράφων για το Περιβάλλον το 2014 στο Μαρόκο, το 2016 στη Γλασκώβη και το 2017 στην Πορτογαλία, παρουσιάζοντας πάντα το καλό παράδειγμα του συντονισμού και της διάδοσης του Προγράμματος «Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον στην Ελλάδα».

Έχω να θυμηθώ ανοιχτές και ελεύθερες εμπειρίες μάθησης, συγκλονιστικές στιγμές συνεργασίας και δημιουργικότητας με τα μέλη της Εταιρίας, εκατοντάδες άρθρα, βίντεο και φωτογραφίες μαθητών από όλη τη χώρα, που χάρη στη συμμετοχή τους στο Δίκτυο άνοιξαν τα φτερά τους και βρήκαν ένα πρόσφορο βήμα για να δημοσιοποιήσουν τα έργα τους, τις πρωτοβουλίες και τις δράσεις τους. Η συνεργασία μου με την ΕΕΠΦ είναι εξαιρετική, αδιάλειπτη και ουσιαστική, με μοναδικό στόχο τη διάδοση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στους εκπαιδευτικούς και στους σημερινούς/ές μαθητές/μαθήτριες και αυριανούς πολίτες.

Δεν μπορώ να μην αναφερθώ και στα άλλα τέσσερα Δίκτυα που συντονίζει η ΕΕΠΦ, καθένα από τα οποία έχει την ιδιαίτερη αξία του. Με το εξαιρετικό και διαρκώς ανανεωμένο εκπαιδευτικό τους υλικό, τα μοντέρνα εργαλεία επικοινωνίας που χρησιμοποιούν, τα σεμινάρια επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών και τις εκδηλώσεις βράβευσης των σχολείων που κάθε φορά διακρίνονται, προσφέρουν σημαντικό έργο στην ενδυνάμωση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης των μαθητών όλης της χώρας.

Εύχομαι να συνεχίσει το σημαντικό της έργο και να εξακολουθεί να παίζει έναν ουσιαστικό ρόλο για την εδραίωση της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και τα επόμενα χρόνια. Ελπίζω να συνεχιστεί η γόνιμη αυτή παρουσία της στα εκπαιδευτικά περιβαλλοντικά δρώμενα με δραστηριότητες, ενέργειες και δράσεις, να μεγαλώσει και να καρποφορήσει νέους καρπούς αναδεικνύοντας την αξία της προσπάθειάς της!

**Ιωάννα Παπαϊωάννου**

*Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης  
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αχαΐας*



## Με καθαρή ματιά για την προστασία του περιβάλλοντος

Καλός δημοσιογράφος είναι αυτός, που παρατηρεί και καταγράφει με καθαρή ματιά αυτά που συμβαίνουν γύρω του, μπροστά στα μάτια του αλλά και πίσω από τις εντυπώσεις των γεγονότων, θυμώνει μέσα του και θέλει να αλλάξει τα κακώς κείμενα, αναδεικνύοντας με το λόγο και την πένα του λύσεις και καλά παραδείγματα, καταφέροντας με το έργο του να είναι και ο ίδιος καλό παράδειγμα. Όλα τα παιδιά λοιπόν, από τις πρώτες μέχρι τις τελευταίες τάξεις της εκπαίδευσης μπορούν να γίνουν καλοί δημοσιογράφοι, γιατί ως νέοι άνθρωποι διαθέτουν όλα αυτά τα βασικά στοιχεία, ως πρώτη ύλη. Και όλοι οι εκπαιδευτικοί που επιλέγουν να είναι πραγματικοί δάσκαλοι, ανοίγοντας νέους ορίζοντες στη γνώση και τη ζωή, είναι, πρώτα απ' όλα, φωτεινά παραδείγματα για τους μαθητές τους και την κοινωνία μας.

Συμμετέχοντας τα τελευταία πολλά χρόνια ως επαγγελματίας δημοσιογράφος, στο μεγάλο πανελλαδικό δίκτυο του διεθνούς Προγράμματος «Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον», στο πλαίσιο των δράσεων Οικολογικής Εκπαίδευσης της ΕΕ-ΠΦ, διαπιστώνω με μεγάλη χαρά και ικανοποίηση την υψηλή ποιότητα και αποτελεσματικότητα του προγράμματος, που υλοποιούν με πάθος και μεράκι οι άνθρωποι της ΕΕΠΦ. Νιώθω συγκίνηση και χαρά για τη συνεργασία μου με λαμπρούς εκπαιδευτικούς από κάθε γωνία της Ελλάδας και δυναμώνει η φλόγα της ελπίδας όλων μας, από τη δράση και το εξαιρετικό έργο των παιδιών που μπαίνουν στην περιπέτεια να ακολουθήσουν και να αναδείξουν τις αξίες της έντιμης ενημέρωσης και της προστασίας του περιβάλλοντος. Δεν θα γίνουν όλα τα παιδιά δημοσιογράφοι ούτε όλοι οι εκπαιδευτικοί «αρχισυντάκτες». Από αυτή την εμπειρία μας όμως γινόμεστε όλοι καλύτεροι πολίτες και καλύτεροι άνθρωποι.

**Αργύρης Δεμερτζής**

Δημοσιογράφος, μέλος της ΕΣΗΕΑ, Υπεύθυνος ECOPRESS



## Ενημέρωση/πληροφόρηση και Περιβαλλοντική εκπαίδευση

Βασική αρχή του δικαίου του περιβάλλοντος είναι η αρχή της ενημέρωσης και της πληροφόρησης. Παράλληλα, ως βασικό μέσο υλοποίησης των οποίων προτεινόμενων να αναληφθούν περιβαλλοντικών μέτρων αναγνωρίζεται ότι αποτελεί η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, ως βασικό συστατικό στοιχείο της ευρύτερης αναπτυξιακής εκπαίδευσης. Είναι, επομένως, γεγονός ότι οι δύο αυτοί αποφασιστικοί παράγοντες προώθησης της ευρύτερης περιβαλλοντικής επιστήμης βρίσκονται ως αλληλένδετοι και αλληλοσυμπληρούμενοι. Στόχος τους η ευαισθητοποίηση του κοινού, το οποίο όμως θα πρέπει να είναι και κατάλληλα εκπαιδευμένο για τα πάσης φύσεως περιβαλλοντικά προβλήματα, ώστε να εξασφαλίζεται κατά το δυνατόν η συμμετοχή του στην αντιμετώπισή τους. Μια συμμετοχή η οποία θα πρέπει να βασίζεται στη συνεργασία και τη συναίνεση ανάμεσα στα άτομα και τους φορείς με στόχο την απόρροια εφαρμογή των οποίων περιβαλλοντικών μέτρων. Στον τομέα αυτόν η ΕΕΠΦ έχει να επιδείξει ένα σημαντικό μέχρι σήμερα έργο, προσφέροντας τη δυνατότητα στο ευρύ κοινό να πληροφορείται έγκαιρα και έγκριτα, ότι αφορά στα περιβαλλοντικά ζητήματα, σε συνδυασμό και με την εκπαίδευση και κατάρτιση κυρίως των νέων αλλά και πολλών άλλων διακριτών ομάδων της κοινωνίας.

**Γρηγόρης Ι. Τσάλτας**

Ομότιμος καθηγητής διεθνούς δικαίου και πρώην πρόεδρος του Παντείου Παν/μίου





# Οι Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου

Το 1999, η ΕΕΠΦ σχεδίασε και ξεκίνησε το Πρόγραμμα «Οι Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου». Το Πρόγραμμα αυτό εγκρίθηκε ως Εθνικό Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης το 2006 από το Υπουργείο Παιδείας (τελευταία απόφαση ΥΠΠΑΙΘ, αρ. πρωτ. Φ7/ΕΠ/162189/177350/Δ7/30-12-2020) με συντονιστή το 2ο Περιφερειακό Κέντρο Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού (ΠΕ.Κ.Ε.Σ.) Αττικής και με εννεαμελή Συντονιστική Επιτροπή, που απαρτίζεται από συντονιστές εκπαίδευσης για την Αειφορία, υπεύθυνους ΠΙΕ, ΚΠΕ, μάχιμους εκπαιδευτικούς και στελέχη της ΕΕΠΦ.

Το Δίκτυο απευθύνεται σε σχολεία Α'/θμιας και Β'/θμιας Εκπαίδευσης, καθώς επίσης και σε φορείς και πολίτες που επιθυμούν να προστατεύσουν τα μικρά καταφύγια ζωής στη γειτονιά τους. Οι μαθητές υιοθετούν πράσινες γωνιές της περιοχής τους και ευαισθητοποιούνται μαθαίνοντας για την πανίδα και χλωρίδα του αστικού περιβάλλοντος.

Σκοπός είναι η ανάδειξη των «πράσινων γωνιών» μέσα από την παρατήρηση των φυτών, των ζώων και των πετρωμάτων και την ανακάλυψη των αλληλεπιδράσεών τους και του ρόλου τους στα οικοσυστήματα. Με τη βοήθεια επιστημονικά έγκυρου εκπαιδευτικού υλικού, καθώς και με μια σειρά από προτεινόμενες δραστηριότητες, οι περιβαλλοντικές ομάδες και όμιλοι που υλοποιούν το Πρόγραμμα υιοθετούν, εξερευνούν και προστατεύουν την «πράσινη γωνιά» τους. Παράλληλα, επιδιώκουν

συνεργασία με την Υπηρεσία Πράσινου του δήμου τους και άλλους σχετικούς φορείς, π.χ. τη Δασική Υπηρεσία. Οι περιβαλλοντικές ομάδες παρουσιάζουν κάθε χρόνο τα αποτελέσματα της δράσης τους. Οι καλύτερες βραβεύονται και παρουσιάζονται στο διαδίκτυο.

Τις τελευταίες σχολικές χρονιές συμμετέχουν κάθε έτος στο Δίκτυο 40 σχολεία.

## 22 χρόνια υποστήριξης εκπαιδευτικών και μαθητών - δράσεις, σεμινάρια, διαγωνισμοί, βραβεύσεις

Σταχυολογώντας μερικές από τις δράσεις μας:

**2021.** Διαδιδυακτικό επιμορφωτικό βιωματικό σεμινάριο για εκπαιδευτικούς με θέμα «Σχεδιάζοντας την Πράσινη Διαδρομή-1 στην πόλη μου, με αξιοποίηση εκπαιδευτικών εργαλείων» και σκοπό του τη γνωριμία και ευαισθητοποίηση για τις πράσινες γωνιές στην πόλη μας με την αξιοποίηση εκπαιδευτικών ψηφιακών εργαλείων, αναδεικνύοντας την περιβαλλοντική, κοινωνικο-οικονομική και πολιτιστική διάστασή τους στο πλαίσιο της Εκπαίδευσης για το Περιβάλλον και την Αειφορία.

**2021.** Διαδιδυακτικό σεμινάριο με θέμα «Η φωτοϊστορία, ένα εκπαιδευτικό εργαλείο προσέγγισης θεμάτων για το περιβάλλον και την αειφορία» και στόχο την οικείωση των εκπαιδευτικών με τη δημιουργία «φωτοϊστοριών» στην ανάδειξη περιβαλλοντικών ζητημάτων μέσα από την προβλη-





ματική του σχεδίου εργασίας, τη διερεύνηση του θέματος, τη φωτογραφική διαδικασία και τη σύνθεση λόγου-εικόνας ως μορφών πρόσληψης περιβαλλοντικών ζητημάτων, για εκπαιδευτικούς Α΄/θμιας και Β΄/θμιας Εκπ/σης.

**2021.** Διαγωνισμός «Φωτοϊστορίες για το περιβάλλον και την αειφορία», στον οποίο καλούνται μαθητές και εκπαιδευτικοί Α΄/θμιας και Β΄/θμιας Εκπαίδευσης να αναδείξουν ένα συγκεκριμένο θέμα/ζήτημα της γειτονιάς, της τοπικής κοινωνίας, μέσα από μια σειρά φωτογραφιών, ακολουθώντας συγκεκριμένα κριτήρια.

**2018.** Σεμινάριο με Βιωματικό Εργαστήριο για εκπαιδευτικούς με θέμα «Πράσινες αξίες πρασινές γωνιές της γειτονιάς μου» για την ανάδειξη των αξιών της Εκπαίδευσης για την Αειφορία με κριτήριο την ποιότητα ζωής, τη διασφάλιση της υγείας και την οικολογική ισορροπία.

**2018.** Εκδήλωση βράβευσης των σχολικών μονάδων, μαθητών και εκπαιδευτικών του Δικτύου που υλοποίησαν με ιδιαίτερη επιτυχία δράσεις στο πλαίσιο του Δικτύου τις σχολικές χρονιές 2011-2018. Μαθητές και εκπαιδευτικοί, εκπρόσωποι των βραβευμένων σχολείων παρουσίασαν τις δράσεις τους με δρώμενο, βίντεο ή power point. Μαθητές και δάσκαλοι από το Μουσικό Γυμνάσιο Ιλίου έντυσαν μουσικά την εκδήλωση, στην αίθουσα «Άρης Γαρουφαλής» του Ωδείου Αθηνών.

**2018.** Βιωματικό δημιουργικό εργαστήριο την ίδια ημέρα και στον ίδιο χώρο με τη βράβευση «Γλάστρες διαφορετικές για τις Πράσινες Γωνιές».

**2015.** Σεμινάριο για εκπαιδευτικούς Α΄/βάθμιας Εκπαίδευσης με θέμα «Συλλέγω εμπειρίες». Γνωριμία με το περιβαλλοντικό Δίκτυο Οι Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου της ΕΕΠΦ και με το



Εκπαιδευτικό υλικό του Κέντρου Επισκεπτών του Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος.

**2010.** Εκδήλωση βράβευσης των σχολείων και των εκπαιδευτικών του Δικτύου που υλοποίησαν με ιδιαίτερη επιτυχία δράσεις στο πλαίσιο του Δικτύου τις σχολικές χρονιές 2007-2008 και 2008-2009, στο 3ο ΔΣ Ζωγράφου.

### Εκπαιδευτικό υλικό

**2019.** Φρύγανα, Μακί, Ξερολιθιές, Φυσικοί Φράχτες, Πράσινα Ρέματα.

Εκπαιδευτικό υλικό που έχει στόχο να ευαισθητοποιήσει, να ενημερώσει και να διεγείρει το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών για την οικολογική αξία και τη συμβολή των πράσινων γωνιών στην ποιότητα ζωής του ανθρώπου, στη διατήρηση της ζωής και στη βιοποικιλότητα. Μέσα από τις δραστηριότητες οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να εργαστούν ενεργά, βιωματικά, σε ομάδες, να εκφράσουν τα συναισθήματά τους, τις εμπειρίες τους, να επικοινωνήσουν μεταξύ τους, με ειδικούς και με φορείς, να οργανώσουν και να διεξαγάγουν έρευνα πεδίου, να δημιουργήσουν τον δικό τους συλλογικό έργο, να συνθέσουν προτάσεις για τη διατήρηση των πράσινων γωνιών της γειτονιάς τους και να ευαισθητοποιήσουν με τη σειρά τους την τοπική κοινωνία.

**2014.** Στη γειτονιά των αρωματικών και αρτυματικών φυτών.

Το υλικό απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς Α΄/θμιας και Β΄/θμιας Εκπαίδευσης και περιλαμβάνει προτάσεις για δραστηριότητες τόσο στον σχολικό χώρο όσο στο πεδίο.

**2009.** Φυτά, γιατρεία, χαρά του νου και του κορμιού.

Το βιβλίο αυτό παρουσιάζει μερικά πολύ γνωστά φυτά της Ελλάδας ως αρτυματικά και αρωματικά και με φαρμακευτικές ιδιότητες. Φυτά που ανακαλούν αρώματα, γεύσεις, αναμνήσεις και συνδέονται με την ελληνική παράδοση, τους μύθους, τα τραγούδια, τη θρησκεία και την ελληνική κουζίνα.

**2002.** Βιβλίο Δραστηριοτήτων

Εκπαιδευτικό υλικό με δραστηριότητες που απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς της Α΄/βάθμιας και Β΄/βάθμιας Εκπαίδευσης, με σκοπό την προστασία των βιοτόπων και τη σημασία τους για τη ζωή μας.

Αφίσα Δικτύου φιλοτεχνημένη με μήνυμα.

**Χριστίνα Παναζήση**

Πρόεδρος της Σ.Ε. του Εθνικού Θεματικού Δικτύου ΠΕ  
«Οι Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου»

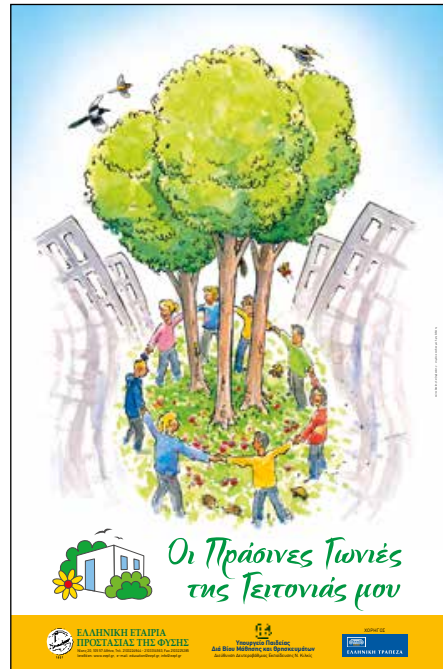
## Στην πρωτοπορία για την προστασία της ελληνικής φύσης

Εύχομαι η ΕΕΠΦ να συνεχίσει για άλλα 70, τουλάχιστον, χρόνια να βρίσκεται μεταξύ των πρωτοπόρων στην προστασία της Ελληνικής Φύσης! Η πρώτη επαφή μου με την αγαπημένη μας Εταιρία ήταν ακριβώς στα μισά της χρόνια, όταν, ως φοιτητής του Βιολογικού Τμήματος επί προεδρίας του καθηγητή μου Β. Κιόρτση, πήγα στα γραφεία για να γραφτώ μέλος και συνάντησα τον αειμνηστο Βύρωνα Αντίπα. Όλα αυτά τα χρόνια διατηρώ στενούς δεσμούς και έχω τη χαρά, την τελευταία πενταετία, να συμμετέχω στη συντονιστική επιτροπή του Δικτύου Πράσινες Γωνιές. Από τη συνεργασία μου στις δράσεις της ΕΕΠΦ θα ξεχώριζα οπωσδήποτε μια βιωματική δράση πεδίου: την πεζοπορική εκδρομή στην Πάρνηθα του Δικτύου «Μαθαίνω για τα Δάση» τον Απρίλιο του 2013, όταν η συντονιστική του επιτροπή μου έκανε την τιμή να μου προτείνει την οργάνωσή της. Από τις διανοητικές και συνεργατικές δράσεις, ξεχωριστή για μένα ήταν η συμμετοχή στη συγγραφή εκπαιδευτικού υλικού για το Δίκτυο των Πράσινων Γωνιών το 2019.

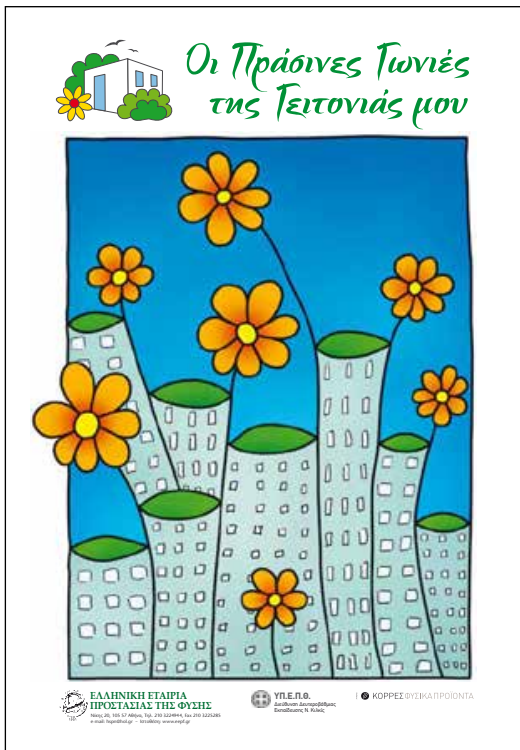
**Θεμιστοκλής Σμπαρούνης**

Βιολόγος, MSc Οικολογίας

Υπεύθ. του Κ.Π.Ε. Αργυρούπολης



## Η ΕΕΠΦ - μια παλιά γνώριμος, μια σχέση ζωής



Ήταν στα μέσα της δεκαετίας του '80 όταν πρωτοδιόριστη καθηγήτρια βιολογίας τότε, ξεκίνησα τον σχεδιασμό και την υλοποίηση περιβαλλοντικών εκπαιδευτικών δράσεων και δραστηριοτήτων στο σχολείο όπου υπηρετούσα. Αναζητούσα εκδόσεις και περιοδικά οικολογικού περιεχομένου – χωρίς ίντερνετ– για να κάνω συνδρομητή το σχολείο και ξεχώρισα, ανάμεσα σε άλλα, τη «φύση», το περιοδικό της ΕΕΠΦ. Επικοινωνήσα τηλεφωνικά και είχα την τύχη να συνομιλήσω με την κα Αλίκη Βαβούρη, σημαντικό στέλεχος της Εταιρίας. Αμέσως διέκρινα το ευγενικό πάθος της για τη διάδοση του έργου της Εταιρίας στο πλαίσιο της ευαισθητοποίησης του κόσμου και ιδιαίτερα των νέων.

Η «φύση» ήταν για εμάς, εκπαιδευτικούς και μαθητές, το δεύτερο σχολείο, από το οποίο αντλούσαμε υλικό, πηγές, υπέροχες φωτογραφίες φύσης, δράσεις.

Άρχισε, λοιπόν, αυτή η σχέση σιγά-σιγά και από κάθε θέση μου –ως Υπ. Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, ως Σχολική Σύμβουλος Φυσικών Επιστημών, ως Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου Εκπαίδευσης για την Αειφορία– να εξελίσσεται σε σχέση ζωής.

**Χριστίνα Παπαζήση**

Συντονίστρια Εκπ/κού Έργου

Εκπαίδευσης για την Αειφορία, 2ο Π.Ε.Κ.Ε.Σ. Αττικής



# Φύση χωρίς Σκουπίδια

Το Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης - Δίκτυο ΠΕ «Φύση χωρίς Σκουπίδια» έχει ως σκοπό την ευαισθητοποίηση και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση μαθητών, νέων και ενηλίκων γύρω από την αειφορία, τη διαχείριση των φυσικών πόρων, τη μείωση των αποβλήτων, την κυκλική οικονομία. Η ευαισθητοποίηση για το περιβάλλον, η συνεργασία, η εθελοντική προσφορά, η κοινή δράση εθελοντών, φορέων και αρχών αποτελούν βασικούς πυλώνες του «Φύση χωρίς Σκουπίδια».

Το Δίκτυο είναι εγκεκριμένο από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων από το 2006. Απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς και μαθητές Α'/θμιας και Β'/θμιας Εκπαίδευσης. Έχει οργανωθεί από ομάδα εθελοντών-συνεργατών της ΕΕΠΦ. Συντο-

νίζεται από την ΕΕΠΦ, η οποία, για τη λειτουργία του, συνεργάζεται με Διεύθυνση Α'/βάθμιας ή Β'/θμιας Εκπ/σης. Στη Συντονιστική Επιτροπή του Δικτύου συμμετέχουν εκπαιδευτικοί, στελέχη του ΥΠΑΙΘ, καθώς και εκπρόσωποι της ΕΕΠΦ. Περιλαμβάνει εκπαίδευση και σύνολο δράσεων σε ετήσια διδακτική περίοδο με σκοπό τη βιωματική προσέγγιση της διαχείρισης των φυσικών πόρων, του σεβασμού στα αγαθά της Γης, του περιορισμού της σπατάλης υλικών, της μείωσης των αποβλήτων.

**Βασικοί άξονες του Φύση χωρίς Σκουπίδια**  
**Μείωση, ανακύκλωση, επαναχρησιμοποίηση υλικών και αντικειμένων, κυκλική οικονομία.** Έμφαση στη διαβίωση που στηρίζεται στην υπευθυνότητα της χρήσης των πόρων και στις ανθρώπινες αξίες.

Οι βασικές θεματικές ενότητες στις οποίες επικεντρώνονται οι δράσεις των εθελοντικών ομάδων μαθητών και πολιτών –επιλέγοντας τμήμα ή και το σύνολο αυτών– είναι:

- Δράσεις ευαισθητοποίησης της σχολικής κοινότητας και της τοπικής κοινωνίας σε σχέση με τη σωστή διαχείριση και τη μείωση της σπατάλης των φυσικών πόρων.
- Εντοπισμός, υιοθεσία, καθαρισμός φυσικού χώρου που επιβαρύνεται με απορρίμματα.
- Δράσεις για την απομάκρυνση των σκουπιδιών από περιοχές ανεξέλεγκτης ρύψης.
- Δράσεις για την προστασία χώρων (τοποθέτηση πινακίδων, παραγωγή υλικού ευαισθητοποίησης και προώθησή του στο σχολείο και την τοπική κοινωνία κ.ά.).
- Κομποστοποίηση: παραγωγή λιπάσματος από οργανικά απορρίμματα.
- Επαναχρησιμοποίηση, αναβάθμιση υλικών και αντικειμένων, κυκλική οικονομία.
- «Άλλοι πετούν, άλλοι πεινούν». Έμφαση στις ανθρώπινες αξίες και το περιβάλλον. Ανάληψη πρωτοβουλιών σε σχέση με το δικαίωμα όλων των παιδιών στην εκπαίδευση, στην υγεία, στην αξιοπρεπή διαβίωση.



## 25 χρόνια δράσεων

Το Δίκτυο Φύση χωρίς Σκουπίδια φέτος συμπληρώνει 25 χρόνια (1996-2021). Μερικές από τις πιο σημαντικές δράσεις-σταθμούς αναφέρονται πιο κάτω:

- 1996 Με τη βοήθεια μιας ομάδας εθελοντών συνεργατών της ΕΕΠΦ, ξεκινά ως Πρόγραμμα περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης το Φύση Χωρίς Σκουπίδια, που αποσκοπεί όχι μόνο στο μάζεμα των σκουπιδιών αλλά, κυρίως, στην ευαισθητοποίηση του Έλληνα για ένα καθαρό, νοικοκυρεμένο περιβάλλον.
- 2006 Εγκρίνεται από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων ως Εθνικό Δίκτυο Π.Ε. για μαθητές/μαθήτριες Α'/θμιας και Β'/θμιας Εκπαίδευσης και αποκτά νέα διάσταση. 1ο Πανελλήνιο Μαθητικό Συνέδριο: «Τα σκουπίδια αν μειώσουμε, τη φύση θα γλιτώσουμε»  
Εκδήλωση βράβευσης σχολικών ομάδων του δικτύου Φύση χωρίς Σκουπίδια
- 2007 Πανελλήνιος Διαγωνισμός Πάνινης Τσάντας Πανελλήνιο Συνέδριο Διαχείρισης Απορριμμάτων
- 2008 2ο Πανελλήνιο Μαθητικό Συνέδριο: «Καθαρές, ζωντανές, προστατευμένες ελληνικές ακτές. Όποιος επιθυμεί καθαρές ακτές φροντίζει πάντοτε γι' αυτές»
- 2009 Πανελλήνια Εκστρατεία «Άλλοι πεινούν άλλοι πετούν». Προστίθεται η θεματική ενότητα «Ανθρώπινες αξίες». Σεμινάριο εκπαιδευτικών «Άλλοι πετούν άλλοι πεινούν»  
Χτίζεται πέτρινο σχολείο στη Ναμίμπια.
- 2010 Τελετή σύνδεσης 14 ελληνικών σχολείων με 2 σχολεία της Ναμίμπια  
Τελετή βράβευσης σχολικών ομάδων του Φύση χωρίς Σκουπίδια
- 2011 3ο Πανελλήνιο Μαθητικό Συνέδριο «Ανθρώπινες αξίες και περιβάλλον – Άλλοι πετούν άλλοι πεινούν»  
Σεμινάριο εκπαιδευτικών για τις ανθρώπινες αξίες και το περιβάλλον
- 2012 Πανελλήνια εκστρατεία «Άλλοι πετούν άλλοι πεινούν. Μένουμε Ελλάδα»  
Εκδήλωση ευαισθητοποίησης με θέμα: «Ανθρώπινες αξίες και περιβάλλον»
- 2013 Σεμινάριο «Επαναχρησιμοποίηση υλικών: Δημιουργίες από ανακυκλώσιμα/“άχρηστα” υλικά, τέχνη από σκουπίδια»  
Έκθεση δημιουργιών από ανακυκλώσιμα/“άχρηστα» υλικά – Τέχνη από σκουπίδια με βιωματικά εργαστήρια
- 2015 Σεμινάριο εκπαιδευτικών με βιωματικά εργαστήρια με θέμα «Μουσικά Παραμύθια από “σκουπίδια”».
- 2016 4ο Πανελλήνιο Μαθητικό Συνέδριο «Η μουσική των παλιών μετάλλων»  
Εκδήλωση βράβευσης εκπαιδευτικών και σχολικών ομάδων  
Εκπαιδευτικό σεμινάριο με βιωματικά εργαστήρια «Διγότερα σκουπίδια. Από τη θεωρία στην πράξη. Επιτυχημένες πρακτικές σχολικών ομάδων».
- 2017 1ος Πανελλήνιος Διαγωνισμός Συγγραφής Περιβαλλοντικής Ιστορίας «Τα “σκουπίδια” γράφουν ιστορία»  
Επιμορφωτική ημερίδα με θέμα «Ιδέες και δράσεις για φύση χωρίς σκουπίδια αλλά... με ανθρώπινες αξίες»
- 2018 2ος Πανελλήνιος Διαγωνισμός Συγγραφής Περιβαλλοντικής Ιστορίας «Το μέταλλο ποτέ δεν παύει να ζει, περιμένει να του δώσεις μια νέα μορφή»
- 2019 Δημιουργία Δανειστικής Εκπαιδευτικής Βαλίτσας «Μια βαλίτσα κύκλους κάνει»
- 2021 Διαδικτυακό Επιμορφωτικό Σεμινάριο «Από την ανακύκλωση στην κυκλική οικονομία»

*Μαρία Ρουσομουστακάκη*



## Επικοινωνία, ενσυναίσθηση και κοινή ευθύνη

Με αφορμή τα 70 χρόνια της ΕΕΠΦ, έρχεται κάποια στιγμή που στρέφεις το βλέμμα προς τα πίσω. Ας προσδιορίσω και εγώ μια ημερομηνία- ορόσημο, για να πάω στο 2012. Με την πολύ αγαπημένη μου φίλη και συνάδελφο Σμαράγδα Βασιλοπούλου που ήταν τότε Αναπληρώτρια Υπεύθυνη του ΚΠΕ Δραπετσώνας και μέλος της συντονιστικής επιτροπής του δικτύου της ΕΕΠΦ «Φύση χωρίς σκουπίδια» σχεδιάσαμε ένα βιωματικό εργαστήριο

για τις αρχές της αειφορίας μέσα από καθημερινές πρακτικές. Το υλοποιήσαμε στο πλαίσιο της Εκδήλωσης που έκανε η ΕΕΠΦ με θέμα: «Ανθρώπινες Αξίες και Περιβάλλον». Δεν θα πω για τους αφοσιωμένους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στα εργαστήρια με πολύ αγάπη αφιερώνοντας όλο το Σάββατο τους. Θα πω ότι εάν υπήρχαν αξίες που αναδύθηκαν από τα εργαστήρια και τις εισηγήσεις της εκδήλωσης, αυτές θα ήταν η επικοινωνία, η ενσυναίσθηση και η κοινή ευθύνη. Έκτοτε, είναι για μένα ένα ταξίδι. Ένα ταξίδι στη συνεργασία, τη δημιουργικότητα και τη φιλία.

**Δρ Σταυρούλα Τριανταφύλλου**

*Υπεύθυνη ΚΠΕ Δραπετσώνας, Πρόεδρος του Δικτύου της ΕΕΠΦ «Φύση Χωρίς Σκουπίδια»*

## **Ένωσα μέλος μιας μεγάλης οικογένειας για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση**

Το να είναι κανείς ο μόνος/η μόνη σε ένα σχολείο που ασχολείται με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση από αγάπη και έγνοια για το περιβάλλον είναι ένας δύσκολος και μοναχικός δρόμος. Ένωθα συνεχώς την ανάγκη να έρθω σε επαφή με συναδέλφους, με ανθρώπους που είχαν το ίδιο μεράκι και να μοιραστούμε ιδέες, τρόπους και πρακτικές. Αυτό συνάντησα όταν ήρθα σε επαφή με την ΕΕΠΦ μέσω των υπεύθυνων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης την εποχή εκείνη, και αναφέρομαι σε μια συνεργασία που κρατά πάνω από δεκαπέντε χρόνια.

Βρήκα πολύ μεγάλη υποστήριξη, ένιωσα μέλος μιας μεγάλης οικογένειας, όχι μόνο για το υλικό που ήταν και είναι διαθέσιμο και προσιτό για όλες τις τάξεις, αλλά και για την ηθική υποστήριξη, τα σεμινάρια, τις ευκαιρίες για συμμετοχή των μαθητών/τριών σε δράσεις, όπως αναδασώσεις, βραβεύσεις, συνεργασίες με τοπικούς αλλά και υπερεθνικούς φορείς, παραστάσεις και επικοινωνία με άλλα σχολεία. Με αφορμή τη συμπλήρωση των 70 χρόνων δράσεων της ΕΕΠΦ εύχομαι η υπέροχη αυτή συνεργασία να συνεχιστεί για πολλά χρόνια.

**Αγγελική Τζιατζιά**

*Εκπαιδευτικός, 1ο Δημ. Σχολείο Ηρακλείου Αττικής, μέλος της ΣΕ του Δικτύου «Φύση χωρίς Σκουπίδια»*

## **Περιβαλλοντική Εκπαίδευση με αντίκτυπο στην τοπική κοινωνία**

Η συνεργασία με την ΕΕΠΦ άρχισε το 2001 στο Δημοτικό Σχολείο Χιλιομοδίου Κορινθίας και μέχρι σήμερα εξακολουθεί να είναι ένα πολύ ωραίο ταξίδι! Ξεκινήσαμε με το διεθνές Δίκτυο «Οικολογικά Σχολεία» αλλά γρήγορα γίναμε μέλη και στα άλλα Δίκτυα. Η μεγάλη επιτυχία των προγραμμάτων οφείλεται αφενός στην πολύ καλή συνεργασία με τη ΕΕΠΦ και τη συμμετοχή μας στα επιμορφωτικά σεμινάρια, στα μαθητικά συνέδρια, στις εκδηλώσεις βράβευσης, αλλά και στην απόφαση της περιβαλλοντικής ομάδας να συνεχίζει όλα τα προγράμματα κάθε χρόνο, εξοικονομώντας φυσικούς πόρους. Οι μαθητές, μέσα από τα προγράμματα, ευαισθητοποιήσαν και κατάφεραν να ενεργοποιήσουν τους γονείς σε προσωπικό επίπεδο και τους παρότρυναν σε κοινές δράσεις. Επίσης, συνεργάστηκαν με τον δήμο, με εταιρίες ανακύκλωσης υλικών, με Ρομά και κατάφεραν να υλοποιούν πρόγραμμα ανακύκλωσης με συμμετοχή των κατοίκων.

Η ανακύκλωση υλικών και η γενικά η διαχείριση των απορριμμάτων στο σχολείο με διαλογή στην πηγή είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση των απορριμμάτων, την επαναχρησιμοποίηση υλικών και συνέβαλε στη διαμόρφωση καθαρών, όμορφων τάξεων και προαυλίου. Το οικονομικό όφελος από την ανακύκλωση αλουμινίου, χαρτιού και πλαστικού βοήθησε στην ανάπλαση του χώρου της αυλής. Οι μαθητές, φυτεύοντας και περιποιούμενοι τον κήπο, ήρθαν σε επαφή με το φυσικό περιβάλλον και με βασικές περιβαλλοντικές έννοιες. Μέσα από τις αισθητικές παρεμβάσεις η αυλή του σχολείου έγινε χώρος ψυχαγωγίας και παιχνιδιού. Ο χώρος και ο χρόνος του διαλείμματος αξιοποιείται πλέον διαφορετικά από τα παιδιά, μέσα από δραστηριότητες και ομαδικά παιχνίδια.

Το σημαντικότερο αποτέλεσμα από την εφαρμογή των περιβαλλοντικών προγραμμάτων ήταν ο αντίκτυπος στην τοπική κοινωνία. Ειδικότερα:

■ Λύθηκε το πρόβλημα του νερού της περιοχής, όταν έγινε γνωστό το αποτέλεσμα ανάλυσης δείγματος νερού στο Γενικό Χημείο του Κράτους από τις βρύσες του σχολείου. Εκεί ανακάλυψαν πως είναι μολυσμένο με νιτρικά άλατα. Ο δήμος υιοθέτησε τις προτάσεις της περιβαλλοντικής ομάδας, η γεώτρηση σφραγίστηκε και το πρόβλημα αντιμετωπίστηκε.

■ Γονείς των μαθητών της περιβαλλοντικής ομάδας ίδρυσαν τον μη κερδοσκοπικό σύλλογο «SOSte το» που έχει σκοπό την εκπαίδευση των κατοίκων στην προστασία του δάσους σε επίπεδο πρόληψης και πυρόσβεσης.

**Γιώτα Σιόλα**

*Υποδιευθύντρια 4ου Δημ. Σχολείου Πετρούπολης, μέλος της ΣΕ του Δικτύου «Φύση χωρίς Σκουπίδια»*







Ελλάδα. Η χώρα της ποικιλότητας. Νίκος Πέτρου. Δεμένο 29x29cm, 372 σελ. Διατίθεται ξεχωριστά σε <b>ελληνική</b> και σε <b>αγγλική</b> έκδοση.	€60 (για τα μέλη €55)
Δαδιά, Νίκος Πέτρου	€12
Κερκίνι, Νίκος Πέτρου	€12
Χρώματα του Δάσους ΡΟΔΟΠΗ, Νίκος Πέτρου - Κώστας Βιδάκης, 342 σελ.	€60
Ορχιδέες Της Ελλάδας, Νίκος Πέτρου - Μαρία Πέτρου - Μάριος Γιαννακούλιας, 320 σελ.	€60
Φωτογραφίες της Δράμας και του υπέροχου κόσμου της, Άρης Θεοδωρίδης, Κώστας Βιδάκης, Νίκος Πέτρου, 240 σελ.	€45
Στα μονοπάτια της μέλισσας, Κυθηραϊκός Σύνδεσμος Αθηνών, 447 σελ.	€30
Όλυμπος 100 χρόνια. Πηνελόπη Ματσούκα, 123 σελ. Διατίθεται ξεχωριστά σε <b>ελληνική</b> και σε <b>αγγλική</b> έκδοση.	€25
Η Φυσική Κληρονομιά μας, Αξία - Προστασία, Πρακτικά Συνεδρίου και Λεύκωμα, 160 σελ.	€25
100 Ενδημικά φυτά της Ελλάδας, Σωτήρης Αλεξίου (στα αγγλικά)	€20
Οι προστατευόμενες περιοχές Natura 2000 στην Ελλάδα, Γιώργος Σφήκας, 200 σελ.	€25
Οδηγοί Πρεσπών, Εταιρία Προστασίας Πρεσπών, βιβλίο + 4 χάρτες	€22
Η ζωή στις ελληνικές θάλασσες και τη Μεσόγειο, 248 σελ.	€22
Στο Μεσολόγγι, με τα Πουλιά! Γιάννης Ρουσόπουλος, 192 σελ.	€15
Γεωλογική Κληρονομιά, Καλειδοσκόπιο, 102 σελ. + cd	€17
Τα φαναράκια του Αιγαίου, Σταμάτης Σκαμπαρδώνης, 52 σελ.	€12
Ο θησαυρός του Γιωργιού, Κώστας Μάγος, 47 σελ.	€15
Ανακαλύπτοντας την Πικροδάφνη (για μέλη της ΕΕΦΦ και δημότες Αγίου Δημητρίου ειδική τιμή €7)	€12
Ecotouristic Guide of Greece, George Sfikas & Grigoris Tsounis	€10
Flowers of Greece, George Sfikas	€10
Διατηρώντας τη φύση, διατηρείς τη ζωή, Βασικές έννοιες βιολογίας - οικολογίας, Μελετώ τα φυτά, Σπερματόφυτα, Μαρία Ρουσομουστακάκη, 56 σελ.	€6
Θεόφραστος της Ερεσού, Suzanne Amigues, 56 σελ.	€10



Εκτός από τα βιβλία, από τα γραφεία μας μπορείτε επίσης να προμηθευτείτε μια σειρά οικολογικών προϊόντων **γραφικής ύλης** για παιδιά και μεγάλους, **ευεχτήριες κάρτες** με εξαιρετες φωτογραφίες με θέμα πουλιά, πεταλούδες, φυτά και μανιτάρια (€5), καθώς και το σήμα της Εταιρίας, με το έμβλημα της, τον **Κρητικό Αίγαγο** (€5 απλό ή €10 σε σήμη).

# Τα πρώτα ευρήματα στην περιοχή του Εθνικού Πάρκου Σχινιά - Μαραθώνα σχετικά με τους θημώνες Ποσειδωνίας στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού έργου POSBEMED2

Το Εθνικό Πάρκο Σχινιά-Μαραθώνα ανήκει στο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών Natura 2000. Δεδομένης της υψηλής του οικολογικής αξίας καθώς και της πληθώρας των αλληλεπιδράσεων του παράκτιου οικοσυστήματος, είναι σημαντικό να αναπτυχθεί μια διαχειριστική προσέγγιση, που να λαμβάνει υπόψη όλα τα διαφορετικά στοιχεία που το συναποτελούν.

Στον πυθμένα του κόλπου του Σχινιά συναντάμε την Ποσειδωνία (*Posidonia oceanica*), η οποία σχηματίζει μεγάλα λιβάδια και, με την παρουσία της, σηματοδοτεί καθαρότητα των νερών, καθώς και αφθονία ποικίλων μορφών ζωής. Η Ποσειδωνία ρίχνει τα φύλλα της αρκετές φορές κατά τη διάρκεια του έτους και τα θαλάσσια ρεύματα ξεβράζουν τα φύλλα στην

ακτή σχηματίζοντας εναποθέσεις που ονομάζουμε θημώνες Ποσειδωνίας.

Καθώς οι θημώνες Ποσειδωνίας συμβάλλουν στην διατήρηση σε καλή κατάσταση των παράκτιων οικοσυστημάτων της Μεσογείου, δεν θα πρέπει να μετακινούνται όπου αυτό είναι εφικτό, και ιδιαίτέρως σε προστατευόμενα συστήματα παραλιών και αμμοθινών. Ο Φορέας Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Σχινιά-Μαραθώνα ακολουθεί από το 2017 τις συστάσεις του προηγούμενου έργου, Posbemed, και αφήνει τους θημώνες Ποσειδωνίας στη θέση τους καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Πλέον το Ελληνικό Κέντρο Θαλάσσιας Έρευνας (ΕΛΚΕΘΕ), που πραγματοποιεί την πιλοτική παρακολούθηση των θημώνων στο πλαίσιο της συ-

νεργασίας με την ΕΕΠΦ για το ευρωπαϊκό έργο POSBEMED2 και προχωρά στην μελέτη τους, προκειμένου να εξαγάγει βασικά δεδομένα που εξηγούν τον ρόλο που παίζει η Ποσειδωνία στο παράκτιο οικοσύστημα. Απώτερος στόχος αυτής της μελέτης είναι να διαμορφωθούν οι ενδεδειγμένες διαχειριστικές πρακτικές για τη βιώσιμη διαχείριση της Ποσειδωνίας στο Εθνικό Πάρκο Σχινιά-Μαραθώνα.

Στις 19 Μαΐου 2021 διοργανώθηκε διαδικτυακά από την ΕΕΠΦ σε συνεργασία με το ΕΛΚΕΘΕ η πρώτη ενημερωτική συνάντηση για τους τοπικά εμπλεκόμενους. Σκοπός της ήταν να παρουσιαστούν τα προκαταρκτικά αποτελέσματα των δραστηριοτήτων που έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι στιγμής στο Εθνικό Πάρκο. Στη συνάντηση συμμετείχαν εκπρόσωποι του Διοικητικού Συμβουλίου του Εθνικού Πάρκου Σχινιά-Μαραθώνα, Υμηττού και Νοτιοανατολικής Αττικής, καθώς και εκπρόσωποι του τοπικού Δήμου και του Κεντρικού Διμεναρχείου Ραφήνας. Επίσης συμμετείχαν και εκπρόσωποι της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, καθώς εί-

Interreg  
Mediterranean



POSBEMED2

και αυτοί εταίροι του έργου POSBEMED2.

Το ΕΛΚΕΘΕ, με επικεφαλής τον κ. Δημήτρη Βανδαράκη, Δρα γεωγράφο-γεωμορφολόγο, παρουσίασε τις δραστηριότητές του, που σκοπό έχουν να αξιολογήσουν τη σχέση μεταξύ των θημώνων και των ιζημάτων, καθώς και τον ρόλο τους στην προστασία της ακτής από τη διάβρωση. Έχοντας πραγματοποιήσει τρεις επιτόπιες επισκέψεις, το ΕΛΚΕΘΕ κατέληξε σε μια σειρά προκαταρκτικών συμπερασμάτων, τα οποία επιστημονίζουν τον κομβικό ρόλο που διαδραματίζουν οι θημώνες της Ποσειδωνιάς.

Συγκεκριμένα, ο κ. Βανδαράκης σημείωσε ότι οι αποθέσεις της Ποσειδωνιάς που καλύπτουν τη συγκεκριμένη περιοχή περιέχουν τόση ποσότητα άμμου, ώστε σε περίπτωση απομάκρυνσής τους, η ποσότητα θα αντιστοιχούσε σε φορτίο 10 φορτηγών. Αυτό είναι πολύ σημαντικό εύρημα, αν ταυτόχρονα λάβουμε υπόψη ότι τα τελευταία 70 χρόνια τα στοιχεία δείχνουν ότι χά-



νονται ετησίως 20-40 εκ. ακτής λόγω της διάβρωσης. Με άλλα λόγια, και σε συνδυασμό με τις οικοσυστημικές υπηρεσίες που προσφέρει το φυτό, η παρουσία των θημώνων Ποσειδωνιάς και η διατήρησή τους στην ακτή φαίνεται να λειτουργεί ως ανάσχεση στο φαινόμενο της διάβρωσης.

Τα μέχρι τώρα ευρήματα βελτιώνουν την κατανόηση της λειτουργίας των θημώνων Ποσειδωνιάς και μας βοηθούν να υιοθετήσουμε πρακτικές που εστιάζουν στην προστασία, στην αειφορική διαχείριση και στην

ανάκαμψη των οικοσυστημάτων. Καθώς η ερευνητική παρακολούθηση συνεχίζεται και τα ευρήματα αυξάνονται, ενθαρρύνεται η ολοκληρωμένη διαχείριση χερσαίων και θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών στην παράκτια ζώνη Ποσειδωνιάς, ώστε να μειωθεί ο κατακερματισμός και να βελτιωθεί η οικολογική συνοχή του παράκτιου περιβάλλοντος, και έτσι να δημιουργηθεί η βάση για την ανάπτυξη μιας ολιστικής και στοχευμένης στρατηγικής παράκτιας διαχείρισης.

*Χαρά Αγάογλου*

### Ένα νέο έργο Interreg ξεκίνησε!

Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης συμμετέχει στο νέο ευρωπαϊκό έργο SocioCoast «Ενίσχυση της προβολής παραλιών και παράκτιων περιοχών και αναφορών προβλημάτων με Πληθοπορισμό» στο πλαίσιο του Προγράμματος Interreg Ελλάδα-Κύπρος. Το έργο ξεκίνησε επισήμως το Μάιο του 2021, χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και έχει διάρκεια 24 μήνες. Συντονιστής του έργου είναι το Πανεπιστήμιο Κύπρου (UCY) και εταίροι το Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας (FORTH), η Κυπριακή Ένωση Προστασίας Θαλάσσιου Περιβάλλοντος (CYMEPA) και το Ελληνικό Κέντρο Θαλάσσιων Ερευνών (ΕΛΚΕΘΕ).



Ο τουρισμός αποτελεί σημαντική πηγή εσόδων τόσο στην Κρήτη όσο και στην Κύπρο. Οι πληροφορίες που παρέχονται για παραλίες και παράκτιες περιοχές, πολλές από τις οποίες ανήκουν σε προστατευόμενες περιοχές, ενώ περιλαμβάνουν χρήσιμες πληροφορίες για τους

επισκέπτες των παραλιών, περιορίζονται σε έντυπα που διατίθενται από τα τοπικά γραφεία τουρισμού – γεγονός που δυσκολεύει τη διάχυσή τους. Το συγκεκριμένο έργο αποσκοπεί στην ευκολότερη αλλά και πληρέστερη διάδοση των σχετικών πληροφοριών μέσω εργαλείων και

εφαρμογών Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) καθιστώντας τις πιο εύκολα προσβάσιμες στο κοινό.

Οι περιοχές εφαρμογής του έργου αφορούν παραλίες της Ελλάδας και της Κύπρου, αλλά και των ευρύτερων παράκτιων περιοχών. Κύριος στόχος είναι η ενίσχυση της ελκυστικότητας των παραλιών μέσω καλύτερης και πληρέστερης πληροφόρησης του κοινού για στοιχεία που αφορούν το φυσικό περιβάλλον της περιοχής, όπως επίσης και η δυνατότητα συνεισφοράς των ίδιων των

χρηστών στον εντοπισμό περιβαλλοντικών προβλημάτων που αφορούν τις περιοχές αυτές. Πιο συγκεκριμένα, μέσω των ΤΠΕ και του Πληθοπορισμού, οι επισκέπτες θα έχουν τη δυνατότητα να ενημερωθούν και να ενημερώσουν άλλους χρήστες για τοπικά περιβαλλοντικά ζητήματα. Το έργο, τέλος, αποσκοπεί στην ενίσχυση της τοπικής οικονομίας που σχετίζεται με τον κλάδο του τουρισμού.

Στις 15.6.2021 πραγματοποιήθηκε διαδικτυακά η εναρκτήρια συνάντηση του έργου, στην

οποία συμμετείχαν στελέχη της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης μαζί με τους υπόλοιπους εκπροσώπους των εταιριών του έργου από Ελλάδα και Κύπρο. Στην συνάντηση συζητήθηκαν διαχειριστικά και διοικητικά θέματα του έργου, το χρονοδιάγραμμα υλοποίησής τους, ενώ έγινε και αναλυτική παρουσίαση των δράσεων από το κάθε εταίρο.

**Ελένη Ντέκα**  
**Χαρά Αγάογλου**



LIFE17 NAT/GR/000511



Στο διάστημα αυτό την ομάδα υλοποίησης του έργου απασχόλησε η εξάπλωση της *Amorpha fruticosa* στην περιοχή του Νέστου. Η *A. fruticosa* είναι ένα φυτό, θάμνος που μπορεί να φτάσει μέχρι και τα τρία-τέσσερα μέτρα ύψος σε κατάλληλες συνθήκες. Θεωρείται φυτό εισβλητικό και χωροκατακτητικό είδος αφού δεν υπάρχει στην λίστα των ειδών της αυτόχθονης χλωρίδας της Ελλάδας.

Στο πλαίσιο των επισκέψεων στο πεδίο για τις δράσεις του έργου που έγιναν αυτή την περίοδο, παρατηρήθηκε συνεχιζόμενη εκρηκτική εξάπλωση της *A. fruticosa* στη δυτική όχθη του Νέστου, στην περιοχή ανάμεσα στο ανάχωμα και την κοίτη του. Συγκριτικά με την κατάσταση τον Ιούλιο 2018 και τον Ιούλιο 2019 παρατηρήθηκε μεγάλη ανάπτυξη των παλαιών ατόμων (τα περισσότερα φτάνουν τα 3 μέτρα) αλλά και πολύ μεγάλη αύξηση και επέκταση νέων ατό-

μων. Υπάρχει η εκτίμηση ότι με αυτό τον ρυθμό τα ανοιχτά λιβάδια στη δυτική πλευρά του ποταμού θα έχουν πλήρως καταληφθεί από την *A. fruticosa* μέσα στα επόμενα δύο έτη, ενώ η παρουσία της αυξάνεται γοργά και στην ανατολική όχθη.

Επίσης, η *A. fruticosa* εξαπλώνεται πλέον μέσα στον οικότοπο προτεραιότητας «Αλλουβιακά δάση σκλήθρου» (91E0\*), οικότοπο προτεραιότητας σύμφωνα με την Οδηγία 43/92 της ΕΕ, στόχο του έργου ο οποίος είναι σημαντικό να προστατευτεί.

Αν και η βιβλιογραφία, σύμφωνα με έρευνα των συνεργατών μας από το Ινστιτούτο Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων – ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ (επίσης εταίρου του έργου), δεν είναι ενθαρρυντική για τον περιορισμό της *A. fruticosa*, είναι απαραίτητο να ληφθούν μέτρα άμεσα ώστε να προστατευτεί τουλάχιστον ο οικότοπος προτεραιότητας.

Ήδη σε συνεργασία με την ΕΕ

έχει υποβληθεί αίτημα για την τροποποίηση τις δράσεων του έργου και θα εφαρμοστούν πειραματικά στο επόμενο διάστημα διάφορες μέθοδοι για τον περιορισμό της εξάπλωσης της *A. fruticosa* ώστε να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητά τους. Τα αποτελέσματα θα είναι χρήσιμα και θα μπορούν να εφαρμοστούν από τις αρμόδιες υπηρεσίες στην περιοχή ή και άλλες περιοχές όπου εμφανίζεται η *A. fruticosa*. Σχετικά με το θέμα έχουν ενημερωθεί όλες οι αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, ο ΟΦΥΠΕΚΑ, η Διεύθυνση Δασών Καβάλας και ο Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Νέστου, Βιστωνίδας, Ισμαρίδας και Θάσου.

**Χρήστος Γεωργιάδης**

Το έργο συγχρηματοδοτείται από το χρηματοδοτικό μέσο LIFE της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

## Εκδήλωση αναγγελίας βραβεύσεων του Προγράμματος «Γαλάζια Σημαία»»

Η ετήσια αναγγελία των βραβεύσεων του Προγράμματος «Γαλάζια Σημαία», έγινε φέτος διαδικτυακά, στις 18 Μαΐου 2021, με τη συμμετοχή μέσω διασύνδεσης πολλών εκπροσώπων της πολιτείας και κλαδικών φορέων του Τουρισμού. Στην εκδήλωση είχαμε την χαρά να έχουμε, από το FEE, τον κο Johann Durand, Διευθυντή του Προγράμματος διεθνώς. Την εκδήλωση άνοιξε ο Πρόεδρος της ΕΕΠΦ, κος Νίκος Πέτρου και ακολούθησε χαιρετισμός από τον κο Durand. Στην εκδήλωση απεύθυναν χαιρετισμό ο Υπουργός Τουρισμού, κος Χάρης Θεοχάρης, ο Υφυπουργός Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, κος Κώστας Κατσαφάδος, η Πρόεδρος του ΕΟΤ, κα Άντζελα Γκερέκου, ο Πρόεδρος του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος, κος Αλέξανδρος Βασιλικός, ο Πρόεδρος της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Ξενοδόχων, κος Γρηγόρης Τάσιος, ο Γενικός Γραμματέας του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ), κος Γιώργος Βερνίκος, ο Πρόεδρος της ΚΕΔΕ, κος Δημήτρης Παπαστεργίου, ο Πρόεδρος της Ένωσης Μαρινών Ελλάδος, κος Σταύρος Κατσικάκης και ο Πρόεδρος του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού, Dr Αντώνιος Αυγερινός.

Με 545 βραβευμένες ακτές, 16 μαρίνες και 6 τουριστικά σκάφη, η Ελλάδα κατέχει την 2η θέση παγκοσμίως ανάμεσα σε 49 χώρες. Αξίζει να σημειωθεί ότι φέτος, στο σύνολο των 49 χωρών που συμμετέχουν στο Πρόγραμμα, η Ελλάδα κατείχε το 13,5% των συνολικών βραβευμένων ακτών. Πρώτη στην Ελλάδα αναδείχθηκε και πάλι φέτος, η Περιφερειακή Ενότητα Χαλκιδικής, με 96 σημαίες. Για το 2021 η Διεθνής Επιτροπή βράβευσσε 4.040 ακτές, 707 μαρίνες και 78 τουριστικά σκάφη σε όλο τον κόσμο.

Και φέτος, οι Γαλάζιες Σημαίες θα κυματίσουν στις ελλη-



# ΓΑΛΑΖΙΑ ΣΗΜΑΙΑ

νικές ακτές, επιβραβεύοντας την εξαιρετική ποιότητα υδάτων και το υψηλό επίπεδο προσφερόμε-



## ΓΑΛΑΖΙΑ ΣΗΜΑΙΑ

### 545 ΑΚΤΕΣ

### 16 ΜΑΡΙΝΕΣ

### 6 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ & ΣΚΑΦΗ

## ΒΡΑΒΕΥΟΝΤΑΙ ΓΙΑ ΤΟ 2021

[www.blueflag.gr](http://www.blueflag.gr)  
[www.eepf.gr/blueflag](http://www.eepf.gr/blueflag)  
[www.blueflag.global](http://www.blueflag.global)



Ε.Π. ΣΧΗΜΑΤΟΣ (ΕΠ)	Ε.Π. ΣΧΗΜΑΤΟΣ (ΕΠ)	Ε.Π. ΣΧΗΜΑΤΟΣ (ΕΠ)
<b>Ε.Π. ΑΙΓΑΙΟΥ (ΕΠ)</b> Α.Π. ΑΓΙΑΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΥΝΤΡΑΧΤΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΤΙΜΟΘΕΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΤΙΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΟΝΤΟΣ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΩΛΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΩΤΗΡΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΟΝΤΟΣ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΩΛΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΩΤΗΡΗ	<b>Ε.Π. ΑΙΟΛΙΩΝ (ΕΠ)</b> Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΥΝΤΡΑΧΤΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΤΙΜΟΘΕΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΤΙΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΟΝΤΟΣ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΩΛΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΩΤΗΡΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΟΝΤΟΣ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΩΛΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΩΤΗΡΗ	<b>Ε.Π. ΑΡΧΑΪΚΩΝ (ΕΠ)</b> Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΥΝΤΡΑΧΤΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΤΙΜΟΘΕΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΤΙΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΟΝΤΟΣ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΩΛΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΩΤΗΡΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΟΝΤΟΣ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΩΛΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΩΤΗΡΗ



Ε.Π. ΣΧΗΜΑΤΟΣ (ΕΠ)	Ε.Π. ΣΧΗΜΑΤΟΣ (ΕΠ)	Ε.Π. ΣΧΗΜΑΤΟΣ (ΕΠ)
<b>Ε.Π. ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ (ΕΠ)</b> Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΥΝΤΡΑΧΤΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΤΙΜΟΘΕΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΤΙΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΟΝΤΟΣ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΩΛΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΩΤΗΡΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΟΝΤΟΣ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΩΛΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΩΤΗΡΗ	<b>Ε.Π. ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ (ΕΠ)</b> Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΥΝΤΡΑΧΤΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΤΙΜΟΘΕΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΤΙΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΟΝΤΟΣ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΩΛΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΩΤΗΡΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΟΝΤΟΣ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΩΛΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΩΤΗΡΗ	<b>Ε.Π. ΚΡΗΤΗΣ (ΕΠ)</b> Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΥΝΤΡΑΧΤΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΤΙΜΟΘΕΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΤΙΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΟΝΤΟΣ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΩΛΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΩΤΗΡΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΟΝΤΟΣ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΠΩΛΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ Α.Π. ΑΓΙΟΥ ΣΩΤΗΡΗ

Μέλη της Έθνικς Οργανισμός Κινητών • Τουριστική Περιφέρεια & Επαρχία • Τουριστική Τουριστική • Ελληνική Οργανισμός Τουριστική • Τουριστική Επιτροπή • Τουριστική Νομοθεσία και Μεταφορές Πολιτικής • Τουριστική Ένωση • Διεθνής Οργανισμός Ακτών • Κρατική Ένωση Ακτών ΕΣΑΔΕ • Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός • ΑΡΕΛ/ΕΝ - Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας Σελήνης • Εθνικός Ερυθρός Σταυρός και η γαλάνη

ΕΘΝΙΚΟΣ ΧΕΙΡΙΣΤΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ  
Ν.Α.Λ. 20, 10557 Αθήνα, Τηλ. 210 3203266, 210 3203265  
www.blueflag.gr • www.eepf.gr

ΑΡΧΗΘΕΣ ΦΟΡΕΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΑΤΩΝ ΠΑΡΑΜΟΝΕΣ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΤΑΧΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΚΤΩΝ ΣΤΙΣ ΑΚΤΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ



Υποστηρικτές Περιβάλλοντος & Ενέργειας  
Γενική Γραμματεία Θεσσαλού Περιβάλλοντος & Υδάτων  
www.bartingwater.eu/flag-gr

ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΓΙΛΙΑ



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ  
Υπουργείο Τουρισμού

ΣΥΡΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ



Foundation for Environmental Education

Το Πρόγραμμα απευθύνεται σε Δήμους και συνεργαζόμενες ιδιώτες φορείς που διαχειρίζονται οργανωμένες ακτές και μαρίνες σε 50 χώρες. Εθνικός χειριστής του Προγράμματος στην Ελλάδα είναι η ΕΕΠΦ. Για να απονεμηθεί η «Γαλάζια Σημαία», απαιτούνται καθαρή θάλασσα και ακτή, άρτια οργάνωση και καλές υπηρεσίες, ασφάλεια πλουσιμένων και επισκεπτών, περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και προστασία της ακτής και του παράκτιου χώρου.



νων υπηρεσιών στους λουόμενους, και διασφαλίζοντας με τα κριτήρια καθαριότητας και υγιεινής, την προστασία της δημόσιας υγείας. Από την ΕΕΠΦ τονίζεται η ιδιαίτερη σημασία του φετινού αριθμού ρεκόρ των Γαλάζιων Σημαιών για την Ελλάδα ο οποίος είναι αποτέλεσμα ιδιαίτερης προσπάθειας από τη μεριά της εταιρίας μας και των συνεργατών της ώστε να διασφαλιστεί η συμμετοχή και η συμμόρφωση των ενδιαφερόμενων ακτών.

Κι ακόμη το ρεκόρ αυτό συμπίπτει και με τις εκδηλώσεις για τα 70 χρόνια από την ίδρυση της ΕΕΠΦ, της παλαιότερης μη κυβερνητικής οργάνωσης για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος στη χώρα μας.

Ευχόμαστε το υψηλό επίπεδο υπηρεσιών, να διατηρηθεί στα βραβευμένα σημεία για όλη την κολυμβητική περίοδο.

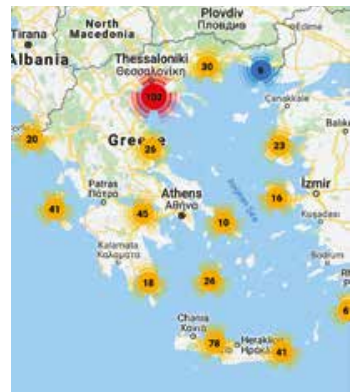
**Δαρεία-Νεφέλη Βουρδουμπά**  
 Υπεύθυνη συντονισμού  
 Προγράμματος Γαλάζια Σημαία



## Οι βραβεύσεις του προγράμματος Γαλάζια Σημαία τώρα και στο «Visit Greece App»

Με την ενσωμάτωση των «Γαλάζιων Σημαιών» στο «Visit Greece App», για πρώτη φορά από το 1992, αναδεικνύεται το σημαντικό έργο που επιτελεί η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης, ως Εθνικός Χειριστής του Διεθνούς Προγράμματος

«Γαλάζια Σημαία» στη χώρα μας. Υπενθυμίζεται επίσης ότι η εφαρμογή «Visit Greece App» αποτελεί μία πρωτοβουλία του Υπουργείου Τουρισμού και του ΕΟΤ, η οποία αναπτύχθηκε σε συνεργασία με την Mastercard, την Eurobank και την Warply. Πρόκειται για το κατεχοχόν ψηφιακό εργαλείο για τους επισκέπτες της Ελλάδας, καθώς παρέχει ταξιδιωτικές πληροφορίες, ενημέρωση σε πραγματικό χρόνο, προτάσεις κ.λπ. -και, βεβαίως, οδηγίες σχετικά με τον Covid-19 για τουρίστες. Το «Visit Greece App» διατίθεται δωρεάν μέσω των ηλεκτρονικών καταστημάτων «App Store» και «Google Play».



## Βράβευση – το κλειδί της επιτυχίας!

Τόσο παγκοσμίως όσο και στην Ελλάδα, έχουν εδραιωθεί τα τελευταία χρόνια ισχυροί θεσμοί μέσα από τους οποίους βραβεύονται και αναδεικνύονται οι καινοτόμες δραστηριότητες, οι πρωτοβουλίες και οι πρακτικές που με πολύ δουλειά και όραμα κατάφεραν να υλοποιήσουν οι τουριστικές επιχειρήσεις.

Η ΕΕΠΦ και τα στελέχη του Προγράμματος Green Key, έχοντας αποδεχτεί την τιμητική πρόσκληση από την ethosEVENTS και από το Hotel & Restaurant του ομίλου Boussias, συμμετέχουν ως κριτές στις εκάστοτε κριτικές επιτροπές βραβείων για τον ελληνικό τουρισμό. Ας γνωρίσουμε καλύτερα αυτές τις διακρίσεις, την πορεία τους και γιατί μας επέλεξαν.

**Νατάσσα Αντωνοπούλου**  
Υπεύθυνη Συντονισμού  
Προγράμματος Green Key

## Green Hospitality Award και ΕΕΠΦ – Με νηοή αξιοπιστίας!

Η ethosEVENTS, υπό την αιγίδα του Υπουργείου Τουρισμού και σε συνεργασία με την Tourism Media & Events, το οικονομικό και επιχειρηματικό portal banks.com.gr και το περιοδικό ΧΡΗΜΑ διοργανώνουν τα «Greek Hospitality Awards», τα βραβεία θεσμού για τον κλάδο της Φιλοξενίας, τα οποία απονέμονται τα τελευταία 6 χρόνια.

Τα Greek Hospitality Awards είναι ένας αναγνωρι-

σμένος από την τουριστική αγορά της χώρας θεσμός, που επιβραβεύει την αριστεία στο χώρο των ελληνικών ξενοδοχείων, τουριστικών γραφείων, ενοικιαζόμενων δωματίων και άλλων εταιριών συναφών με τον κλάδο του τουρισμού, μέσα από αξιολογική διαδικασία, στην οποία μετέχουν η Επιτροπή Αξιολόγησης και το κοινό.

Ως ethosEVENTS, μέλος του ομίλου ethosGROUP, επιδιώκουμε σε κάθε διοργάνωσή μας το αρτιότερο αποτέλεσμα. Με γνώμονα την αξιοπιστία των συμμετεχόντων και την αντικειμενικότητα, επιλέγουμε ως μέλη της Επιτροπής Βράβευσης εξέχουσες προσωπικότητες από τον χώρο του Τουρισμού με βαθιά γνώση και εμπειρία, κατάλληλους για να αξιολογήσουν και να ξεχωρίσουν τους άριστους.

Ειδικότερα, έχουμε συμπεριλάβει προς αξιολόγηση τις παρακάτω κατηγορίες: Best Greek Green City Hotel, Best Greek Green Resort, Best Greek Sustainable Hotel, Best Hotel Sustainable Solutions Provider και Best Greek Sustainable Event Management Company, αποδεικνύοντας έμπρακτα την εξαιρετική σημασία που πρέπει να αποδίδεται στην αξία της βιωσιμότητας και των φιλικών πρακτικών προς το περιβάλλον, που οφείλει να ακολουθεί μια επιχείρηση στον τομέα του τουρισμού και όχι μόνο.

Με αυτό το δεδομένο, από την επιτροπή Βράβευσης, δε θα



## Green Key

μπορούσε να λείπει εκπρόσωπος του κορυφαίου φορέα για την πιστοποίηση και βιώσιμη ανάπτυξη στον κλάδο του τουρισμού της ΕΕΠΦ.

Για τον λόγο αυτό, εκ μέρους της ethosEVENTS, ευχαριστούμε θερμά τον καθηγητή κ. Σπύρο Ε. Μησιακούλη, Αναπληρωτή Γενικό Γραμματέα ΔΣ και Υπεύθυνο του διεθνούς Προγράμματος Green Key, ο οποίος στέκεται όλα αυτά τα χρόνια αρωγός του θεσμού ενώ παράλληλα με το έργο του απονέμει αξιοπιστία, γεγονός που προσδίδει ακόμη μεγαλύτερο κύρος και εγκυρότητα στον θεσμό των «Greek Hospitality Awards».

Δεν θα πρέπει βέβαια να παραλείψουμε ότι, από την πλευρά τους, οι υποψήφιοι για βράβευση επιχειρήσεις του κλάδου έχουν αγκαλιάσει, όλα αυτά τα χρόνια, τις κατηγορίες βραβείων στα Greek Hospitality Awards παρουσιάζοντας με περηφάνια

Παρουσίαση του Προγράμματος, καθώς και τον πλήρη κατάλογο των ξενοδοχειακών μονάδων που βραβεύονται με το σήμα οικολογικής ποιότητας Green Key θα βρείτε και στον ιστοχώρο του Προγράμματος στη διεύθυνση <http://www.greenkey.gr>



μέσα από το φάκελο υποβολής της υποψηφιότητάς τους όλες τις πρωτοβουλίες και τις δράσεις τους για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος.

Ευχόμαστε ειλικρινά η συνεργασία μας στο πλαίσιο των Greek Hospitality Awards να κρατήσει πολλά χρόνια ακόμη και να διευρυνθεί και σε μελλοντικές πρωτοβουλίες της εταιρίας μας, που ως στόχο έχουν τη βιώσιμη ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος και ταυτόχρονα η ΕΕΠΦ να συνεχίσει το σπουδαίο έργο της προστατεύοντας, ενημερώνοντας και ευαισθητοποιώντας το κοινό, όπως κάνει όλα αυτά τα χρόνια!

**Μαρίνα Βαζαίου**

*Head of Events Content,  
ethosEVENTS (μέλος  
του ομίλου ethosGROUP)*

### **Tourism Awards και ΕΕΠΦ – μια σταθερή συνεργασία!**

Τα Tourism Awards είναι η πρώτη και η μεγαλύτερη διοργάνωση βραβείων για τον ελληνικό τουρισμό. Από το 2014 μέχρι σήμερα, απονέμονται σε ετήσια βάση από το Hotel & Restaurant της Bousias, υπό την αιγίδα του ΕΟΤ, του ΣΕΤΕ και του ΞΕΕ.

Στόχος των βραβείων είναι να αναδείξουν και να επιβραβεύσουν τις κορυφαίες πρακτικές και τις πιο καινοτόμες πρωτοβουλίες επιχειρήσεων ή φορέων του τουρισμού. Από τις στρατηγικές επενδύσεις και τη συνεισφορά στην εθνική οικονομία, μέχρι την αριστεία των παρεχόμενων υπηρεσιών και τη δημιουργία νέων στοχευμένων προϊόντων, τα Tourism Awards επιβραβεύουν τις πιο αξιόλογες κινήσεις και πρακτικές ξενοδοχείων, εστιατορίων, ταξιδιωτικών γραφείων, tour operators, αεροπορικών και ακτοπλοϊκών εταιρειών, Περιφερειών και άλλων επιχειρήσεων και οργανισμών

που δραστηριοποιούνται στον τομέα του Travel, Hospitality & Leisure. Τα βραβεία περιλαμβάνουν 14 κατηγορίες, μια εκ των οποίων είναι η κατηγορία Αειφορία (Sustainability). Θεωρούμε ότι η αειφορία είναι στενά συνυφασμένη με την ποιοτική ανάπτυξη του τουρισμού και ότι οι πρακτικές που σέβονται το περιβάλλον, την κοινωνία και τον άνθρωπο θα πρέπει να αναδεικνύονται και να αποτελούν πρότυπο για τον κλάδο. Η κατηγορία Αειφορία ξεκίνησε το 2014 με τρεις υποκατηγορίες (Ενεργειακή αποδοτικότητα, χρήση ΑΠΕ, σωστή χρήση υδάτινων πόρων) και έχει σταδιακά αναπτυχθεί σε ένα πολύ ευρύτερο σύνολο που σήμερα περιλαμβάνει 8 υποκατηγορίες:

1. Αειφόρος τουριστική ανάπτυξη
2. Συνεισφορά στην τοπική οικονομία – Υποστήριξη τοπικών κοινοτήτων
3. Προσβάσιμος τουρισμός
4. Ορθολογική διαχείριση ενέργειας και ΑΠΕ – Μείωση κατανάλωσης φυσικών πόρων – Μείωση ενεργειακού αποτυπώματος
5. Πρωτοβουλίες για την προστασία του περιβάλλοντος – Ευαισθητοποίηση του κοινού – Παρακολούθηση περιβαλλοντικών δεικτών
6. Δράσεις ΕΚΕ
7. Προγράμματα εκπαίδευσης & εξειδίκευσης / Διαδικτυακά προγράμματα εκπαίδευσης / Σύνδεση εκπαίδευσης και αγοράς εργασίας



8. Επιλογή, επιβράβευση και ανάπτυξη προσωπικού.

Προκειμένου να είμαστε σε θέση να αξιολογούμε σωστά και σε βάθος τις υποψηφιότητες στην κατηγορία Αειφορία, κρίναμε σκόπιμο να απευθυνθούμε στους ειδικούς του αντικειμένου. Από το 2015, προσκαλέσαμε την ΕΕΠΦ να συμμετάσχει με εκπρόσωπό της στην Κριτική Επιτροπή των βραβείων μας και με χαρά υποδεχθήκαμε την κυρία Νατάσσα Αντωνοπούλου, Υπεύθυνη Συντονισμού του Προγράμματος Green Key. Κοινές μας αξίες αποτελούν η ακεραιότητα, η διαφάνεια, η ακρίβεια, η ποιότητα, η εμπιστοσύνη, ο σεβασμός και η συνεργασία. Ήταν σημαντικό για μας να επιλέξουμε καταξιωμένους συνεργάτες, με αποδεδειγμένη γνώση και έργο στον χώρο. Την ΕΕΠΦ, η οποία όχι μόνο χαρακτηρίζεται από συνεχές έργο και δράσεις για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, αλλά εστιάζει και στον αειφόρο τουρισμό μέσα από τα διεθνή προγράμματα της Γαλατίας Σημαίας και του Green Key. Ανάμεσα στις συμμετοχές στα Tourism Awards κάθε χρόνο υπάρχουν πάντα πολλές υποψηφιότητες από επιχειρήσεις που έχουν ήδη κερδίσει το περιβαλλοντικό σήμα ποιότητας Green Key.

Είναι λοιπόν πολύ μεγάλη μας χαρά να συνεργαζόμαστε με άριστους επαγγελματίες του χώρου της προστασίας του περιβάλλοντος που διακρίνονται όχι μόνο για τις άρτιες τεχνικές γνώσεις και την ορθή τους κρίση, αλλά και για το ήθος τους και για την αγάπη τους για τον άνθρωπο. Η συνεργασία μας με την ΕΕΠΦ ελπίζουμε ότι θα συνεχιστεί για πολλά ακόμα χρόνια και χαιρετίζουμε τα «γενέθλιά» της με αγάπη και σεβασμό.

**Ισαβέλλα Ζαμπετάκη**

*Δημοσιογράφος και Επικεφαλής της  
Οργανωτικής Επιτροπής  
των Tourism Awards*





## «Τα φαναράκια του Αιγαίου»: Ένα παιδικό βιβλίο ως σημείο συνάντησης της προσφυγικής και της περιβαλλοντικής παιδικής λογοτεχνίας

Κώστας Μάγος\*

Η μεγάλη αύξηση των προσφυγικών ροών, ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία, συνέβαλε παγκοσμίως στην άνθηση ενός καινούργιου ρεύματος στον χώρο της παιδικής λογοτεχνίας. Πρόκειται για την επονομαζόμενη «προσφυγική λογοτεχνία», η οποία στοχεύει στην ανάδειξη των βασικών διαστάσεων του προσφυγικού ζητήματος και στην ευαισθητοποίηση των μικρότερων, αλλά και μεγαλύτερων αναγνωστών, σε θέματα που συνδέονται με την ένταξη και την καθημερινή ζωή των προσφύγων στις χώρες υποδοχής.

Η προσφυγική λογοτεχνία υπηρετεί μια διπλή λειτουργία. Καταρχάς κινητοποιεί τα παιδιά της κυρίαρχης ομάδας των χωρών υποδοχής να γνωρίσουν τι σημαίνει να είναι κανείς πρόσφυγας και σταδιακά να αναπτύξουν τη δεξιότητα της ενσυναίσθησης προς τον προσφυγικό πληθυσμό. Συγχρόνως, οι ιστορίες με πρωταγωνιστές πρόσφυγες δίνουν την ευκαιρία στους τελευταίους να ακουστεί η φωνή τους, δηλαδή να γίνει ευρύτερα γνωστή η προσφυγική εμπειρία και ό,τι αυτό σημαίνει τόσο για τους ίδιους τους πρόσφυγες όσο και για τα υπόλοιπα μέλη της ευρύτερης κοινωνίας. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η προσφυγική παιδική λογοτεχνία λειτουργεί ως μια διαπολιτισμική γέφυρα ή «πολιτισμικό διαβατήριο» (Elbaz-Luwisch, 2001) ανάμεσα στον προσφυγικό και μη πληθυσμό, υποστηρίζοντας τη βαθύτερη γνωριμία, αλληλεπίδραση και διαπολιτισμική κατανόηση με-

ταξύ των μελών τους (Marshall, 1998 Kim, Greif Green & Klein, 2006).

Παράλληλα, η προσφυγική λογοτεχνία λειτουργεί και με τη διπλή ιδιότητα του «καθρέφτη και παράθυρου» (Mendoza & Reese, 2001), αφού οι μικροί αναγνώστες, στην πλειονότητά τους μέλη της κυρίαρχης ομάδας των χωρών υποδοχής, αφενός μέσω των ιστοριών ανοίγουν «παράθυρα» γνωρίζοντας και κατανοώντας την προσφυγική εμπειρία και αφετέρου έχουν την ευκαιρία να κοιτάξουν και να αναζητήσουν στον «καθρέφτη» των δικών τους οικογενειακών ιστοριών συνδέσεις με την προσφυγική εμπειρία, όπως αυτή πιθανόν να είχε βιωθεί στο παρελθόν από μέλη της ίδιας της στενής ή ευρύτερης οικογένειάς τους.

Ειδικά για τους Έλληνες οικογενείς αναγνώστες και με δεδομένο το ιδιαίτερα κοινό στοιχείο της προσφυγικότητας και της μετανάστευσης στις οικογενειακές ιστορίες ενός μεγάλου μέρους του πληθυσμού, η σύγχρονη προσφυγική λογοτεχνία μπορεί να λειτουργήσει και ως μια διαγενεακή και ιστορική γέφυρα, προκειμένου οι νεότερες γενιές να προσεγγίσουν την προσφυγική εμπειρία των παλαιότερων, κατανοώντας εντέλει ότι η προσφυγικότητα, όπως και η μετανάστευση, δεν είναι ένα σύγχρονο γεγονός, αλλά ένα διαχρονικό και παγκόσμιο φαινόμενο.

Την αξιοποίηση της παιδικής λογοτεχνίας για την ευαισθητοποίηση των νεαρών αναγνωστών έχουν αναδείξει πολλές έρευνες. Χαρακτηριστική είναι η έρευνα της Hope (2008), η οποία, κάνοντας χρήση ιστοριών με θέμα την προσφυγική εμπειρία, διερευνήσε τους μετασχηματισμούς

\* Αναπληρωτής Καθηγητής Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης στο Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

στις αντιλήψεις και στάσεις μιας ομάδας μαθητών απέναντι στους πρόσφυγες. Στα συμπεράσματα της έρευνάς της η Hope καταγράφει ότι οι ιστορίες βοήθησαν τα παιδιά να γνωρίσουν βαθύτερα την προσφυγική εμπειρία, να αναπτύξουν θετικές αντιλήψεις και στάσεις απέναντι στους πρόσφυγες, αλλά και να αναζητήσουν ταυτίσεις ανάμεσα στους ήρωες των ιστοριών και στις δικές τους οικογενειακές ιστορίες.

Οι Ροδοσθένους και Μάγος (2020) επισημαίνουν μια σειρά από «παγίδες» στις οποίες είναι πιθανόν να πέσουν οι συγγραφείς ιστοριών του πεδίου της προσφυγικής παιδικής λογοτεχνίας. Συνηθέστερη από τις παγίδες αυτές είναι εκείνη του οίκτου. Λαμβάνοντας υπόψη τις διάφορες διαστάσεις του σωματικού και ψυχικού πόνου που συνήθως συνδέονται με την προσφυγική εμπειρία, η λογοτεχνική της μεταφορά εύκολα μπορεί να λειτουργήσει ως πηγή οίκτου. Όμως, το συναίσθημα του οίκτου δεν συμβάλλει στην ανάπτυξη μιας ισότιμης σχέσης αμοιβαίας αποδοχής και σεβασμού απέναντι στους πρόσφυγες. Σε αντίθεση με τον οίκτο, η ανάπτυξη της ενσυναίσθησης είναι η ζητούμενη συναισθηματική προσέγγιση στην οποία είναι αναγκαίο να οδηγήει η ανάγνωση των ιστοριών της προσφυγικής λογοτεχνίας.

Εκτός από την παγίδα του οίκτου, μια δεύτερη επικίνδυνη παγίδα που χρειάζεται να αποφεύγεται είναι αυτή του διδακτισμού. Η ανάπτυξη μιας θετικής στάσης απέναντι στους πρόσφυγες δεν πρέπει να προκύπτει ως μια διδακτική επιταγή των συγγραφέων προς τους μικρούς αναγνώστες, αλλά αντίθετα να αναδεικνύεται μέσα από τον αναστοχασμό και την συναισθηματική φόρτιση που προκαλεί η ανάγνωση και η συζήτηση της ιστορίας. Οι μικροί αναγνώστες ευαισθητοποιούνται απέναντι στην προσφυγική εμπειρία όχι γιατί το ζητά ο συγγραφέας, αλλά γιατί οι ίδιοι έχουν κατανοήσει μέσω της ιστορίας το τι σημαίνει να

είναι κανείς πρόσφυγας, καθώς και τη σημαντικότητα της ανάπτυξης στάσεων αλληλεγγύης προς τη συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα.

Τα τελευταία χρόνια έχουν κυκλοφορήσει στην Ελλάδα ιδιαίτερα αξιόλογα παιδικά βιβλία που αφορούν στο πεδίο της προσφυγικής λογοτεχνίας, τόσο ως μεταφράσεις ξενόγλωσσων παιδικών βιβλίων όσο και ως συγγραφικές παραγωγές από Έλληνες/ίδες και Κύπριους/ες συγγραφείς παιδικής λογοτεχνίας. Θέλοντας να καταγράψουμε κάποιους τίτλους εικονογραφημένων παιδικών βιβλίων, χωρίς να είναι οι μοναδικοί, μπορούμε ενδεικτικά και μόνο και με σειρά χρονολογίας έκδοσης να κάνουμε αναφορά στα βιβλία «Το άγαλμα που κρύωνε» (συγγραφέας Μπουλώτης Χρήστος, εικονογράφος Στεφανίδη Φωτεινή, Πατάκης, 2011), «Το κόκκινο φόρεμα της Σαβέλ» (συγγραφέας Μιχαηλίδου-Καδή Μαρίνα, εικονογράφος Σταματιάδη Ντανιέλα, Πάργα, 2014), «Μελάκ, μόνος» (συγγραφέας Πιπίνη Αργυρώ, εικονογράφος Ραζής Αχιλλέας, Καλειδοσκόπιο, 2016), «Πρίγκιπας σημαίνει Αμίρ» (συγγραφέας Κοντολέων Άννα, εικονογράφος Λουγιάκη Αλεξία, Πατάκης, 2016), «Το κουτί του Σιλάν» (συγγραφέας Χαλικιά Άλκηστη, εικονογράφος Σταματιάδη Ντανιέλα, Ίκαρος, 2017), «Η Λίλα πετάει» (συγγραφέας Τσιλιμένη Τασούλα, εικονογράφος Δεληβοριά Μυρτώ, Διάπλους, 2019). Τέλος, ένα ακόμη βιβλίο, το οποίο κυκλοφόρησε πρόσφατα και θα παρουσιάσουμε στη συνέχεια, είναι «Τα φαναράκια του Αιγαίου» (συγγραφέας Σκαμπάρδωνης Σταμάτης, εικονογράφος Οικονομούλου Άλκηστις, Εύμαρος, 2020). Ένα ξεχωριστό χαρακτηριστικό του συγκεκριμένου βιβλίου είναι ότι εκτός από την προσφυγική διάσταση που το διατρέχει και αποτελεί την κυρίαρχη του περιεχομένου του, συμπεριλαμβάνει και την περιβαλλοντική διάσταση, στοιχείο που αιτιολογεί και τη δημοσίευση της παρούσας κριτικής παρουσίασης στο περιοδικό που κρατάτε στα χέρια σας.



## «Τα φαναράκια του Αιγαίου»

Στα «Φαναράκια του Αιγαίου» βασικός πρωταγωνιστής είναι ο Οδυσσέας, ένας μαθητής του δημοτικού με καταγωγή από τη Μυτιλήνη και συγκεκριμένα από τη Συκαμιά, ένα παραθαλάσσιο χωριό, όπου φτάνουν πολλές βάρκες με πρόσφυγες από την απέναντι πλευρά του Αιγαίου. Στη Συκαμιά συνεχίζει να ζει ο παππούς του Οδυσσέα, Οδυσσέας κι αυτός, που παρακολουθεί την καθημερινή αγωνία των προσφύγων να προσεγγίσουν στην ακτή. Συμπρωταγωνιστές στην ιστορία είναι μια οικογένεια παλιών γυάλινων μπουκαλιών που χρησιμοποιούνταν για τη μεταφορά του γάλακτος, πριν ξεκινήσει η χρήση των σημερινών πλαστικών και χάρτινων συσκευασιών. Ξεχασμένα σε μια αποθήκη, γίνονται αντικείμενο ανακάλυψης από τον Οδυσσέα, που αποφασίζει να τους δώσει μια δεύτερη ζωή. Η ζωή αυτή συνδέεται με την απόφαση του ήρωα να πάει στη Συκαμιά και να μετατρέψει τα παλιά γυάλινα μπουκάλια σε «φαναράκια του Αιγαίου», που θα υποδέχονται και θα καλωσορίζουν τις προσφυγικές βάρκες.

Ο συγγραφέας χτίζει σταδιακά και με επιτυχία την ιστορία του, αξιοποιώντας το στοιχείο της περιπέτειας, ένα στοιχείο ιδιαίτερα αγαπητό στους μικρούς αναγνώστες. Από το κρυφτό που έπαιξε ο Οδυσσέας και στάθηκε η αφορμή για να ανακαλύψει τα μπουκάλια μέχρι το ταξίδι του στη Συκαμιά και τη μετατροπή των παλιών μπουκαλιών σε φαναράκια ειρήνης και αλληλεγγύης οι μικροί αναγνώστες παρακολουθούν με ιδιαίτερο ενδιαφέρον την ιστορία του ήρωα και ταυτίζονται μαζί του στην προσπάθεια να κάνει πράξη την ιδέα του, συμβάλλοντας κι αυτός με τον δικό του τρόπο στην υποστήριξη και αποδοχή των προσφύγων.

Συγχρόνως, παρακολουθώντας την ιστορία του μικρού Οδυσσέα μαθαίνουν διάφορες σημαντικές πληροφορίες για τους πρόσφυγες, όπως για τις εκατοντάδες ζωές που χάνονται στη Μεσόγειο στην προσπάθειά τους να φτάσουν στην Ευρώπη, ανάμεσά τους και 150 παιδιά. Μια ακόμη απώλεια ζών οκτώ προσφύγων από την Συρία, ανάμεσά τους και τριών παιδιών, που μεταφέρθηκε ως είδηση από τον παππού του στον Οδυσσέα, ήταν το κρίσιμο γεγονός που κινητοποίησε τον πρωταγωνιστή, προκειμένου να αποφασίσει να αναλάβει δράση, ζητώντας και τη βοήθεια των φίλων του των μπουκαλιών.

Μέσα από την εξέλιξη της ιστορίας, ο μικρός Οδυσσέας, το ανέμελο παιδί που ξεκίνησε παίζοντας κρυφτό, φαίνεται ότι σταδιακά αρχίζει να συνειδητοποιεί τη «μεγάλη εικόνα», δηλαδή τον πραγματικό κόσμο πέρα από τον μικρόκοσμο που είχε συνηθίσει να ζει. Η συνειδητοποίηση αυτή δεν αφήνει αδιάφορο τον ήρωα, αλλά τον οδηγεί σε δράση. Καταρχάς αρχίζει να ρωτά και να πλη-



ροφορείται. Μαθαίνει από τον παππού ότι δεν είναι λίγοι αυτοί που βοηθάνε τους πρόσφυγες, όμως και ότι υπάρχουν και κάποιοι που τους εκμεταλλεύονται ζητώντας πάρα πολλά λεφτά να τους περάσουν εδώ στη Λέσβο. Μαθαίνει από μια γειτόνισσα του παππού, την κυρά-Μαρίτσα, ότι εμείς παιδιά μου ζήσαμε την προσφυγιά και τους νιώθουμε σαν να είναι παιδιά μας. Μακάρι να μπορούσα να βυζάξω τα μωρά, να τους δώσω το γάλα μου, να μεγαλώσω κάποιο απ' αυτά, γιατί είναι πολλά παιδιά χωρίς μάνα και πατέρα. Διαβάζοντας κανείς τα λόγια της κυρά-Μαρίτσας δεν μπορεί να μη φέρει στο μυαλό του την κλασική πια φωτογραφία με τις τρεις ηλικιωμένες γυναίκες της Συκαμιάς που κρατούν στην αγκαλιά τους ένα νεογνό-νητο προσφυγόπουλο.

Ο Οδυσσέας ρωτά και μαθαίνει. Κι αφού μάθει, κατανοεί ότι έφτασε η ώρα της δράσης, η στιγμή του ακτιβισμού. Η εξέλιξη του Οδυσσέα διατρέχει όλα τα στάδια της ανάπτυξης κριτικής σκέψης όπως αυτή περιγράφεται μέσα από την αντίστοιχη παιδαγωγική βιβλιογραφία (Γρόλλιος & Γούναρη, 2016), μια διαδικασία που ξεκινά με τη διατύπωση ερωτημάτων, συνεχίζει με τον αναστοχασμό και ολοκληρώνεται με δράση. Μια διαδικασία που κινητοποιεί τον μαθητή να κατανοήσει και να αναρωτηθεί για τις κοινωνικές ανισότητες, τους αποκλεισμούς, τις σχέσεις δύναμης και εξουσίας που καθορίζουν τις ζωές των ανθρώπων στον σύγχρονο κόσμο. Παράλληλα, να κατανοήσει ότι όλα αυτά δεν είναι κάτι πέρα και έξω από τη δική του ζωή, αλλά είναι θέματα που τον αφορούν άμεσα και άρα χρειάζεται να τα σκεφτεί, να προτείνει λύσεις και να δώσει κι αυτός, μαζί με άλλους, τον δικό του αγώνα για να γίνουν κάποια μέρα οι προτάσεις πράξη. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η ιστορία: [Ο Οδυσσέας] κουβαλούσε πλέον μέσα του το δικό του φαναράκι, που πότε πότε σιγόκαιε και πό-



τε πότε γίνονταν φλόγα και φώτιζε όλο τον κόσμο.

Μια τέτοια εσωτερική διεργασία φαίνεται να πραγματοποιείται μέσα στο μυαλό και την καρδιά του μικρού Οδυσσέα, μια διεργασία που, καθώς εξελίσσεται η συζήτηση με τους μεγάλους και η παρατήρηση των όσων συμβαίνουν γύρω του, καταλήγει σε δράση. Και η δράση που αναλαμβάνει ο πρωταγωνιστής, για τα μέτρα και την ηλικία του, είναι σημαντική. Καταρχάς διαχέει την ενημέρωση για τους πρόσφυγες στο σχολείο και τους συμμαθητές του, κάνοντάς τους κι αυτούς συμμετοχούς, δημιουργώντας ένα μικρό, ζωντανό κοινωνικό δίκτυο αλληλεγγύης. Και στη συνέχεια δημιουργεί ένα ακόμη μεγαλύτερο δίκτυο, μιας μεταφορικής αλληλεγγύης, που ταξιδεύει στο Αιγαίο μέσα από τα αναμμένα «φαναράκια», τα παλιά γυάλινα μπουκάλια, που τώρα, περιέχοντας ένα κερί και πολλά μηνύματα, δηλώνουν στους νέους Οδυσσείς-πρόσφυγες ότι σας περιμένουμε, είμαστε φίλοι σας και θέλουμε την ειρήνη.

Εκτός όμως από την ευαισθητοποίηση και την αλληλεγγύη απέναντι στους πρόσφυγες, «Τα φαναράκια του Αιγαίου» μεταφέρουν επίσης ένα καθαρό οικολογικό μήνυμα υπέρ της επαναχρησιμοποίησης και της ανακύκλωσης. Τα παλιά γυάλινα μπουκάλια του γάλακτος δεν αποτελούν φορείς μόνο της δικής τους πολιτισμικής ιστορίας που συνδέεται με εποχές όπου ο καταναλωτισμός δεν είχε ακόμη καθορίσει τις ζωές των ανθρώπων και του πλανήτη. Μεταφέρουν και το πάντα επίκαιρο οικολογικό ερώτημα για το τι είναι τελικά «σκουπίδι» και ποιες είναι οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της γραμμικής αύξησης των σκουπιδιών εδώ και πολλές δεκαετίες. Η ευρηματικότητα και φαντασία του μικρού πρωταγωνιστή της ιστορίας μετατρέπουν ένα «άχρηστο» αντικείμενο σε κάτι κυριολεκτικά και μεταφορικά «αχρήσιμο», συμβάλλοντας στη μεταφορά ενός διπλού μηνύματος τόσο οικολογικού όσο και διαπολιτισμικού.

Τόσο το παραπάνω διπλό μήνυμα όσο και τα πολλά ακόμη μηνύματα που μπορεί να ανακαλύψει ο αναγνώστης διαβάζοντας το παιδικό βιβλίο που έγραψε ο Σταμάτης Σκαμπαρδώνης προκύπτουν μέσα από τη ροή της ιστορίας χωρίς την παραμικρή διάσταση διδασκασμού. Αυτό αποτελεί ένα ακόμη μεγάλο πλεονέκτημα του συγκεκριμένου βιβλίου, αναμενόμενο άλλωστε για όποιον γνωρίζει τη μακρόχρονη επαγγελματική εμπειρία του συγγραφέα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Ξέροντας, συγχρόνως, το ιδεολογικό και ευρύτερο φιλοσοφικό του πλαίσιο, την ενεργή και πολύχρονη συμμετοχή του σε κοινωνικές οργανώσεις και δίκτυα, αναγνωρίζουμε στο πόνημα του Σκαμπαρδώνη απόλυτη συνέπεια με τις αξίες και τις αρχές που εδώ και χρόνια υπηρετεί και προωθεί μέσα από τις απόψεις και τις δράσεις του.

Όμως, επειδή η δημιουργία ενός καλού παιδικού βιβλίου δεν είναι μόνο αποτέλεσμα του/της συγγραφέα αλλά και του/της εικονογράφου, αξίζει να υπογραμμίσουμε την ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα και πρωτότυπη δουλειά της Άλκηστis Οικονομοπούλου. Αξιοποιώντας με ευρηματικότητα και επιτυχία έναν συνδυασμό εικαστικών τεχνικών, η Οικονομοπούλου, με τις εικόνες που δημιούργησε, ζωντανεύει την ιστορία του Οδυσσέα στα μάτια των μικρών αναγνωστών.

Καλοτάξιδα ας είναι τα «Φαναράκια» σας, Σταμάτη και Άλκηστis! Όπως καλοτάξιδες ας είναι και οι προσφυγικές βάρκες που διασχίζουν το πέλαγος. Τα «Φαναράκια του Αιγαίου» ας συνεχίσουν να μεταφέρουν μηνύματα αλληλεγγύης προς τους πρόσφυγες, αλλά και ελπίδας για έναν μελλοντικό κόσμο δίχως πρόσφυγες!

### Βιβλιογραφία

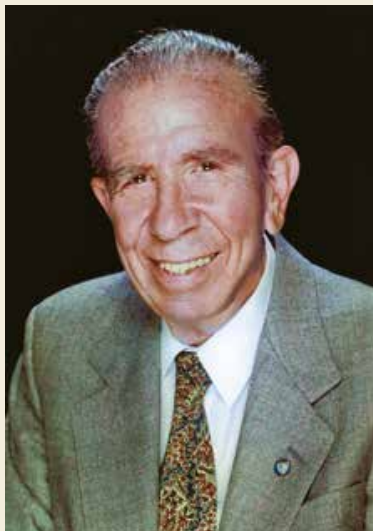
- Γρόλλιος, Γ. & Γούναρη, Π. (2016). Απελευθερωτική και κριτική παιδαγωγική στην Ελλάδα. Αθήνα: Gutenberg.
- Elbaz-Luwisch, F. (2001). Personal Story as Passport. Storytelling in borderpedagogy. *Teacher Education*, 21 (1) 81-101.
- Hope, H. (2008). "One Day We Had to Run": The Development of the Refugeeldentity in Children's Literature and its Function in Education, *Children's Literature in Education*, 39, 295-304.
- Mendoza, J., & Reese, D. (2001). Examining Multicultural Picture Books for Early Childhood Classroom: Possibilities and Pitfalls. *Early Childhood Research & Practice*, 3, 1-38.
- Kim, B., Greif Green, J. & Klein, E. (2006). Using Storybooks to Promote Multicultural Sensitivity in Elementary School Children. *Journal of Multicultural Counselling and Development*, 34, 223-234.
- Marshall, S. C. (1998). Using Children's Storybooks to Encourage Discussions Among Diverse Populations. *Childhood Education*.74 (4), 194-199.
- Ροδοσθένους, Μ. & Μάγος, Κ. (2020). Μελάκ, μόνος: Τρόποι προσέγγισης στην τάξη της προσφυγικής λογοτεχνίας για παιδιά και νέους και η συμβολή της στη διαπολιτισμική ευαισθητοποίηση. Στο Σολωμού, Αιμ. & Χατζησωτηρίου, Χ. (επιμ). Βελτιώνοντας το σχολείο και τη διδασκαλία σε συνθήκες πολιτισμικού πλουραλισμού. Αθήνα: Διάδραση.

## Διομήδης Χατζίδης, 1922-2021

Έφυγε από κοντά μας σε ηλικία 99 ετών το μέλος μας Διομήδης Χατζίδης. Ο Διομήδης ήταν από τα πιο δραστήρια μέλη μας, παλαιότερα μέλος της Συντακτικής Επιτροπής του περιοδικού μας, αγαπητός σε όλους και παρά το προχωρημένο της ηλικίας του συμμετείχε ενεργά, ως πρόσοφατα, σε εκδηλώσεις και συνελεύσεις της ΕΕΠΦ.

Τον διακατείχε πάντα η αγωνία για την προστασία του περιβάλλοντος στην Ελλάδα, αλλά και η περηφάνεια ότι η Εταιρία είχε κάνει ένα σπουδαίο έργο στον τομέα αυτό. Αγάπησε από μικρός την ελληνική φύση και ασχολήθηκε με πάθος με την ορειβασία. Διετέλεσε Γενικός Γραμματέας και επίτιμος πρόεδρος της Ελληνικής Ομοσπονδίας Ορειβασίας-Αναρρίχησης. Εκφράζουμε στους οικείους του τα ειλικρινή μας συλλυπητήρια. Η ΕΕΠΦ στη μνήμη του κατέθεσε 500 ευρώ στο Ίδρυμα Κέντρο Αγάπης Ελευσίνιας σύμφωνα με την επιθυμία των οικείων του.

*ΔΣ της ΕΕΠΦ*



Άλλη μία απώλεια η οποία μας γέμισε θλίψη. Έφυγε από κοντά μας, στις 14/6/2021, πλήρης ημερών, άλλη μία προσωπικότητα από τον χώρο της Ορειβασίας. Ο επίτιμος Πρόεδρος της Ελληνικής Ομοσπονδίας Ορειβασίας - Αναρρίχησης (ΕΟΟΑ), Διομήδης Χατζίδης, ο οποίος διετέλεσε Πρόεδρος της ΕΟΟΑ. Υπήρξε μέλος και Πρόεδρος του Ελληνικού Ορειβατικού Συλλόγου Αθηνών, μετέχοντας πολλά χρόνια στις διοικήσεις του. Ήταν ένθερμο μέλος της χιονοδρομίας και της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης. Μέχρι τέλους της ζωής του ήταν παρών με την ήρεμη παρουσία του και τις εύστοχες παρατηρήσεις του στα δρώμενα συμμετέχοντας σαν επίτιμος προσκεκλημένος στις Γενικές Συνελεύσεις και τις διάφορες εκδηλώσεις. Υπήρξε ένας πραγματικός ευπατρίδης στο χώρο της Ορειβασίας.

Ο Διομήδης Χατζίδης διετέλεσε:

Πρόεδρος της ΕΟΟΑ . . . . . 1988-1994

Γεν. Γραμματέας της ΕΟΟΑ . . . . . 1985-1988

Αναπλ. Γεν. Γραμματέας της ΕΟΟΑ . . . . . 1979-1982

Μέλος ΔΣ της ΕΟΟΑ . . . . . 1964-1968 & 1975

Πρόεδρος του ΕΟΣ Αθηνών . . . . . 1974

Αντιπρόεδρος του ΕΟΣ Αθηνών . . 1967 & 1970-1972

Γεν. Γραμματέας του ΕΟΣ Αθηνών . . . . . 1964-1966

Μέλος ΔΣ του ΕΟΣ Αθηνών . . . . . 1960-1963

Μέλος της ΕΕΠΦ μέχρι το τέλος της ζωής του

Για όλα τα παραπάνω η ΕΟΟΑ τον ανακήρυξε Επίτιμο Πρόεδρο από το 1994.

*Δ. Γεωργούλης*

*Επίτιμος Πρόεδρος ΕΟΟΑ*



## Εκδρομές και πανδημία

Η τελευταία εκδρομή της ΕΕΠΦ έγινε στο ΜΑΙ-ΝΑΛΟ, με πεζοπορία στο ελατοσκέπαστο μονοπάτι που ξεκινά από το Καταφύγιο του Μαινάλου και καταλήγει σε ένα από τα ομορφότερα χωριά της Αρκαδίας, την Αλωνίσταινα.

Εκτοτε οποιαδήποτε δραστηριότητα ήταν προγραμματισμένη ακυρώθηκε. Ωστόσο οι εκδρομείς της ΕΕΠΦ δεν έμειναν άπραγοι. Δημιούργησαν μια Ομάδα στο facebook και εκεί έμεινε ζωντανή η μνήμη τόπων που επισκέφθηκαν, φωτογραφικό υλικό, προτάσεις για εκδρομές όταν αυτές επιτραπούν για νέους προορισμούς, ενημέρωση για θέματα φύσης κ.ά.

Η κινητικότητα των αναρτήσεων των μελών υπήρξε πολύ μεγάλη και αυτό μας κράτησε ενωμένους, να επικοινωνούμε, να θυμόμαστε τα παιδιά και να ονειρευόμαστε τα μελλούμενα.

Και αργότερα, δειλά-δειλά, ξεκινήσαμε να συναντιόμαστε σε κοντινούς προορισμούς, ολιγομελείς ομάδες, με τα ΙΧ μας και πεζοπορήσαμε ώρες και ώρες στον Ύμηττο, στην Πάρνηθα και στην Πενητέλη. Έτσι κρατηθήκαμε ενωμένοι..

Το καλοκαίρι περνάει με ανταλλαγή εμπειριών από τόπους διακοπών, φωτογραφίες από τις παραλίες των Γαλάζιων Σημαιών, αλλά και επικοινωνώντας την απόγνωση από τη λαίλαπα των πυρκαγιών. Και ο προγραμματισμός για μελλοντικές δράσεις

είναι επιτέλους εδώ. Τηρώντας όλα τα μέτρα κατά της διασποράς του Covid 19, με σύνθημα «**Ταξιδεύουμε ασφαλείς, εμείς της ΕΕΠΦ οι εκδρομείς**» το φθινόπωρο θα βρεθούμε στον **Όλυμπο**, διασχίζοντας το φαράγγι του Ενιπέα και επισκεπτόμενοι το Κάστρο του Πλαταμώνα και τον αρχαιολογικό χώρο του Δίου.

Θα συνεχίσουμε με το αγαπημένο **Ναύπλιο**, θα ανεβούμε στο Παλαμήδι και θα κάνουμε το γύρο της Αρβανιτιάς έως την παραλία Καραθώνα.

Τέλος στα μέσα του Νοεμβρίου θα βρεθούμε για ένα χορταστικό τριήμερο στα **χωριά της Τσακωνιάς**, στη Βόρεια Κυνουρία, στον Πάρνωνα. Στο οδοιπορικό μας αυτό στελέχη του Φορέα Διαχείρισης Υγρότοπου Μουστού, Πάρνωνα, Μονεμβασίας & Μαινάλου θα είναι μαζί μας για να μας ξεναγήσουν στο πεδίο.

Η χρονιά θα κλείσει με μια **μεγάλη γιορτή για τα παιδιά και τα εγγόνια μας στην Πάρνηθα**, εκεί που κάθε χρόνο στολίζουμε το Χριστουγεννιάτικο Δέντρο με στολίδια-τροφή για τα πουλιά και τα ζώα, όλα κατασκευασμένα από τα παιδιά. Τα παιδιά μας θα παίξουν στο δάσος και θα επισκεφθούν το φυτώριο και το Κέντρο Ενημέρωσης του Εθνικού Δρυμού.



<https://www.eepf.gr/el/ekdromes-ekdhlwseis/ekdromes/programma-ekdromon>

## Δωρεές

Δεχόμαστε ευχαρίστως δωρεές που ενισχύουν τις διάφορες δραστηριότητες της ΕΕΠΦ. Μπορείτε να καταθέσετε τη δωρεά σας στους τραπεζικούς λογαριασμούς που εμφανίζονται παραπάνω **ειδοποιώντας μας**, ή να μας τη στείλετε με όποιο τρόπο επιθυμείτε. Σε κάθε περίπτωση θα σας δοθεί το νόμιμο παραστατικό, για φορολογική χρήση. Για το διάστημα Απριλίου - Ιουνίου 2021 δεχθήκαμε τις παρακάτω δωρεές:

### **Δωρεές υπέρ σκοπών της Εταιρίας**

Ανώνυμες Δωρεές €13, Βέρα Βορύλλα €20, Μαριάννα Δεδάκη με ομάδα εκδρομικών ΕΕΠΦ €560, Ελισάβετ Καμπάνη €25, Άννα Κανέλλου €15, Ελισάβετ Κανλή €25, Ελένη Λαμπροπούλου €50, Κωνσταντίνα Μάρη €50, Παναγιώτης Μάρης €50, Ηρακλής Μεσσαρετζίδης €5, Ευρυδίκη Μπενάκη €125, Martin Benjamin €25, Κυριακή Παπαδοπούλου €20, Νίκος Πέτρου €150, Λώρη Ποσειδών €150, Όλγα Ρούπα €25, Δέσποινα Στραβοκώστα €10.

### **Δωρεές εις μνήμην Μαθαίου Παπάζογλου υπέρ σκοπών της Εταιρίας**

Ανώνυμες Δωρεές €160, Δημήτριος Αντωνάκος €100, Παύλος Αποστολίδης €150, Δημήτριος Καλυβκάς €150, Χριστίνα και Φώτιος Καρατζένης €300, Ευγενία Καχαράνογλου €300, Κυριάκος Μάγειρας €500, Ντον Μάθιους €100, Αθανάσιος Μακρής €200, Στέφανος Μακρής €50, Ιλόντα Παγίδα €100, Παναγιώτης Παναγίδης €100, Δημήτρης Φωκίων €100.

**Δωρεά εις μνήμην Ιωάννη Μίχα υπέρ σκοπών της Εταιρίας:** Αναστασία Μίχα €150.

*Ευχαριστούμε θερμά τους δωρητές.*

## Εγγραφές - Συνδρομές

Οι τιμές των συνδρομών στην Εταιρία μας διαμορφώνονται ως εξής:

Τακτικό μέλος . . . . . € 25

Νέος (έως 24 ετών) . . . € 5 \*

Μέλος εξωτερικού . . . € 50

Εκπαιδευτικός . . . . . € 5 \*\*

Αργώ μέλος (οργανισμός, επιχείρηση) . . . . . € 1.000

\*: με αποστολή του περιοδικού μέσω email

\*\* : Ισχύει για εκπαιδευτικούς που υλοποιούν προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην ΕΕΠΦ και με αποστολή του περιοδικού μέσω email.

**Νέα μέλη:** Αν η θεματολογία και η ποιότητα του περιοδικού μας σας ικανοποιήσει και θέλετε να βοηθήσετε την Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης στο έργο της, **γίνετε σήμερα μέλος ή γράψτε κάποιον γνωστό σας.** Για την εγγραφή είναι **απαραίτητη** η συμπλήρωση της παρακάτω αίτησης, η αποστολή της στα γραφεία μας καθώς και η **πληρωμή της συνδρομής.** Θα λαμβάνετε τότε δωρεάν το περιοδικό κάθε τρίμηνο και θα έχετε έκπτωση στις εκδρομές και σε ορισμένες εκδόσεις μας.

### Θέλω να εγγραφώ μέλος της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης

Τακτικό μέλος  Νέος (έως 24)  Εκπαιδευτικός  Μέλος εξωτερικού  Αργώ μέλος

Όνομα: . . . . . Επώνυμο: . . . . .

ΑΦΜ . . . . . Επάγγελμα / Ιδιότητα: . . . . .

Διεύθυνση: . . . . .

T.K.: . . . . . Πόλη: . . . . . Χώρα: . . . . .

Τηλέφωνο κατοικίας: . . . . . Τηλέφωνο εργασίας: . . . . .

Κινητό τηλέφωνο: . . . . . E-mail: . . . . .

Σας στέλνω τη συνδρομή μου με:

ALPHA BANK . . . . . λογ/σμός GR63 0140 1200 1200 0200 2011 678  Κατάθεση  Πάγια Εντολή

EUROBANK . . . . . λογ/σμός GR50 0260 0030 0000 6020 0910 148  Κατάθεση  Πάγια Εντολή

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ . . . . . λογ/σμός GR56 0110 1040 0000 1042 9666 620  Κατάθεση  Πάγια Εντολή

ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ . . . . . λογ/σμός GR78 0172 0490 0050 4907 2975 500  Κατάθεση  Πάγια Εντολή

Στην περίπτωση που επιλέξετε την πάγια εντολή θα πρέπει να συμπληρώσετε το έντυπο Πάγιας Εντολής Σταθερού Ποσού σε οποιοδήποτε κατάσταση των παραπάνω τραπεζών, σημειώνοντας το ονοματεπώνυμό σας στην «Αιτιολογία».

Τραπεζική επιταγή στο όνομα της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης

Ταχυδρομική επιταγή  Πιστωτική/χρεωστική κάρτα (στα γραφεία της Εταιρίας)

Μπορείτε να κάνετε την αίτηση και online στη διεύθυνση: <https://www.eepf.gr/el/gine-melos>

**Παλαιά μέλη:** Μπορείτε κι εσείς να εξοφλήσετε τη συνδρομή σας με έναν από τους παραπάνω τρόπους. Θα σας εξυπηρετούσε, ίσως, να χρησιμοποιήσετε τη μέθοδο της Πάγιας Εντολής. Ειδοποιήστε μας αν κάποια στοιχεία σας έχουν αλλάξει.



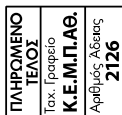
Ευχαριστούμε το γραφείο του κ. Παναγιώτη Μαγκώνη για τη χορηγία της ασφαλιστικής κάλυψης αστικής ευθύνης των γραφείων της ΕΕΠΦ.

## Ομιλίες

**15 Νοεμβρίου** – «Η βιοποικιλότητα στις Ελληνικές Θάλασσες, και η συμβολή της στη διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος και στη βιώσιμη ανάπτυξη», Ομιλητής: Δρόσος Κουτσούμπα, Πανεπιστήμιο Αιγαίου




**13 Δεκεμβρίου** – «Η 6η Εξαφάνιση της Ζωής στη Γη», Ομιλητής: Νίκος Πέτρου, Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης

ΕΝΤΥΠΟ  
ΚΛΕΙΣΤΟ  
ΑΡ. ΔΕΛΙΑΣ  
1164/97  
Κ.Ε.Μ.Π.Α.



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ  
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ  
Νίκης 20, 105 57 Αθήνα



-  Για την προστασία του περιβάλλοντος
-  Για την εκπαίδευση για την αιεφορία
-  Για αιεφορική διαχείριση του τουρισμού



ΜΕΓΑΣ ΧΟΡΗΓΟΣ  
ΕΟΡΤΑΣΜΟΥ 70 ΧΡΟΝΩΝ

**Προστατεύω το περιβάλλον  
Στηρίζω την ΕΕΠΦ!**